

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

EKONOMETRİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**TÜRKİYE'DE KREDİ KARTI HARCAMALARININ EKONOMİK BÜYÜME
ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNİN EKONOMETRİK İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sevilay YAVUZ

MAYIS 2011

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

EKONOMETRİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**TÜRKİYE'DE KREDİ KARTI HARCAMALARININ EKONOMİK BÜYÜME
ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNİN EKONOMETRİK İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sevilay YAVUZ

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mustafa KÖSEOĞLU

MAYIS 2011

TRABZON

ONAY

Sevilay YAVUZ tarafından hazırlanan Türkiye’de Kredi Kartı Harcamalarının Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkilerinin Ekonometrik İncelenmesi adlı bu çalışma 20/05/2011 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda (oybirliği /oyçokluğu) ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Ekonometri Anabilim dalında **yüksek lisans tezi** olarak kabul edilmiştir.

(Başkan)

Prof. Dr. Mustafa KÖSEOĞLU

Jüri Üyesi

Prof. Dr. Yakup KÜÇÜKKALE

Jüri Üyesi

Yrd. Doç. Dr. Hüseyin ÖRS

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylım.20/05/2011

Enstitü Müdürü

Doç. Dr. Yusuf ŞAHİN

BİLDİRİM

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına göre hazırlanan bu çalışmada orijinal olmayan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Sevilay YAVUZ

20/05/2011

ÖNSÖZ

Bu çalışmamda; kredi kartı harcamalarının ekonomik büyüme üzerindeki etkileri ekonometrik yöntemlerle belirlenmeye çalışılmıştır.

Tez çalışmamın hazırlık dönemi boyunca desteğini benden esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. Mustafa KÖSEOĞLU'na, araştırmam sırasında bana zaman ayıran ve sorularımı samimiyetle cevaplandırarak çalışmalarımı kolaylaştıran Prof. Dr. Yakup KÜÇÜKKALE'ye, bütün öğrenim hayatım boyunca benden maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen abim Ali YAVUZ ve eşi Sevilay YAVUZ'a, her zaman bana inanan ve sabırla destekleyen aileme, yanımda olup bana güç veren canım dostlarım, Emine BEKAR, Ela Ecrin SERDAR, Emine TİRGİL ve Banu BOZGEYİK'e teşekkürü bir borç bilirim.

Mayıs 2011

Sevilay YAVUZ

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa Nr.</u>
ÖNSÖZ.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
ÖZET	IX
ABSTRACT	X
TABLolar LİSTESİ	XI
KISALTMALAR LİSTESİ.....	XII
GİRİŞ.....	1-2

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KREDİ KARTLARININ TARİHSEL GELİŞİMİ.....	3-9
1.1. Kredi Kartlarının Dünyadaki Gelişimi.....	3
1.2. Kredi Kartlarının Türkiye’deki Gelişimi.....	5

İKİNCİ BÖLÜM

2. KREDİ KARTLARININ ÇEŞİTLERİ VE GENEL ESASLARI.....	10-30
2.1. Kredi Kartları ile İlgili Tanımlamalar	10
2.1.1. Alacak Belgesi.....	11
2.1.2. Imprinter.....	11
2.1.3. POS Cihazı	11
2.1.4. Kart Hamili.....	12
2.1.5. Kart Çıkaran Kuruluş (Issuer)	12
2.1.6. Nakit Ödeme Belgesi	12
2.1.7. Kartlı Sistem Kuruluşu.....	12
2.1.8. Üye İşyeri	13
2.1.9. Banka Kartı	13
2.1.10. Provizyon (Otorizasyon)	13
2.1.11. Satış Belgesi	14
2.1.12. Şifre (PIN).....	14
2.2. Kredi Kartlarının İşlevleri	14

2.2.1. Ödeme Aracı Olarak Kredi Kartı	14
2.2.2. Nüfuz Aleti Olarak Kredi Kartı.....	15
2.2.3. Fon Transferi Sağlaması Açısından Kredi Kartı	15
2.3. Kredi Kartlarında İşlem Türleri.....	15
2.3.1. Harcama	15
2.3.2. Nakit Avans.....	16
2.3.3. Mail Order	16
2.4. Kredi Kartı Sistemleri	16
2.4.1. İki Taraflı Sistem.....	17
2.4.2. Üç Taraflı Sistem	18
2.4.3. Karma Sistem	19
2.5. Kredi Kartı Uygulamasında Taraflar Arasındaki Hukuki İlişkiler.....	19
2.5.1. Kredi Kartı Kuruluşu İle Üye İşyeri Arasındaki İlişki.....	20
2.5.2. Kredi Kartı Kuruluşu ile Kart Hamili Arasındaki İlişki.....	20
2.5.3. Üye İşyeri ile Kart Hamili Arasındaki İlişki	21
2.6. Kart Çeşitleri	21
2.6.1. Plastik Kart, Plastik Para.....	21
2.6.2. Ödeme Kartı, Harcama Kartı	22
2.6.3. Debit Kart, ATM Kartı, Banka Kartı	22
2.6.4. Kurumsal Markalı Kartlar, Affinite Kart, Ortak Kart ve Mağaza Kartı	22
2.6.5. Akıllı Kart	23
2.6.6. Çek Kartı, Eurocheque Kart, Garantili Çek Kartı	23
2.6.7. Sanal Kart.....	24
2.6.8. Kredi Kartı.....	24
2.7. Kredi Kartlarının Avantajlı ve Dezavantajlı Yönleri	25
2.7.1. Kredi Kartlarının Avantajlı Yönleri	25
2.7.1.1. Kart Hamili Açısından Avantajları	25
2.7.1.2. Üye İşyeri Açısından Avantajları	26
2.7.1.3. Bankalar Açısından Avantajları	27
2.7.2. Kredi Kartlarının Dezavantajlı Yönleri.....	29
2.7.2.1. Kart Hamili Açısından Dezavantajları	29
2.7.2.2. Üye İşyeri Açısından Dezavantajları.....	29
2.7.2.3. Banka Açısından Dezavantajları	30

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KREDİ KARTLARININ EKONOMİK ETKİLERİ.....	31-44
3.1. Kredi Kartlarının Ekonomik Etkileri.....	31
3.1.1. Kredi Kartlarının Milli Gelire Etkisi.....	32
3.1.2. Kredi Kartlarının İstihdama Etkisi.....	34
3.1.3. Kredi Kartlarının Parasal Etkisi.....	36
3.1.4. Kredi Kartlarının Enflasyona Etkisi.....	37
3.1.5. Kredi Kartlarının Kamu Gelirlerine Etkisi.....	39
3.1.6. Kredi Kartlarının Kayıt Dışı Ekonomiye Etkisi.....	40
3.1.7. Turizm Sektörüne Etkisi.....	42
3.1.8. Dış Ticaret İşlemlerine Etkisi.....	42

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. TÜRKİYE’DE KREDİ KARTI UYGULAMASI VE SİSTEMİN İŞLEYİŞİ.....	45-71
4.1. Lisans Sözleşmesi.....	45
4.2. Kartların Basılması (ISSUING).....	45
4.3. Kredi Kartı Verilebilecek Kişiler.....	46
4.4. Kartların Kullanılması.....	48
4.5. Otorizasyon (Provizyon).....	49
4.5.1. Kredi Kartlarında Yetkilendirme (Otorizasyon Süreci).....	49
4.5.2. Kredi Kartlarında Uluslararası Yetkilendirme Süreci.....	51
4.6. Kredi Kartlarında Takas Sistemi (Interchange).....	52
4.7. Ters İbrahim Süreci (Charge Back).....	53
4.8. Kartlarda Güvenlik Sorunu.....	55
4.9. Plastik Kartlarda Risk Takibi.....	59
4.10. Bankalararası Kart Merkezi.....	60
4.10.1. Bankalararası Kart Merkezi’nin Başlıca Stratejileri.....	61
4.10.2. Bankalararası Kart Merkezi’nin İdari Yapısı.....	62
4.10.2.1. BKM’nin Ortakları.....	62
4.10.2.2. BKM’nin Üyeleri.....	62
4.10.3. Bankalararası Kart Merkezi’nin Komiteleri.....	64
4.10.4. Bankalararası Kart Merkezi’nin İşlevleri.....	65
4.10.4.1. Yurtiçi Takas ve Hesaplaşma/YTH.....	65
4.10.4.2. Mesaj Yönlendirme / Switch Sistemi.....	66
4.10.4.3. Raporlama.....	67

4.10.4.4. Yönlendirme (Switch) İşlem Ücretlendirme	67
4.10.4.5. Güvenli İnternet Alışverişi (3-D Secure)	68
4.10.4.6. En Yakın ATM Uygulaması.....	68
4.10.4.7. BKM Veri Ambarı.....	68
4.10.4.8. Chargeback Doküman Yönetim Sistemi	69
4.10.4.9. Merkezi İşyeri Veritabanı	69
4.10.4.10. Marka Paylaşım Takas ve Hesaplaşma	69
4.10.4.11. Ortak POS Yönetim Sistemi.....	69
4.10.4.12. Uluslararası Hesaplaşma Sistemi-AmEx Modülü	70
4.10.4.13. BKM Online	70
4.10.4.14. Birleşik Uyarı Listesi.....	70
4.10.4.15. Güvenlik	70
4.10.4.16. Kurumsal İletişim ve Pazarlama Faaliyetleri.....	71

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. EKONOMETRİK UYGULAMA	72-81
5.1. Uygulamanın Amacı	72
5.2. Kullanılan Yöntem	72
5.3. Birim Kök Testi ile Serilerin Durağanlık Sınaması	73
5.4. Analiz Sonuçları	75
5.4.1. Kredi Kartı Harcamalarının Sanayi Üretim Endeksi Üzerine Etkisi.....	76
5.4.2. Kredi Kartı Sayısının Sanayi Üretim Endeksi Üzerine Etkisi	77
5.4.3. POS Sayısının Sanayi Üretim Endeksi Üzerine Etkisi	78
5.4.4. Kredi Kartı Harcamalarının Enflasyon Oranı Üzerine Etkisi	79
5.4.5. Kredi Kartı Sayısının Enflasyon Oranı Üzerine Etkisi	80
5.4.6. POS Sayısının Enflasyon Oranı Üzerine Etkisi	81
SONUÇ.....	82-83
YARARLANILAN KAYNAKLAR	84-87
ÖZGEÇMİŞ	

ÖZET

Kredi kartları, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de yaygın olarak kullanılmaktadır. Her geçen gün kredi kartı sayısında ve kullanımında büyük bir artış gözlenmektedir. Kredi kartlarının ödeme aracı olarak kullanılmasının yanında, nakit ihtiyacını ortadan kaldırması ve kullanım kolaylığı sağlaması açısından yaşamımızın vazgeçilmez bir parçası haline gelmiş bulunmaktadır.

Türkiye’de kredi kartı harcamalarının ekonomik büyüme ve enflasyon üzerine etkilerini araştırılmıştır. Çalışmanın uygulama bölümünde Ocak 2002- Aralık2010 dönemi aylık verileri kullanılarak öncelikle değişkenlerin zaman serilerine ilişkin durağanlık testleri yapılmıştır. Ardından kredi kartı ile yapılan harcamalara etki eden faktörlerin analiz edilmesi amaçlanmış ve çoklu regresyon analizi uygulanmıştır.

Tüm analiz sonuçları istatistiksel olarak değerlendirilmiş, kredi kartı harcamaları ile ekonomik büyüme arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Fakat kredi kartıyla yapılan harcamaların enflasyon oranını etkilediği sonucuna varılmıştır. Ancak kredi kartı harcamaları ve enflasyon arasında her ne kadar anlamlı bir ilişki görülse de negatif yönlü bir ilişki yani beklenen işaretin tersi yönünde bir sonucu varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kredi Kartı, Enflasyon Oranı, Regresyon Analizi.

ABSTRACT

Credit cards are commonly used in the country as in the world. It is clear that the number and usage of credit cards are increasing more and more. They have become indispensable part of life due to being regarded as instrument of payment, eliminating cash need, and providing ease of use.

The influences of credit card spending on economic growth and inflation have been analysed. In the run phase of the study, stationarity tests related to time series of variables were primarily conducted by using monthly data covering january 2002 – december 2010 period. Afterwards it was aimed to analyse the factors effecting credit card spending and for this, multiple regression analysis was applied.

All analyse results were statistically evaluated and it was not found out that there was any interactive relation between credit card spending and economic growth while it was concluded that credit card spending affected inflation rate. Avoidant relation namely a result contrary to expectations was, however, was concluded eventhough a significant relation was observed between credit card spending and inflation.

Key Words: Credit Card, Inflation Rate, Regression Analyse.

TABLolar LİSTESİ

<u>Tablo Nr.</u>	<u>Tablo Adı</u>	<u>Sayfa Nr.</u>
1.	Kredi Kartı Harcamaları, POS Sayısı ve Kredi Kartı Sayısı Değişkenlerine İlişkin Durağanlık Testi Sonuçları	74
2.	Sanayi Üretim Endeksi (SUE) ve Tüketici Fiyat Endeksi (TUFİE) Değişkenlerine İlişkin Durağanlık Test Sonuçları	75
3.	Kredi Kartı Harcamaları Sanayi Üretim Endeksi Üzerine Etkisi.....	76
4.	Kredi Kartı Sayısının Sanayi Üretim Endeksi Üzerine Etkisi	77
5.	POS Sayısının Sanayi Üretim Endeksi Üzerine Etkisi.....	78
6.	Kredi Kartı Harcamalarının Enflasyon Oranı Üzerine Etkisi	79
7.	Kredi Kartı Sayısının Enflasyon Oranı Üzerine Etkisi	80
8.	POS Sayısının Enflasyon Oranı Üzerine Etkisi	81

KISALTMALAR LİSTESİ

POS	: Satış Noktası Terminali
EVDS	: TCBMB Elektronik Veri Dağıtım Sistemi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
BKM	: Bankalar Arası Kart Merkezi
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
IBANCO	: International Bank Americad Corporation
VISA USA	: National Bank Americad Incorporated
ATM	: Automated Teller Machines (Otomatik Vezne Makineleri)
USD	: Amerikan Doları
IC	: Nakit Avans
TQE	: Travel and Entertainment
DAB	: Döviz Alım Belgesi
TCMB	: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
CRIS	: Kart Hamili Risk Tespit Merkezi
YTH	: Yurtiçi Takas ve Hesaplama
SUE	: Sanayi Üretim Endeksi
TUFE	: Tüketici Fiyat Endeksi
CV	: Kritik Değer
BUL	: Birleşik Uyarı Listesi
EFT	: Elektronik Fon Transfer Sistemi
EMV	: Europay – Mastercard - Visa
ISSUER	: Kredi Kartı İşlemlerinde Kart İhraççısı Olan Banka
KKDF	: Kamu Kesimini Destekleme Fonu
BSMV	: Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi
vb.	: Ve Benzeri
s.	: Sayfa
a.g.e	: Adı Geçen Eser

GİRİŞ

Kredi kartları, kişilerin yanlarında nakit para taşımaksızın mal veya hizmetin satın almaları, bu mal ve hizmetlerinin bedellerini belli bir süre sonra ödemesini veya faiz karşılığında taksitlendirilmesini sağlayan ve böylelikle kredi kullanma olanağı sunan ve nakit para çekebilme kolaylığı veren bir çeşit ödeme aracıdır.

Ülkemizde ve dünyada teknolojik gelişmelerle birlikte kredi kartı kullanımı sürekli artmaktadır. Bu kartları kullananların sayısı ve yapılan harcamalardaki artış, bankalar arasındaki rekabetinde artmasına neden olmuştur. Bu da kredi kartı başvurularının kısa sürede ve doğru değerlendirilmesini beraberinde getirmektedir. Kredi kartı veren kuruluşların, kredi kartı kullanıcılarının istek ve ihtiyaçlarını göz önünde tutarak, müşteri memnuniyeti ve hizmet kalitesini artırarak, kredi kartı tercihinde nelere önem verdiğini ve müşteri profilini belirlemede oldukça önemlidir.

Kredi kartı kullanımının sağladığı avantajlarının yanında dezavantajları da bulunmaktadır. Bu dezavantajlardan en önemlisi ise kredi kartlarının, kullanım kolaylığı açısından kart hamilini aşırı harcama yapmaya teşvik etmesidir. Aynı zamanda bankaların aldığı yıllık ücretler ve kart kullanım bedelleri kart hamili açısından olumsuz etki göstermektedir.

Kredi kartı kullanımı ülkemizde oldukça yaygınlaşmıştır. Kredi kartı sisteminin ekonomik büyüme ve enflasyon oranı üzerindeki etkileri tezin amacını oluşturmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde, öncelikle kredi kartlarının ortaya çıkışı, dünyada ve Türkiye'deki gelişim aşamaları hakkında bilgi verilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde kredi kartları ile ilgili genel bilgilere yer verilmiştir. Kredi kartlarının tanımı yapılmış ve kredi kartlarının işlevleri, sistemleri, çeşitleri ve kredi kartı uygulamasında taraflar arasındaki hukuki ilişkilere yer verilmiştir. Ayrıca kredi

kartlarını, kart kullanıcıları, üye işyeri, kredi kartını veren kurum yönünden ve kredi kartını kabul eden kurum yönünden avantajlı ve dezavantajlı yönlerine değinilmiştir.

Üçüncü bölümde, kredi kartlarının ekonomideki bir çok kavram üzerinde ne gibi değişimlere neden olduğu üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın uygulama kısmı olan son bölümde, kredi kartı kullanımının ekonomik büyüme ve enflasyon üzerinde ki etkisinin incelenmesi amacıyla kredi kartı harcamaları, kredi kartı sayısı, POS sayısı, sanayi üretim endeksi ve enflasyon oranına ait veriler Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Elektronik Veri Dağıtım Sistemi (EVDS), Türkiye İstatistik Kurumu (TUIK) ve Bankalararası Kart Merkezi (BKM) resmi internet sitelerinden alınmıştır. Ocak 2002 – Aralık 2010 dönemi aylık verileri kullanılmış ve analizler Eviews 5.0 paket programı yardımıyla değişkenlerin zaman serisi özelliklerine ilişkin durağanlık testleri yapılmıştır. Ardından çoklu regresyon analizi uygulanmış ve analiz bulguları sonuçta değerlendirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KREDİ KARTLARININ TARİHSEL GELİŞİMİ

1.1. Kredi Kartlarının Dünyadaki Gelişimi

Kart hamiline nakit ödeme yapmadan anlaşmalı üye iş yerlerinden mal ve hizmet satın alma imkanı veren kredi kartının ilk uygulamasına 19. yüzyılın sonlarında Amerika Birleşik Devletleri'nde başlamıştır. Dünyada ilk kez turizm amaçlı olarak 1854 yılında Hotel Credit Letter Company adlı bir kuruluş tarafından kredi kartı çıkarılmıştır. Modern anlamda ise ilk kredi kartları Amerika Birleşik Devletleri'nde yirminci yüzyılın başlarında çıkartılmıştır. 1914 yılında (General Mobil Oil) çalışanlarına ve seçkin müşterilerine kart verilmiştir. “1915 yılında birkaç otel, mağaza, telgraf şirketi ve demiryolu şirketi bozuk para ve jeton basarak, müşterilerine birer aylık kredi imkanı tanımışlardır.”¹

1929 Büyük Dünya Buhranı ile kredi kartlarına olan talep daralmış, İkinci Dünya Savaşı yıllarında ABD 'deki kullanımı yasalarla sınırlandırılmıştır. Büyük mağazaların çoğu 1930 ve 1940'lı yıllarda kendi alışveriş kartlarını çıkarmışlardır. Aralarında en ileri gideni New York'tan B. Altman olmuştur. “Bu karta sahip olan herhangi bir kişi, birçok mağazadan kart alabilme şansına sahiptir.”² İşleyişi de şuan ki uygulama benzeriydi. Ay sonunda gelen fatura borcu müşteri tarafından bankaya ödenir ve faiz talep edilmezdi.

Bu ilk kredi kartlarının piyasası sınırlı olduğu için daha geniş alanlarda geçerli olabilecek kredi kartları düşünülmüş ve ABD' nin belirli bir eyaletinde olan benzin şirketleri, diğer eyaletlerde de kabul görecektir. “Üç taraflı sistem” dediğimiz yöntemin temelleri atılmıştır. Bu sistemin en önemli özelliği müşteri ile kredi kartını bizzat çıkaran kurum arasında üçüncü bir kişinin işlemlere aracılık etmesidir.³

¹ Eyyüp Yılmaz, **Türkiye’de Kredi Kartı Uygulaması ve Ekonomik Etkileri**, İstanbul: Türkmen Kitabevi, 2000 s.4

² Martin Mayer, **Yeni Kuşak Bankacılık**, İstanbul: BZD Yayıncılık, 1997, s.132

³ Ömer Teoman, **Hukuki Yönden Kredi Kartı Uygulaması**, 1.Basım, (İstanbul 1989), s.14

1950 yılında ABD’de Frank McNamara isimli bir avukat önemli bir müşterisini bir lokantaya yemeğe davet eder. Hesap geldiğinde yanında para olmadığını fark eden McNamara hayatının en utanç verici anlarından birini yaşar ve davetlisi olan müşterisine mahcup olmamak için kartvizitinin arkasını imzalamak suretiyle yemek bedelini öder. Bunun üzerine insanların böyle durumlarda yanlarında para olmadan ödeme yapabilecekleri bir ödeme aracı üzerine kafa yormaya başlar. Plastik bir kart ve kağıt üzerine atılacak bir imza ile bunun mümkün olduğunu gören McNamara, Diners Club Kredi Kartı’nı kurar. McNamara Diners Club Kredi Kartını birkaç arkadaşıyla birlikte seyahat ve yemeklerde hesabın ödenebilmesini sağlamak amacıyla çıkarmıştır. Kartın sloganı ise “dine and sign” (ye ve imzala) olup, Diners kelimesinin de buradan ortaya çıktığı anlaşılmaktadır.

İlk çıkarıldığı zamanlarda sadece ABD’de lokantalarda geçerli olan Diners Club Kredi Kartı zaamn içerisinde evrensel bir kart halini almış ve ABD sınırlarını da aşarak Avrupa’ya taşınmıştır.⁴ Daha sonra bu karlı alana bankalar girmeye başlamıştır. Bank of America “Bank Americart ve Amexco American Express” isimli ilk uluslar arası kartı çıkarmışlar ve 1965 yılında Bank of America başka bankalara “Bank Americard” çıkartmak için lisans vermeye başlamıştır. 1965’deki bir başka gelişme ise ABD’de on dört bankanın Bank Americard’a rakip olarak Interbank isimli bir takas kurumu oluşturmasıdır. ABD’nin batısındaki 14 eyaletin bankaları birleşerek Masterchange programına katılmışlar ve 1970-1974 yılları arasında ABD dışında ki bir çok banka söz konusu programa katılmaya başlamışlardır. Bunun sonucunda 1974 yılında International Bank Americard Corporation (IBANCO) kurulmuştur. VISA ismi 1977 yılında kabul edilmiş ve daha sonra National Bank Americard Incorporated “VISA USA” oluşmuştur. IBANCO VISA “Vısa Uluslararası” ve Bank Americard da “VISA” kart haline gelmiştir.⁵

Almanya’da 1970’lerden sonra kredi kartı sistemi gelişmeye başlamıştır. “Eurocard” adı verilen bir sistem ortaya konmuştur. Kredi karşıtı olanlar, kredi kartına olan talebin artması halinde, kart kabul eden işletmelerin kredi kartı çıkaran kurumlara ödeyecekleri komisyonları fiyatlara yansıtmaları nedeni ile, fiyatların yükseleceğini söylemişlerdir.⁶ İngiltere’deki ilk kredi kartı 10 Ocak 1966 tarihinde çıkarılan

⁴ Yılmaz, a.g.e., s.5

⁵ Tony Drury, Charles W.Ferrier, **Credit Cards**, Butterworths, London 1984, s.22

⁶ Teoman, a.g.e., s.18

Barclaycard'dır. Daha sonra Barclaycard, Visa logosunu kullanmaya başlamış ve böylece Uluslararası geçerliliği artmaya başlamıştır. National Westminster Bank, Midland Bank ve Lloyds Bank 1972 yılında "Joint Credit ve Company Limited" i kurmuş ve Acces Card piyasaya sürülmüştür. Daha sonra Williams and Glyn's Bank of Scotland, Clydesdale Bank, Northern Bank ve Ulster Bank katılmışlardır. TSB Central Boar tarafından kurulan TSB Trustcard Limited, Trustcard'ı piyasaya çıkarmış ve Visa International'a üye olmuştur.⁷

1.2. Kredi Kartlarının Türkiye'deki Gelişimi

Kredi kartlarının dünyada bu gelişmesine karşılık ülkemizde de bu konuda çok geç kalınmamıştır. Türkiye'de ilk kredi kartı 1968 yılında çıkarılmıştır. İlgili yılda Koç grubuna bağlı Setur A.Ş Diners Club'tan kart çıkarma yetkisi alarak kredi kartı ihracına (Issuing) başlamıştır.

Ülkemizde bireysel kredi alanında ilk ortaya çıkan ürün kredi kartı olmuştur. ABD ve Avrupa'da öncelikle bireysel krediler uygulaması başlamış, bunu takiben plastik kart uygulamaları geliştirilmiştir. Türkiye'de bireysel bankacılık hizmetlerinin başlangıcı kredi kartı ve ATM'ler (Automated Teller Machines) ile gündeme gelmiştir.⁸

Türk Express Havacılık ve Turizm Ltd.Şti.'de "American Express" kartlarını uygulamaya sokmuş ve Diners Clup ile birlikte 1975 yılına kadar piyasada birlikte yer almıştır. American Express sadece yurt dışında geçerli olan kartlar verirken Diners Clup ise sadece yurtiçi kart vermeye devam etmiştir. Türkiye'de 1975 yılından sonra Interbank grubuna bağlı olarak MasterCard/Eurocard ve Access de kredi kartı piyasaya girmiştir. Bu kredi kartlarının temsilciliği daha sonra Pamukbank ve Genel Sigortanın önemli oranda hissedarı oldukları Anadolu Kredi Kartları Turizm AŞ'ye devredilmiştir. Türkiye'de 1980'lerin ikinci yarısından itibaren Emlakbank, İktisat Bankası, Vakıfbank gibi bankaların öncülüğünde kredi kartı çalışmaları başlamış ve yaygınlaşmıştır.⁹ Visa Card

⁷ D.G.Hanson, **Service Banking;The Arrival of the All-Purpose Bank**, 2.Baskı (The Institute of Bankers, London 1983), s.194

⁸ Yılmaz, a.g.e., s.7

⁹ Alptekin Güney, **Banka İşlemleri**, İstanbul: Beta Yayıncılık, 2007, s.112

Anadolu Bankası A.Ş tarafından 1981 yılında Türkiye'ye getirilmiş ve kısa sürede çeşitli bankalar tarafından uygulanmaya başlanmıştır.¹⁰

Türkiye'de iş yerlerinde ilk kredi kartı kabulü 1975 yılında gerçekleştirilmiştir. İlk ATM cihazı 1987 yılı Aralık ayında yerleştirilmiştir. Yine ilk özel kredi kartı ihracının tarihi de 1987 yılıdır. Büyük bankaların kart piyasasına girişi ve rekabetin artışı 1988 yılında ortaya çıkmıştır. Alışverişte banka kredi kartı uygulamasının tarihi 1Aralık 1994'tür.¹¹ Kredi kartlarının sağladığı döviz girdisi ve piyasada gördüğü ilgi karşısında bankalarda zamanla bu işe girmeye başlamışlardır. Ülkemizde en çok kullanılan kredi kartları “Diners Clup”, “Visa” , “MasterCard/Eurocard”, “Prestige Card” ve “American Express” kredi kartlarıdır. Ülkemizde kredi kartları kullanımı hızla yayılmaktadır. Önceleri bankalar seçici davranarak belli başlı müşterilerine kredi kartı vermişler, daha sonra bu kartları ücret karşılığında vererek sınırlandırmak gereğini duydukları halde bu günlerde kredi kartı kullanımını artırmak için her türlü promosyon kullanılmaktadır.¹²

1980 yılından başlayarak kredi kartlarının görmüş olduğu ilgi ve sağladığı döviz girdisi nedeniyle, diğer bankalar da kredi kartı uygulamasına geçmişlerdir. Bu dönemde farklı tiplerde (gold, classic kartlar vb.) ürünler ortaya çıkmıştır.1981 yılında Anadolu Bankası A.Ş ile ABC Turizm, Visa'nın Türkiye temsilcisi olmuşlardır. 1984 yılında Visa'nın Türkiye ofisini açması ivmeyi artırmıştır. Türkiye'de Amerikan Express kartını, 1984 yılında Koç-Amerikan Bankası, 1985 yılında Akbank, 1986 yılında Egebank ve Türkiye İş Bankası müşterilerine dağıtmaya başlamıştır. 1986 yılında ise İmar Bankası ve İktisat Bankası kredi kartı hizmeti sunmaya başlamıştır.1987 yılında ilk ATM hizmete girmiştir. 1987 yılında Pamukbank prestij card adını verdiği kartları piyasaya sürmüştür. Yine bu dönemde mağazalar müşterilerine ikili sistem olarak işleyen kartlar vermiştir (Beymen, Atalar, Printemps vb.).¹³ 1989 yılında, Türkiye'deki ilk petrol kartı olan “Shell

¹⁰ Bedi Türetken, “**Kredi Kartı ve Türkiye'deki Uygulaması; Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri**” Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Ens. 1994, s.10

¹¹ Sedat Yetim, **Kredi Kartları ve Tüketici Kredileri**, birinci basım, Ankara, Sermaye Piyasası Kurulu 1997, s.76

¹² Mustafa Ekinci, **Ceza Hukuku Uygulamasında Banka ve Kredi Kartları**, Ankara Adalet Yayınevi, 2002, s.15

¹³ Belgin Çırpan, **Kredi Kartlar**, 1. Baskı, Bursa: Ezgi Kitabevi, 2000, s.23

Card” piyasaya sunulmuş, masraf kartı niteliğinde olan bu kart ile yapılan harcama tutarlarının belirli bir dönem içinde ödenebilmesi imkanı sağlanmıştır.¹⁴

1990 yılında, 13 özel ve kamu bankası ortaklığı ile switch hizmeti vermek amacıyla Bankalararası Kart Merkezi kurulmuştur. 1990’lı yıllarda yapılan harcamalar ile puan kazanımı ve bu puanlar ile kataloglardan ürün seçimi şeklinde puanların kullanım süresi başlamıştır. Türkiye’de ilk elektronik POS terminali 1991 yılında kullanıma girmiştir. 1991 yılında Yapı Kredi Bankası’nın “satış noktası terminali” olarak adlandırılan ve çevrimiçi (online) provizyon almayı sağlayan POS (point of sale) makinelerinden kullandırmaya başlaması ile ilk kredi kartı kullanımını büyük bir ivme kazanmıştır.

1992 yılında dünyada ilk kez fotoğraflı kredi kartı Türkiye’de Pamukbank tarafından kullanıma sunulmuştur. 1993 yılında bankalararası yurtiçi kredi kartı ve banka kartı otorizasyonunun gerçekleştirilmesi, Türk bankalarının ATM ve POS sistemi ağlarının kullanıma açılması, Visa Base I ve Europay EPS-NET gibi uluslar arası iletişim ağlarına tek noktadan bağlantı olanağı sağlaması, Türk bankaları tarafından çıkarılmış olan banka kartlarının takasının gerçekleştirilebilmesi amacı ile switch sistemi devreye alınmıştır. Yine 1993 yılında Europay/MasterCard Türkiye ofisi açılmış ve kart sayısı artışı iyice hız kazanmıştır.¹⁵ 1994 yılında Türkiye’de ilk chipli kart uygulaması başlatılmıştır. Yine dünyada ilk kez çok ortaklı kart uygulaması Türkiye’de başlatılmıştır. 1997 yılında ilk ortaklı (co-branded) kredi kartı piyasaya çıkmıştır. 1998 yılında kart sahipleri, taksitli ödemeler, mil ve nakit puan toplama uygulamaları ile tanışmışlardır.

1999 yılında BKM switch sisteminin yeni teknoloji ürününün ikinci aşamasının devreye girmesiyle, işlem kapasitesi eski sisteme oranla büyük ölçüde artmış ve tam verimlilik ile çalışarak üyelere kesintisiz hizmet sağlamaya başlamıştır. Harcamalar ancak bu tarihten sonra kayda alınabilmiş, kredi kartı kullanım hacmi ve alanları güvenli ve detaylı olarak hesaplanarak ülke geneli hakkında düzenli istatistikler tutulmaya başlanmıştır. BKM yeni switch sistemi ile aşağıda listelenen gelişmeler yaşanmıştır:¹⁶ 1999 yılında ilk çok ortaklı (multi-branded) kartlar hayatımıza girmiştir. Bu kartlar sayesinde tüketici aynı zamanda taksitli kredi kartları ile tanışmıştır. Ayrıca katalog ve puan

¹⁴ Ayşe Dağistanlı, “Kredi Kartlarının Tarihçesi”, Para ve Sermaye Piyasası Dergisi, Nisan 1990, s.2

¹⁵ Bankalararası Kart Merkezi, www.bkm.com.tr/kurulus.html, (15.09.2006)

¹⁶ Bankalararası Kart Bankası, Basın Bülteni, (10.06.2008)

uygulamaları farklı bir boyut kazanmış, kazanılan puanların anlaşmalı işyerlerinde nakit yerine harcanabilmesi gibi kart hamillerine ek avantajlar sunulmuştur.

2000 yılında BKM ve üye kuruluşları chip & pin uygulamalarına geçiş kararı almışlardır. 2001 yılında chip & pin uygulaması geçişi için EMV yurtiçi standartları oluşturulmuştur. 2002 yılında Bankalararası Kart Merkezi, EMV chip sertifikasyonu hizmetini devreye sokmuştur. 2006 yılında Avrupa'nın ilk kez temassız kredi kartı kullanımı Türkiye'de kullanıma başlanmıştır. Türkiye, Fransa ve İngiltere'nin ardından chip & pin uygulamasını Avrupa'da üçüncü ülke olarak başlatmıştır. 2007 yılında BKM tarafından, kredi kartı ile internet üzerinden yapılacak alışverişlerde, kart kullanıcıları ve ticari sitelere, güvenli alışveriş ortamı sağlayan BKM 3D Secure platformu oluşturulmuştur. Yine 2007 yılında Türkiye'de ilk temassız toplu taşıma uygulaması başlatılmıştır.

Dünyanın küresel ısınma ile tehdit altında kalması neticesinde, bankalar çevreye duyarlı kartları 2007 yılında piyasaya sunmaya başlamışlardır. Bu kartların başlıca katkıları aşağıda listelenmiştir.¹⁷

1. Kazandırdığı chip paranın bir kısmını Doğal Hayatı Koruma Vakfı'nın doğa koruma çalışmalarına bağışta bulunmayı sağlar.
2. Kart gönderim mektupları, zarfları ve kart hamilleri ile iletişim içinde olduğu bütün basılı malzemelerinde geri dönüşümlü kağıt kullanır.
3. Doğa koşullarına diğer plastiklerden daha fazla direnç gösteren PVC oranını, ham madde içeriğinde mümkün olan en az seviyeye indirgemıştır. Böylece diğer plastik kartlara oranla doğada daha hızlı yok olur.
4. Hesap özetini e-postayla göndererek kağıt tasarrufu sağlar ve bunun karşılığı da Doğal Hayatı Koruma Vakfı'na bağış yapar.

2008 yılında Bankalararası Kart Merkezi ve Turkcell işbirliği ile dünyada ilk defa 3D Secure ve Turkcell mobil imzanın entegrasyonu yapılmıştır. Mobil imzanın bankacılık

¹⁷ Garanti Bankası, www.garanti.com.tr/kredi_kartlari/bonus_card/cevreci_bonus.html (20.09.2007)

işlemlerinden sonra dünyada ilk kez, kredi kartı ile yapılacak alışverişlerde de kullanılmaya başlanmıştır.¹⁸

¹⁸ BKM, www.bkm.com.tr/bkm.html (07.07.2007)

İKİNCİ BÖLÜM

2. KREDİ KARTLARININ ÇEŞİTLERİ VE GENEL ESASLARI

2.1. Kredi Kartları ile İlgili Tanımlamalar

Kredi kartları, kişilerin yanlarında nakit para taşımaksızın, mal ve hizmet satın almalarına olanak tanıyan, bu mal ve hizmetlerinin bedellerini belli bir süre sonra ödenmesini veya faiz karşılığında taksitlendirilmesini sağlayan ve böylelikle kredi kullanma olanağı sunan ve nakit para çekebilme kolaylığı veren bir çeşit ödeme aracıdır.¹⁹

Kredi kartı, şekil itibariyle belirli boyutlarda çıkarılan bir plastik karttan ibarettir. Kartın ön yüzünde, kartı çıkaran kurumun ticaret unvanıyla amblemi, kartın geçerlilik alanı ve süresinin yanı sıra, kartı kullanmaya yetkili olan kişinin adı ve soyadı(tüzel kişilerde ise ticaret unvanı) yer alır. Bundan başka, sahte kart basımını önlemek amacıyla kredi kartı, özel desenli ve bir kart numarasını da içerir bir şekilde hazırlanır. Kredi kartının arka yüzünde ise kartı kullanmaya yetkili olan kişinin imzalaması gereken ve hassas nitelikteki bir özel alan bulunmaktadır. Kredi kartının hamiline teslimiyle birlikte imzalanması gerekir; çünkü kredi kartının ibrazı halinde, müşterinin gerçekten kredi kartı kullanmaya yetkili olup olmadığını tespit edebilmek için, üye iş yerinin kart üzerinde yer alan imza ile harcama belgesine atılan imzayı karşılaştırması gerekir. İmzasız bir kredi kartıyla bu kontrolün yapılması mümkün olmadığından, söz konusu kredi kartı ödeme aracı olarak kullanılmayacaktır.²⁰

Kredi kartı, kart hamiline önceden belirlenmiş limitler dahilinde kısa vadeli kredi kullanma olanağı sağlarlar. Banka, belirli günlerde kart hamiline yaptığı alışverişleri detayını bildiren bir hesap defteri yollayarak, bir önceki aya ait hesabını ödemesini ister. Bu cetvelin gelmesinden sonra kart hamili, en fazla on gün içinde herhangi bir faiz

¹⁹ Yılmaz, a.g.e., 8

²⁰Mustafa Çeker, **Kredi Kartı Uygulaması ve Özel Hukuk Açısından Kredi Kartının Hukuka Aykırı Kullanımı**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1997, s.34

ödemeksizin borcunun tümünü geri ödeyebilir. Ya da borcunun belli bir yüzdesini ödedikten sonra geri kalanını zaman içine yayarak belirli faizle birlikte geri ödemeyi yapar.²¹

2.1.1. Alacak Belgesi

Kartla alınan mal veya hizmetinin iadesi ya da işlemin iptali için üye iş yerince imzalanan belgedir. Kredi kartı kullanılarak satın alınmış bir mal veya hizmetinin iptali ya da iadesi veya yanlışlıkla yapılan fazla tahsilatın iadesi de alacak belgesiyle yapılır.

2.1.2. Imprinter

Kartlar üzerinde bulunan bilgilerin standart satış veya alacak belgesi üzerine geçirilmesini sağlayan, banka tarafından temin edilmiş özel makine, mekanik cihazdır. Kartın önyüzünde bulunan bilgileri satış belgesi üzerine geçiren, üye iş yerleri tarafından kullanılan cihazlardır. Ancak gerçek hayatta kullanım pos cihazı kadar yaygın değildir.²²

2.1.3. POS Cihazı

Kredi kartı kabul edilirken üye iş yerlerinin kullandığı cihazdır. Kredi kartının arkasındaki bilgileri elektronik olarak okur ve olur alıp işlemi gerçekleştirir. Bir ana cihaz, bir yazıcı ve bir şifre klavyesinden oluşan veya tüm bu üniteleri bir cihaz üzerinde taşıyan çevrimiçi veya çevrimdışı çalışabilen; işlem bilgileri girince satış belgesi veya alacak belgesi üreten; otomatik olarak bağlı bulunduğu provizyon merkezinden provizyon alabilen; kayıp/çalıntı, sakıncalı kart numarası kontrolü yapabilen ve işlem kayıtlarını bağlı bulunduğu kart merkezine iletebilen elektronik cihazı ifade eder.

²¹ Hasan Bakır, “Türkiye’de Plastik Kartlar ve Plastik Kartların Geleceği – Akıllı Kartlar (Smart Card)”, Eskişehir Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 16, sayı 1-2, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2007, s.194

²²BKM, www.bkm.com.tr, (17.05.2010)

2.1.4. Kart Hamili

Banka ya da özel finans kurumlarınca yapılan sözleşmeye göre kredi kartı kullanan kişidir. Kart hamili çocuklarına ya da eşine de ek kart çıkarttırıp kullanabilir. Son dönemde ek kart uygulamalarının bankalar ve özel finans kurumlarınca teşvik edildiğini söyleyebiliriz.

2.1.5. Kart Çıkaran Kuruluş (Issuer)

Kartı düzenleyip kart hamillerine veren kuruluştur. Bu bir banka olabileceği gibi özel finans kurumu da olabilir. Türkiye Finans, Kuveyt Türk gibi. Kartı çıkarın kuruluş kişisel bilgileri saklamak, kendi faaliyetleri dışında başka amaçla kullanmamak ve bu bilgilere yetkili kurumlar dışında ulaşılmasını engellemek ile sorumludur.

2.1.6. Nakit Ödeme Belgesi

Kart sahibine yapılan nakit ödemeler için düzenlenip kart sahibine verilen belgedir. Kart Hamili kredi kartı borcunu öderken illa kredi kartını veren kuruluşun şubelerine ödeme yapmak zorunda değildir. Önceden yapılan anlaşmalarla PTT şubeleri, büyük mağaza şubeleri (Yeni Karamürsel Mağazaları), alışveriş merkezleri (Tansaş, Migros) gibi yerlere de ödeme yapabildiği gibi uygulamada her ne kadar yeni olsa da yukarıda sayılan yerlerden de nakit para çekebilecektir. Ülkemizde bunun ilk örneği İş Bankası kredi kartı hamileri Petrol Ofisi istasyonlarından nakit para çekilmektedir.

2.1.7. Kartlı Sistem Kuruluşu

Kartlı sistem kuran, kart çıkarma, kart kabulü konusunda yetkili olan ve sistemin işleyişini sağlayan kuruluştur. Aklımıza hemen ülkemizde ve dünyada Visa, MasterCard, Amex gibi kredi kartı çıkarın kuruluşlar gelir. Bir banka kendi kredi kartı markasını oluşturduğunda bunu bir ya da birkaç kuruluşla piyasaya sürebilir. Örneğin Akbank Akses isimli kredi kartlarını ayrı ayrı Visa ve MasterCard olarak pazara sürmektedir.²³

²³BKM, www.bkm.com.tr, (17.05.2010)

2.1.8. Üye İşyeri

Yapılan sözleşme ile kredi kartı sahibine mal ve/veya hizmet satan gerçek ya da tüzel kişidir. Üye işyeri anlaşması yapan kuruluşlar, kartın kabulü hususunda kart çıkaran kuruluştan onay alınmasına sağlayacak alt yapıyı oluşturmakla yükümlüdür. Üye işyeri anlaşması yapan kuruluşlar sözleşme yaptıkları iş yerleri için işlem limiti tespit edebilir. Üye işyeri anlaşması yapan kuruluşlar, sözleşme yaptıkları üye işyerlerine kart hamillerinin gerçekleştirdikleri işlem bedellerini sözleşme hükümlerine uygun olarak ödemek zorundadır. Anlaşma yapılacak üye işyerlerinin kapsamını ve işlem türlerini sınırlandırmaya kurul yetkilidir.

2.1.9. Banka Kartı

Banka kartları kişinin mevduat hesabına bağlıdır. Kart sahibi nakit parayı şifresini kullanarak Otomatik Vezne Makinelerinden (ATM) çekebilir ya da Satış Noktası Terminalinden (POS) alışveriş yapabilir. Örnek olarak işçi ve memurların çalıştığı kurumlar bankalarla anlaşma yaparak çalışanların maaşları hesaplarına yatırılır. Çalışanlara daha önceden verilen kartlarla maaşları nakit olarak çekebilecekleri gibi hesaplarında para bulunduğu müddetçe anlaşmalı olan işyerlerinde alışveriş yapmaları da mümkündür.

2.1.10. Provizyon (Otorizasyon)

Kartın kayıp ya da çalıntı olup olmadığını, limitinin müsait olup olmadığını anlaşılması için telefonla veya elektronik olarak yapılan işleme denir. ATM ve POS cihazlarında kart provizyonu on-line alışveriş Impreter cihazıyla yapılan işlemlerde üye işyerleri bankaların yetkili provizyon servisini telefonla arayıp kart numarasını verir ve onay alır.²⁴

²⁴ BKM, www.bkm.com.tr, (17.05.2010)

2.1.11. Satış Belgesi

Kart sahibinin ve/veya hizmet alımından dolayı borcunu ve bilgilerini gösteren ve kart sahibi tarafından imzalanan belgedir. İhtilaf durumunda söz konusu belge ve bu belgedeki imza geçerlidir.

2.1.12. Şifre (PIN)

Kişiye özel bir numaradır. Kartın gerçekten kart sahibi tarafından kullanılıp kullanılmadığını gösterir. Satış belgeleri önceden kart hamilleri tarafından imzalanırken kalemle atılan imza yerine elektronik imza dediğimiz dört haneli şifre girilerek imza atılmış olmaktadır. Elektronik imzada en çok kullanım oranı İngiltere'dedir. Ülkemizde de yürütülen kampanyalarla kişilerin satış belgesine imzalarını kalemle atması yerine şifreleriyle imza atmaları özendirilmektedir.²⁵

2.2. Kredi Kartlarının İşlevleri

Kredi kartının ödeme aracı olmak, nüfuz sağlamak ve fon transferi gibi çeşitli işlevleri vardır. Bu işlevleriyle kredi kartları günümüzde kart hamillerine büyük avantajlar ve kolaylıklar sağlamaktadır.

2.2.1. Ödeme Aracı Olarak Kredi Kartı

Takas ekonomisinin geçerli olduğu dönemde kişiler ihtiyaçları olan mal ve hizmetleri, kendileri mal ve hizmet sunarak elde etmişlerdir. Sonraları altın ve gümüş sikkeler kullanılmıştır, banknotlar bunu izlemiştir. Günümüzde çek kullanımı da oldukça yaygındır. Ancak, kredi kartıyla birçok avantajla birlikte geldiğinden tercih sebebi olmuştur. Taşıma ve kullanma kolaylığı sağladığından çek kullanımı da geride bırakmıştır. Kart hamilleri kredi kartı limiti dahilinde olmak şartıyla hesabında para olup olmadığına bakılmaksızın alışveriş yapabilmektedir. Çek kullanımında ise hesapta para bulunması mutlaka gereklidir. Dolayısıyla, kredi kartı, kartı hamiline aynı zamanda kredi olanağı tanımaktadır. Ödeme aracı olarak kullanılacak kredi kartı ;

²⁵ BKM, www.bkm.com.tr, (17.05.2010)

1. Dayanaklı olmalıdır. abuk bozulmaması gereklidir. En azından son kullanım tarihine kadar bozulmamalıdır.
2. Kartın çıkarıldığı ülkenin para birimi ve uluslar arası düzeyde geçerli olan konvertibl para birimi (USD) ile işlem yapılabilmelidir.

2.2.2. Nüfuz Aleti Olarak Kredi Kartı

Kredi kartı hamilleri seçilirken, ödeme gücü yüksek itibarlı kişiler tercih edilmektedir. Bir kişinin cüzdanında ne kadar kredi kartı varsa, o kadar itibarlı olduğu kabul edilebilir. Her kredi kartı çıkaran kuruluş nezdinde kredi kartı hamiline bir limit tahsis edildiğinden, kart hamili bankalar nezdinde ve piyasada itibar görür. Hatta kredi kartı başvuru formunda sahip olunan diğer kredi kartları sorulmaktadır. Burada da kredi kartının kart hamiline itibar sağladığı sonucu çıkmaktadır.

2.2.3. Fon Transferi Sağlaması Açısından Kredi Kartı

Kredi kartları uluslararası düzeyde alışveriş yapma ya da nakit çekme olanağı sağladığından, farklı ülkelerde ikamet eden ya da farklı ülkelerde seyahat eden kişiler tarafından kullanılmasıyla fon transferi sağlar.²⁶

2.3. Kredi Kartlarında İşlem Türleri

2.3.1 Harcama

IP koduyla tanımlanır. Kart sahibi ye iş yeri ile işini görmekte ve kredi kartı kullanılmaktadır. Kart sahibinin kredi kartını kabul eden işyerinde kredi kartı ile yaptığı mal ve hizmet alımını ifade eder.

²⁶ ırpan, a.g.e., s.86

2.3.2. Nakit Avans

IC koduyla tanımlanır. Kart sahibi banka şubesinin içinden, ATM'den ya da işyerinden (Ülkemizde ilk olarak İş Bankası tarafından uygulanmaktadır.) nakit para çekimine verilen addır. Eğer ATM yoksa ya da çalışmıyor ise banka şubesinden mekanik olarak çalışan Inprinter cihazından kredi kartı geçirilerek nakit avans çekilebilir.

2.3.3. Mail Order

Ürün veya hizmet satıcısı firmanın internet, posta vs. vasıtasıyla verilen siparişleri kredi kartı ile tahsilatını, kredi kartı sahibi ile karşı karşıya gelmeksizin, dolayısıyla kredi kartı olmaksızın, sadece kredi kartı sahibi tarafından verilen kart bilgilerine istinaden gerçekleştirilmesine “mail-order” işlemleri denir.²⁷

2.4. Kredi Kartı Sistemleri

Kredi kartı çıkarmanın amacı, kart ihraç eden kuruma gelir sağlamak, piyasada prestij elde etmek ve müşterilerin diğer bankacılık işlemlerine aracı olabilmek için rakiplerine göre daha avantajlı bir konumda olabilmektir. Kredi kartları; bankalar, kredi kartı kurumları ve bazı kuruluşlar tarafından çıkarılmaktadır. Kredi kartı çıkaran kurumların verdikleri kartların tamamı evrensel nitelikli değildir. Bazı kartlar sadece kartı veren kuruluşun işyerlerinde kullanılmakta (mağaza kredi kartları), bazıları hem kredi kartı çıkaran işyerinin mağaza ve şubelerinde hem de bu iş yeri ile anlaşmalı diğer işyerlerinde kullanılabilen, bazıları ise sadece yurt içinde kullanılabilir. Öncelikle, kredi kartının kullanılabilmesi için harcama yapılacak işyerlerinin olması gerekir. Bir işyerinin de kart kabul edebilmesi için herhangi bir banka ya da kuruluştan yetki alması gerekmektedir. Bu da üye işyeri sözleşmeleri ile yapılmaktadır. Kartlı ödeme sistemleri, taraflar arasında değerini sağlayan teknolojiler olarak da tanımlanabilir.²⁸

Kredi kartı işlemi yapan kuruluşlar başlıca iki yönlü işlem gerçekleştirmektedirler. Bunlardan birincisi, müşteriler adına kredi kartı basarak kullanımlarına sunmak; ikincisi de

²⁷ “Kredi Kartlarında İşlem Türleri”, Pano Dergisi, (Aralık 1999), Sayı 6, s.8

²⁸ J.J. McAndrews, “Network Issues and Payment Systems”, Federal Reserve Bank of Philadelphia Business Review, Nov./Dec. 1997, s.6

kendi kuruluşu veya diğer kart çıkaran kuruluşlarca çıkarılan bu kartların kullanılabilmesi için kredi kartlarıyla mal ve hizmet satın alınabilecek potansiyel firmalarla anlaşmalar yaparak kredi kartı işlemlerini kabul etmektedir. Kredi kartı terminolojisinde kredi kartı çıkarma işlemleri issuing, kart kabul etme işlemleri ise acquiring olarak adlandırılmaktadır. Buna bağlı olarak kart çıkaran banka ya da kuruluşu issuer, kart kabul eden banka ya da kuruluşu ise acquirer adı verilmektedir. Bir kuruluş sadece issuer olabileceği gibi, sadece acquirer da olabilir. Genellikle bankalar hem issuer hem de acquirer olarak kart hizmetlerini vermektedirler.²⁹ Kredi kartı sistemine katılan tarafların sayısına göre kredi kartı sistemleri üçe ayrılmaktadır. Bunlar iki taraflı sistem, üç taraflı sistem ve karma sistemlerdir.³⁰

2.4.1. İki Taraflı Sistem

Kartı çıkaran kuruluşun kendi iş yerlerinde nakit ödenmeksizin mal veya hizmet almalarına yarayacak kart vermesine iki taraflı sistem adı verilir. Mağaza kartları bu tür sistemle çalışır. İki yanlı sistemin en belirgin özelliği, kartı çıkaran kurum ile mal veya hizmet satan tacirin özdeş olmasıdır. Hamil, ticari işletme tarafından çıkarılan kredi kartını, bu işletmeye bağlı iş yerlerinde yaptığı alışverişlerde ibraz ederek, nakit ödemeksizin harcama yapabilmektedir. Kredi kartının bu şekilde kullanılmasından sonra kartı çıkaran kuruluş müşteriye bir hesap belgesi (hesap bildirim cetveli) göndererek borcunu ödemesini istemekte, kart hamili ise, bu tutarı sözleşmede öngörüldüğü şekilde, toplu veya taksitle ödemektedir. Kart hamilinin kredi kartıyla harcama yapabileceği iş yerlerinin sayısı sınırlıdır. Sadece kartı çıkaran kuruluşu ait iş yerlerinden kullanma hakkına sahiptir. Bu yüzden, kartı çıkaran kuruluşun nakit ödemeksizin alışveriş olanağı sağlamasına ilişkin taahhüdü, kendisine ait iş yerleri dışında geçerli değildir.³¹

Sonuç olarak iki taraflı sistemde çıkarılan kartın, gerçek anlamda bir ödeme aracı olmaktan uzak olmasının yanı sıra; bu sistemde piyasaya sürülen kartların, hamiline kredi sağlamaması sebebi ile de iki taraflı sistem gerçek bir kredi kartı sistemi olarak görünmemektedir.³²

²⁹ Yılmaz, a.g.e., s.17

³⁰ Teoman, a.g.e., s.41

³¹ Çeker, a.g.e., s.8

³² Şebnem Akipek, **Türk Hukuku ve Mukayeseli Hukuk Açısından Tüketici Kredisi**, Ankara, 1999, s.190

2.4.2. Üç Taraflı Sistem

Bu sistemde ikili sistemden farklı olarak başka bir taraf daha bulunmaktadır. Üç taraflı sistemde ticari işletme kart ihraç etmektedir. Üç taraflı sistemde kredi kartını çıkaran, ticari işletmenin bizzat kendisi değil, bu konuda özel olarak kurulmuş kredi kartı ortaklıkları ya da bankalardır. Bu tür bir kredi kartını hamil sisteme dahil olan ve böylece kredi kartı aracılığı ile yapılacak ödemeleri kabul edeceğini açıklayan tüm üye işlerinde kullanılabilir. Bu tür kredi kartı sisteminde kartı çıkaran kurum, müşteri tarafından yapılan harcama bedellerini üye iş yerine ödeme garantisi vererek iki taraflı sistemdeki ödeme riskine üzerine almaktadır. Kart hamili ise bir dönem içerisinde yaptığı alışveriş ve harcama tutarının toplamını kart veren bankaya ödemekle mükelleftir.

Üç taraflı sistemde, kartı çıkaran kurum bir yandan mal veya hizmet sunan ticari işletmelerle üyelik sözleşmesi imzalayarak, onların kredi kartıyla yapılacak harcamalarda nakit ödeme talebinden vazgeçmelerini sağlamakta, öte yandan kredi kartı sözleşmesi imzaladığı kişilere kart vermek suretiyle nakit ödemeksizin alışveriş imkanı sunmaktadır. Buna göre müşteri, kurumdan aldığı kartı belirtilen işyerlerinde yaptığı alışverişlerde ibraz ederek, nakit ödemekten kurtulmaktadır. Kendisine kart ihraç edilen işyeri, kart hamiline imzalatırdığı harcama belgesi ile kartı çıkaran kuruma başvurarak alışveriş tutarını tahsil eder. Kartı çıkaran kurum ise, kart hamiline aylık hesap belgesi göndererek harcama tutarının ödenmesini sağlar.³³

Üç taraflı sistem pratikte yerini başka bir tarafında sisteme katıldığı genişletilmiş üç taraflı sisteme bırakmıştır. Avrupa ve ülkemizde bankalar, bizzat bağımsız kredi kartı çıkarmak yerine, uluslararası markalı kredi kartı şirketleriyle lisans anlaşmaları imzalamak suretiyle, bu kuruluşlarca çıkarılmış bulunan kartları müşterilerine pazarlamaktadırlar. Genişletilmiş üç taraflı kredi kartı sistemi esasen beş taraflı bir sistem görünümündedir. Çünkü sistemin işleyişinde temel olarak beş taraf söz konusudur. Bunlar;

1. Lisans veren kredi kartı oluşturan (Visa, MasterCard gibi)
2. Lisans alan ve kart pazarlamasını yapan banka (Vakıfbank, Pamukbank gibi)
3. Yetkili bir bankadan kredi kartı alan kart hamili

³³ Çeker, a.g.e., ss.8-9

4. İş yeri ile üye işyeri sözleşmesi imzalanmış bulunan bir banka (Yapı Kredi, Akbank gibi)
5. Üye işyeri sözleşmesini bir banka ile imzalayan ve başkaca bir bankanın verdiği kart hamilinin kartını kendi işyerinde kabul eden üye işyeri (Migros gibi)

Sistemde asıl olarak işleyen tarafların söz konusu olduğu sistem buradaki bahsi edilen üç taraflı sistemdir. Bu sistem birçok tarafı içine almaktadır. Hem mağaza gibi finans sektörünün dışında kalan tarafları, hem de finans sektörünü karşıladığından günümüzde en geçerli ve yaygın olarak tercih edilen sistem olmaktadır.³⁴

2.4.3. Karma Sistem

İki taraflı ve üç taraflı sistemin özelliklerini bir arada bünyesinde barındıran karma sistem, öğretilerde “genişletilmiş” iki taraflı sistem olarak da adlandırılmaktadır.³⁵

Karma sistemin en belirgin özelliği, kredi kartının mal ve ya hizmet sunan ticari işletmeler tarafından çıkarıldığı halde, kartı çıkaran kuruluşun yanı sıra diğer işletmelerde de kullanılabilmesidir. Bu açıdan bakıldığında, karma sistem hem iki taraflı sisteme, hem de üç taraflı sisteme ilişkin unsurları taşımaktadır. Ticari işletmenin kart verdiği müşterisine kendisine ait iş yerlerinden nakit ödemeksizin alışveriş olanağı sağlaması iki taraflı sistemi anımsatmakta, buna karşılıklı, ticari işletmenin başka kuruluş tarafında çıkarılmış olan kredi kartını üye iş yeri sıfatıyla kabul etmesi ise üç taraflı sisteme benzemektedir. Ancak, kredi kartının, kartı çıkaran kuruluş dışında başka işletmelerde de kullanılabilmesi iki taraflı sisteme aykırılık teşkil ederken, kartı çıkaran kuruluşun kart hamillerine mal ve ya hizmet sunması da üç taraflı sistemin yapısına ters düşmektedir.³⁶

2.5. Kredi Kartı Uygulamasında Taraflar Arasındaki Hukuki İlişkiler

Kredi kartı genel olarak en az üçlü hukuki ilişkiyi gerektirmektedir. Bunlar kredi kartı çıkaran kuruluş, kredi kartı hamili ve üye işyeridir. Buna karşılık, üye iş yerinde POS

³⁴ Yılmaz, a.g.e., s.22

³⁵ Oğuzhan Buhur, **Tüketici Kredisi Açısından Kredi Kartı Uygulaması**, s.24

³⁶ Çeker, a.g.e., s.12

terminalini koyan bankadan başka bir bankanın kredi kartının kullanılması halinde dörtlü ilişki söz konusu olacaktır.³⁷

2.5.1. Kredi Kartı Kuruluşu İle Üye İşyeri Arasındaki İlişki

Kredi kartı kuruluşu ile ticari işletmeler arasında yapılan ve kredi kartı uygulamasına temel oluşturan sözleşmeye “üye iş yeri sözleşmesi” denilir. Kredi kartı kuruluşu ile sözleşme ilişkisine giren ticari işletmelere ise, bu sözleşme ilişkisi içerisinde “üye işyeri” adı verilmektedir.³⁸

Sisteme katılmak isteyen ticari işletme, kredi kartını çıkaran kurumdan temin edeceği üye işyeri talep formlarını doldurur. Ticari işletmenin bu istemi, kredi kartı kurumu tarafından kabul ya da ret olunur. Kabul edildiği takdirde; kredi kartı kurumu ile ticari işletme arasında sözleşmenin imzalanmasıyla birlikte sürekli bir borç ilişkisi kurulmuş olur. Dolayısıyla; kredi kartı kurumunun üye işyerinden komisyon alma hakkı olduğu gibi, üye iş yeri harcama belgesi (slip) tutarını ödeme yükümlülüğü ve kayıp çalıntı yasaklanmış kartların listelerini (BUL) üye işyerlerine gönderme yükümlülüğü bulunmaktadır. Ters düşünülüğünde de; üye işyerinin kart hamiline sattığı mal veya hizmetin bedelini kartı çıkaran kurumdan alma hakkı olduğu gibi, kredi kartı çıkaran kuruma komisyon ödeme yükümlülüğü de bulunmaktadır.³⁹

2.5.2. Kredi Kartı Kuruluşu ile Kart Hamili Arasındaki İlişki

Kredi kartını talep eden kişi kredi kartını çıkaran kurum ile kredi kartı üyelik sözleşmesini imzalar. Düzenlenen sözleşme ile kredi kartı kurumu kart hamilinden giriş aidatı almak (her bankada bu uygulama mevcut değildir), yıllık aidat alma hakkına sahip olduğu gibi, kart hamilinin kredi değerliliğini denetleme yükümlülüğü, limiti belirlenmiş bir kredi kartı sunma ve harcama bedellerinin komisyon tutarlarını düşükten sonra, harcama bedellerini ödeme yükümlülüğü bulunmaktadır. Ters durumda da; kredi kartı hamili kredi kartını alma hakkına sahip olduğu gibi, kredi kartı kurumuna giriş aidatı, yıllık

³⁷ Seza Reisoğlu, “4491 Sayılı Yasa ile Değişiklik Bankalar Kanunu Şerhi”, Doğu Matbaacılık, Ankara, 2000, s.103

³⁸ Mehmet Baydemir, **Her Yönüyle Kredi Kartları**, İstanbul, Ohan Matbaacılık, 2004, s.77

³⁹ Çırpan, a.g.e., s.103

aidat ödeme yükümlülüğü ve harcama belgesi tutarlarını ödeme yükümlülüğü bulunmaktadır. Görüldüğü gibi, kredi kartı üyelik sözleşmesi her iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme niteliğindedir.⁴⁰

2.5.3. Üye İşyeri ile Kart Hamili Arasındaki İlişki

Kredi kartı hamili, üye işyerinden mal veya hizmet satın aldığı anda ikisi arasında satış veya hizmet sözleşmesi gibi hukuki bir ilişki oluşacaktır.⁴¹

Kredi kartı hamili ile üye işyeri arasında düzenlenen bir sözleşme mevcut değildir. Ancak, üye işyeri görülebilir bir yere kredi kartının geçerli olduğuna dair bir amblem ya da işaret asmış ise ve müşteri kredi kartını kullanmak isterse kabul etmek zorundadır. Düzenlenen harcama belgesini kredi kartı hamili imzalar, kart hamili harcama bedelini ödemekle yükümlüdür.⁴²

Kredi kartı hamili ile üye işyeri arasındaki ilişki kredi kartı kuruluşunu ilgilendirmez. Kredi kartı hamilinin üye işyerinden satın aldığı mal ya da hizmetlerin türü, niteliği, içeriği, teslimi, geri verilmesi vb. konular hakkında yaşanabilecek uyuşmazlıklarda kredi kartı kurumu (banka) hiçbir biçimde taraf değildir.⁴³

2.6. Kart Çeşitleri

2.6.1. Plastik Kart, Plastik Para

Paranın dolaşım hızı ve kötü kullanımından dolayı kirlenmesi, eskimesi ve değer kaybetmesi nedeniyle plastikten yapılan kartlar ödeme aracı olarak kullanılmaktadır. Mal ve hizmet satın almak amacıyla kullanılan, bir banka ya da bir kuruluş tarafından kişilere verilen ve plastikten yapılan bu kartlar gelişmiş ülkelerde 'plastik para' ya da 'plastik kart' olarak isimlendirilmektedir.

⁴⁰ Çeker, a.g.e., s.68

⁴¹ Reisoğlu, a.g.e., s.110

⁴² Çırpan, a.g.e., s.104

⁴³ Baydemir, a.g.e., s.82

2.6.2. Ödeme Kartı, Harcama Kartı

Tüm ödemelerde kullanılan kartlara ödeme kartı (payment card) ya da harcama kartı (charge card) adı verilir. Plastik kartların en ilkel tiplerindedir. Kullanıldıkları yerler nedeniyle bu kartlar tatil ve eğlence kartları “T&E Cards” (Travel and Entertainment) olarak anılmaktadır. Bu kartlarda kredi ve taksit imkanı bulunmayıp, aylık extre borcunun tamamının ödenmesi zorunludur.⁴⁴

2.6.3. Debit Kart, ATM Kartı, Banka Kartı

Debit kart, ATM kartı ve banka kartı kelimeleri aynı anlamları ifade etmekte olup bu kartlara banka kartı demek daha doğru olacaktır. Temel özellikleri ise kredi olanağı tanımaması ve sadece banka hesabındaki bakiye kadar nakit çekim veya harcama yaptırmasıdır.

Bu kartlar ATM ya da Satış Terminali (POS) cihazlarında bir şifre ile kullanılabilir. Alışveriş sırasında POS cihazına bağlı bulunan pin-pad cihazına şifre girilerek vadesiz mevduat hesabına ulaşılmakta ve bu şekilde elektronik ortamda para müşterinin hesabından çekilerek iş yerinin hesabına aktarılmaktadır. Yani bu şifre ile müşteri vadesiz hesabından 24 saat boyunca para çekme imkanına sahiptir. Banka kartının ödeme aracı kullanılabilmesi için mutlaka bir mevduat hesabına bağlantılı olması gerekmektedir. Bu da banka kartıyla kredi kartının en büyük farkıdır. Dünya da en çok kullanılan banka kartları VISA Electron ve Mastercard Maestro'dur.

2.6.4. Kurumsal Markalı Kartlar, Affinite Kart, Ortak Kart ve Mağaza Kartı

Kurumsal Markalı Kartlarla (Co-branding), bir banka ile bir ticari şirket bir araya gelerek, tek başlarına veremeyecekleri bir hizmeti kart sahiplerine sunmaktadırlar. Bu hizmeti verecek olan şirketin birçok iş yeri ve çok bilinen bir ismi bulunmalıdır. Firmalar müşterilerine daha iyi hizmet vermek istemektedirler ve müşterilerine bu kartlarla somut

⁴⁴ Stephenson, Graham, **Credit, Debits & Cheque Cards, Law & Practise**, Birmingham, 1993, p.5

yararlar sağlamaktadırlar. Dünya da ilk örneğine General Motors ile MasterCard gerçekleştirmiştir.⁴⁵

Ortak kartlar, kredi kartlarıyla aynı özelliklere sahiptirler. Kartın ön yüzünde banka ile diğer kuruluşun logoları ya da isimleri birlikte bulunmaktadır. Banka sadece kartın mülkiyetine sahip olup kart hizmetlerini vermektedir. Kart sahibi işyerinin yapmış olduğu indirim ya da promosyonlardan yararlanmaktadır.

Affinite kartlar belirli bir grup ya da kuruluş için çıkartılmaktadır. Bu kartların özelliği kart sahibine bir avantaj sağlanması yerine kart sahibinin üyesi bulunduğu kurum ya da kuruluşa yapılan işlemler üzerinden bir komisyon ya da ücret ödenmesidir.

Mağaza kartları, yalnızca kendi müşterilerine verilmek üzere çıkarılan ve ilgili mağaza ya da mağazanın şubelerinde indirim veya taksit imkanı sağlarlar. Kart hizmetini mağaza vermektedir. Tahsilatlar mağazadan yapılabildiği gibi anlaşmalı bankalardan da yapılabilir.⁴⁶

2.6.5. Akıllı Kart

Bu kartlara smart kart, akıllı kart ya da chip kart denilmesinin nedeni plastik kartların üzerinde manyetik bant yerine yarı iletken çipler taşınmalarıdır. Bu çipler manyetik bantlardan daha fazla bilgi taşıyabildiği için kartların güvenilirliği artmıştır.

2.6.6. Çek Kartı, Eurocheque Kart, Garantili Çek Kartı

Bankaların daha çok kurumsal bankacılık işlemleri yapan ve ticari hesabı bulunan müşterilerine verdikleri çek kartları, bu kartın hamillerinin keşide ettikleri çeklerle ilgili olarak belirli tutarda ödeme garantisi verilen kartlardır.

Garantili Çek Kartı ise, bazı mevduat sahiplerine belirli tutara kadar kurumun ödeme garantisi bulunan kartlardır.

⁴⁵ Ian, Lindsey, **Credit Cards, The Authority ve Guide to Credit and Payment Cards**, Bedfordshire Rushmere Wynee Ltd., p.15

⁴⁶ Yılmaz, a.g.e., s.160

Eurocheque kartlar bir çeşit çek kartı niteliğinde olup, özellikle Avrupa ve Batı Akdeniz ülkelerinde kullanılmaktadır. Bu kart ile kart sahipleri sisteme dahil olan ülkelerde şubelerden ve ATM'lerden nakit para çekebilmektedir.⁴⁷

2.6.7. Sanal Kart

Fiziki varlığı bulunmayan bu kartlar, kartı ihraç eden kuruluş tarafından müşterilerinin internet üzerinde daha güvenli bir şekilde mal ve hizmet almasını sağlamak amacıyla çıkarılmıştır. Yalnızca kart numarası, son kullanma tarihi, güvenlik kodu bulunan bu kartların limitleri bulunmamakta olup asıl karttan yapılacak geçici limit transferleriyle kullanımı gerçekleştirilmektedir.

2.6.8. Kredi Kartı

Mülkiyeti bir banka veya finansal bir kuruma ait olmak üzere, müşterilerin belirli bir limit dahilinde, yurt içinde ve yurt dışında iş yerlerinden mal ve hizmet satın alabilmesine, nakit ödeme birimleri veya ATM'lerden nakit çekebilmesine yarayan kartlara Kredi Kartı denir.⁴⁸

Kredi Kartları başlıca üç ana fonksiyona sahiptir. Bunlar:

1. Mal ve hizmetler için ödeme aracı,
2. Nakit temin etme aracı,
3. Devamlı nitelikli bir kredi kaynağı işlevleridir.⁴⁹

Kredi kartları hem mal ve hizmet ödemeleri hem de kart hamiline kredi olanağı sağlayarak çifte hizmet sunmaktadır. Kredi kartları nakit, çek ve diğer ödeme kartları için alternatif olduğu gibi kartı kabul eden iş yeri ve kart hamiline bir hizmet sunar. Kart sahipleri için kredi kartı ile diğer ödeme araçları arasında ki tercih; rahatlık, çek garanti limiti, önemli tutarda nakit paranın taşınmasından kaçınma, belirli dönem faizsiz kredi

⁴⁷ Yılmaz, a.g.e., s.13

⁴⁸ Yılmaz a.g.e., s.10

⁴⁹ Lindsey, a.g.e., p.129

imkanı ve genişletilmiş kredi olanaklarına giriş gibi faktörlere bağlıdır. Kredi kartları aynı zamanda rahat alışveriş yapma ve deniz aşırı ülkelerde nakit çekme olanağı sağlamaktadır.⁵⁰

2.7. Kredi Kartlarının Avantajlı ve Dezavantajlı Yönleri

Kredi kartı kullanımının ülkemizde yaygınlaşması, kredi kartı kullananları olumlu veya olumsuz yönde etkilemektedir. Kredi kartı sistemini olumsuz yönleri olsa da olumlu yönleri ağır bastığından uygulaması bugün geniş çapta yaygınlaşmıştır.

2.7.1. Kredi Kartlarının Avantajlı Yönleri

Kredi kartlarının avantajlı yönleri kart hamili, üye işyeri ve kart çıkaran kurum açısından olmak üzere üç başlıkta incelenebilir.

2.7.1.1. Kart Hamili Açısından Avantajları

Kredi kartı kart sahibine nakit para taşıma zorunluluğundan, para sayma, para üstü alma ve bunun yol açabileceği risklerden korumaktadır. Kart hamili yanında hiç para olmasa da sisteme dahil üye işyerlerinden kartının ibraz ederek sözleşmede belirlenen sınıra kadar mal ve hizmet satın alabilmekte, ayrıca nakit çekme imkanına da sahip olmaktadır. Ülke dışına çıktığında da, kart her yerde kabul gören bir ülke parası fonksiyonuna sahip olduğundan, yurtdışına döviz çıkarma orada bunu bozdurma gibi zahmetlerden kart sahibini kurtarmaktadır. Kartın çalınması veya kaybolması durumunda, zamanında alınabilecek önlemlerle zarar tehlikesi ortadan kalkar. Buradaki riske üye işyeri veya banka katlanmaktadır.

Kart hamili, karta sahip olmakla güven ve saygınlık kazanmaktadır. Kredi kartının yaygın olarak kullanıldığı gelişmiş ülkelerde, yapılan alışverişler sırasında, ödemenin nakit değil de kredi kartı ile yapılması durumunda, alıcı kart hamiline karşı daha farklı davranmaktadır. Kartla ödeme yapmak, nakit veya çekle ödeme yapmaya oranla, daha güvenli ve saygın olarak görülmekte ve hamil daha az riske kabul edildiğinden bazı

⁵⁰ **The Monopolies and Merges Comission Credit Cards Services**, A Report on Supply of Credit Card Services in The United Kingdom, London, 1989, p.29

avantajların sağlanması anlamına gelmektedir. Kart hamili, yanında nakit olmadığı için ödeme güçlüğü çeken kişi olarak değil kredibilitesi olan kişi olarak değerlendirilmektedir.

Kart hamili sadece sisteme dahil olan üye işyerlerinden alışveriş yapabileceğinden, bu işyerlerini de kart ihraç eden kurumlar titizlikle seçtiğinden satın alınan mal ve hizmet ile üye işyeri konusunda hamilin endişe duyması engellenmektedir.

Kart hamili, harcama yaptığı sırada kredi kartı çıkaran kurum ya da banka nezdinde para bulundurmamak zorunda değildir. Kart hamili, kendisine gönderilen hesap özetinde son ödeme günü olarak gösterilen tarihte borcunu ödeyerek aynı zamanda faiz geliri elde etmektedir. Özellikle yüksek enflasyonun olduğu ekonomilerde harcamanın yapıldığı tarihin hesap özeti tarihine uzaklığına bağlı olarak önemli faiz geliri sağlar.

Kart hamili, kartı çıkaran kurumun sunduğu özel hizmetlerden faydalanabilir. Bu hizmetler arasında sağlık sigortası, kart kullanım sıklığına bağlı olarak alınan hediyeler, üye işyerlerinden kredi kartı hamiline sunulan hizmetlerden avantajlı yararlanma yer almaktadır.⁵¹

2.7.1.2. Üye İşyeri Açısından Avantajları

Müşteri/ciro artışı: Üye işyerleri, kredi kartı geçmeyen işyerlerine göre tüketiciler tarafından daha çok tercih edilir. Ödemelerini nakit olarak yapmak istemeyen ve kredi karının faizsiz kredi olanağından faydalanmak isteyen müşteriler üye işyerlerini tercih eder. Üye işyerlerindeki taksit, puan indirim ve promosyonlar da buna katkıda bulunur. Ayrıca tüketiciler bazen harcama sırasında ihtiyaçlarını fark etmekte ya da ihtiyacı olmasa da mal/hizmet satın alabilmektedir. Halbuki yanında nakdi olmayan ya da sınırlı tutarda nakit taşıyan müşteri, kredi kartı geçmeyen bir yerde bu şekilde harcama yapmayacaktır.

Düzenli nakit akışını sağlama: Kredi kartının yaygın olarak kullanılmadığı dönemlerde, ücretli kesimi, harcamalarını, maaşlarını aldığı günlerde yapıp bir sonraki maaş alma tarihine yaklaştıkça harcamalarını kısıtması görülmüştür. Bu da işyerleri açısından

⁵¹Sedat Yetim, **Kredi Kartları ve Tüketici Kredileri**, Sermaye Piyasası Kurulu Yayınları Yayın No:69, ss. 19-21

düzenli bir nakit akışının olmasını engellemektedir. Kredi kartı geçen üye işyerinde bu sorunun büyük ölçüde ortadan kalktığı gözlenmiştir.

Para ile ilgili risklerden kurtulma: Kredi kartı kuruluşları üye işyerlerinde kredi kartıyla yapılan satışların bedelini üye işyerinin hesabına aktarmaktadır. Bu da işyerinin, hem nakit taşıma riskinden kurtulmasını hem de banka hesabında bulundurduğu nakdi yatırım olarak değerlendirmesini sağlamaktadır.

Bankaların reklamlarından yararlanma: Kart çıkaran kuruluşların kartlarıyla ilgili yaptıkları reklamlar dolaylı olarak müşterilerin üye işyerlerine yönelmesini sağlar.⁵²

Müşterinin ödememe riskinden kurtulma: Çağdaş kredi kartı sistemi olan üç taraflı sistemde, alışveriş yapan kart sahibinin, borcunu bankaya ödeyip ödememesine bakılmaksızın banka, üye işyerine alışveriş tutarını ödemek zorundadır. Yani üye işyeri, müşterinin ödememe riskini bankaya devretmiş olmaktadır. Burada üye işyerinin tek sorumluluğu, kartla alışveriş yapmak isteyen kişi ile kart üzerinde ismi yazan kişinin aynı kişi olduğunu kontrol etmektedir.⁵³

Seçkin müşteri kitlesi sağlama: Kredi kartları, ödeme gücü olan, belirli kredibiliteye sahip kişilere verildiği için üye işyerlerinin müşteri kitlesi de daha az riskli olacaktır. Ayrıca yurtdışı kredi kartı çıkaran kurumların kartlarına sahip turistlerde harcama yapma imkanına sahip olacaktır.⁵⁴

2.7.1.3. Bankalar Açısından Avantajları

Kredi kartları çoğunlukla bankalar tarafından çıkarılır. Son zamanlarda özel finans kurumları tarafından da kredi kartları çıkarılmaya başlanmıştır. Kart sahibinin ödememe riskinin banka tarafından üstlenilmesi gerekir. Ayrıca hesaplar da banka tarafından tutulur. Kredi kartı ihraç eden kurumlara İhlas Finans, Kuveyt Türk ve Diners Clup örnek olarak verilebilir. Kredi kartı uygulamalarının bankalara sağladığı avantajlar:

⁵² Yılmaz, a.g.e., ss.32-33

⁵³ Baydemir, a.g.e., s.46

⁵⁴ Çırpan, a.g.e., s.46

1. Banka; anlaşma yaptığı üye işyerlerinden, satış tutarı üzerinden belli bir oranda komisyon, kart hamillerinin gecikmeli ödemelerinden belli bir oranda gecikme faizi ve yine kart hamillerinden kart ücreti geliri sağlar. Eğer banka, üye işyerlerinin getirdiği satış belgelerine dayanarak nakit ödeme yapmayıp, ilgili üye işyerinin mevduat hesabına ilgili tutarı geçerse, bu bankanın vadesiz mevduatında da olumlu yönde etkiler.
2. Ticari kredilerdeki risk tek ve büyük iken, kredi kartlarının sağladığı kredilerde risk bölünerek azaltılmış olur.
3. Kredi kartı sunulanlar gelir düzeyi yüksek kişiler olduğundan, bu kişiler aynı zamanda banka için iyi bir mevduat müşterisi de olabilir. Bu şekilde bankalar müşteri portföyünü de genişletmiş olurlar.
4. Yabancıların ülkemizde kullandıkları kredi kartları aracılığıyla bankalara büyük ölçüde döviz girmektedir.
5. Kredi kartları bankalar için iyi bir reklam aracı olduğundan, bankaların reklam giderlerini belli bir oranda azalttığı söylenebilir.

Kredi kartı uygulamasının, bu işlemin taraflarına sağladığı avantajların yanında ülke ekonomisine de birtakım yararlar sağladığı söylenebilir. Bunlar kısaca şöyle sıralanabilir.⁵⁵

1. Kredi kartı kullanımı, dolaşımdaki kağıt para miktarının azalması ve tasarruf mevduatının artması sonucunu doğurabilir. Kredi kartı ile yapılan alışverişler sonucu piyasada dolaşan para “Kaydi Para” olmaktadır.
2. Kredi kartıyla yapılan günlük alışverişlerde paranın yıpranmasında doğacak zararlarda bir ölçüde önlenabilmektedir.
3. Yabancı turistlerin büyük kısmı kredi kartı kullandığından ülkemize bu yolla döviz girdisi sağlanabilmektedir.
4. Ayrıca, tüketici finansmanında önemli bir araç olan kredi kartlarının kullanımının yaygınlaşması ile tüketim mallarına olan talepteki belli dönemlerde oluşan aşırı dalgalanmalar ortadan kalkarak, fiyat hareketlenmelerinin asgari düzeyde olması sonucu ortaya çıkabilir.⁵⁶

⁵⁵ İsmail Yalçınkaya, “Aylık Toplam Kredi Kartı Cirosu 50 Milyar Lira”, Para ve Sermaye Piyasası Dergisi, 2000, s.7

⁵⁶ Yalçınkaya, a.g.e., s.7

2.7.2. Kredi Kartlarının Dezavantajlı Yönleri

Kredi kartlarının dezavantajları kart hamili, üye iş yeri ve banka açısından olmak üzere üç başlıkta incelenebilir.

2.7.2.1. Kart Hamili Açısından Dezavantajları

1. Kredi kartının, sahibinin harcama yapma eğilimini arttıracak ileri sürülmektedir.
2. Kredi kartını kabul eden işyerlerinin, kredi kartı kurumuna ödemek zorunda olduğu komisyonu fiyatlara yansıtabileceği, bunun da sonuç olarak kart sahibinin ve hatta peşin para ile alışveriş yapan diğer tüketicilerin zarara uğramalarına yol açacağı ve fiyatların yükselebileceği söylenmektedir.
3. Kredi kartı sahibinin kartı fiilen kullanmasa bile, kredi kartı çıkaran kuruma yüksek bir yıllık aidat vermekle yükümlü olması, ayrıca kart kabul eden işletmelerin sayısının peşin para ile alışveriş yapılan yerlerden az olması da bir dezavantaj olarak ileri sürülmektedir.
4. Kart sahibi satın aldığı malın daha sonra bozuk çıkması halinde dahi, kredi kartı kurumuna alışveriş tutarının tümünü ödemek zorunda kalmakta ve söz konusu malla ilgili haklarını sadece üye işyerine karşı kullanabilmektedir.⁵⁷

2.7.2.2. Üye İşyeri Açısından Dezavantajları

1. Üye işyeri, kredi kartını çıkaran kuruma her işlem nedeniyle komisyon ödemek zorundadır. Bunun da üye işyerinin karını azalttığı söylenmektedir.
2. Kredi kartını kabul eden işyerleri açısından kredi kartı ile yapılan alışverişlerin zaman ve iş gücü kaybına yol açtığı iddia edilmektedir.

Üye işyeri, kendisinden yaptığı alışverişin bedelini kredi kartı ile ödemek isteyen müşterinin kartının önce geçerli olup olmadığını inceleyecek, daha sonra bu kartın çalıntı ya da kayıp kart listelerinde bulunup bulunmadığına bakacak, kartı imprinter aygıtına koyarak müşteriye ve kendi işletmesine ait bilgileri harcama belgesine aktaracak, bu

⁵⁷ Teoman, a.g.e., ss.34-38

belgenin alışveriş, vergi gibi bölümlerini elle doldurduktan sonra müşteriye imzalatacaktır. Daha sonra toplanan harcama belgesi bedellerinin kredi kartını çıkaran kurumdan tahsil edilmesi işleminin vardır. Harcama belgelerinin tarih ya da satın alınan mal açısından sıraya konulması, sırada bekleme ve kredi kartı kurumunun verdiği çekim bankadan tahsili gibi işlemlerin yapılabilmesi için, işyeri personelinden bir bölümünü bu iş için görevlendirmek zorunda kalmaktadır. Bütün bu işler de üye işyerinin zaman ve işgücü kaybına uğramasına neden olmaktadır.⁵⁸

2.7.2.3. Banka Açısından Dezavantajları

Yüksek yatırım maliyeti: Kredi kartı çıkarmak için gerekli sistemi kurup, bu konuda eğitim görmüş ve uzmanlaşmış kişiler çalıştırmak ve nihayetinde çıkarılan kartı pazarlamak için katlanılan masraflar oldukça yüksek tutarlı maliyetlerdir. Kurumun başa başı yakalaması ve kar elde etmesi zaman alabilir. Günümüzde bankalar önemli bir maliyet kalemi olan kırtasiye masraflarını (ekstre gönderimi, slipler vb.) müşterilerle iletişimde elektronik posta yolunu tercih ederek düşürmeye çalışmaktadır.⁵⁹

Tahsil edilemeyen borçlar: Kart sahiplerinin borçlarını ödememesi ve bu tür kişiler hakkında yapılan hukuki başvurularda sonuç alınamaması bankalar açısından önemli bir zarar kalemidir.

Kart sahtekarlığı: Tüm kredi kartı kuruluşlarının ortak sorunu kart sahtekarlığıdır. Kartların sahtesinin üretilmesi, kayıp çalıntı kimlikler üzerinden başvuruda bulunulması, bankaları, sadece bu tür sahtecilikle ilgilenen birimler kurmaya yöneltmiştir. Zira bu tür kartlardan yapılacak harcamalarda sorumlu bankalardır. Kart sahteciliğinde, bankaların, üye işyeri seçimine önem vermeleri gerekmektedir. Sahtecilik işlemlerinde, üye işyerinin payı ya da hatası da bulunabilmektedir.⁶⁰

⁵⁸ Teoman, a.g.e., ss.34-38

⁵⁹ Çırpan, a.g.e., s.47

⁶⁰ Yılmaz, a.g.e., ss.37-38

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KREDİ KARTLARININ EKONOMİK ETKİLERİ

3.1. Kredi Kartlarının Ekonomik Etkileri

Kredi kartları, son yıllarda büyük gelişme ve değişme gösteren; ekonomik hayatta önemli yer işgal eden bir tüketim aracı haline gelmiştir. Kredi kartları, batı kaynaklı bir icat olmasının yanı sıra kapitalist tüketim toplumlarının sacayaklarından biridir. Bu kadar yaygınlaşmasının en büyük sebebi; tüm dünyaya empoze edilmeye çalışılan tüketim çılgınlığıdır. Başta ABD olmak üzere, gelişmiş batı ekonomilerine sınırsız tüketim ve ileri teknoloji üzerine kurulmuş ekonomik düzenleri, kredi kartlarını en iyi şekilde kullanmaktadır.

Globalleşme rüzgarları içinde her türlü kültürlerini düzenlerini ve değerlerini dünyaya yaymaya çalışan gelişmiş ülkeler, kendi ekonomilerine bağlı (bağımlı) modern sömürgeler oluşturmak istenmektedir. Bu sömürgeleştirme operasyonu, geçmişte yaşandığı gibi silah ve asker zoru ile ülkeyi işgal ederek; halkını baskı altına alarak ve ham maddeleriyle ekonomik kaynaklarını işleyerek yapılmamaktadır. Modern emperyalistler ve sömürgeci devletler, tüketimi ön plana çıkararak, ihraç etmiş oldukları ürünlere; özellikle markalara bağımlı bir toplum ve genç insanlar topluluğu oluşturmaya çalışmaktadırlar. Bu amaçlar doğrultusunda teknolojiyi, iletişim olanaklarını, medyayı ve uluslar arası markalarını (Cocacola, Marlboro, McDonalds vs.) kullanarak tüketimi önüne hiçbir engel çıkmayacak şekilde (gümrük vergisi, tarife, kota vs.) sürekli kılmak istemektedirler. Bugün batı toplumlarını ayakta tutan sürekli dönem tüketim çarkıdır. Örneğin bir müşteri kartını kaybettiğinde, çaldırıldığında veya borç itirazı nedeniyle kartı kapatıldığında, bankası ona en kısa zamanda yeni bir kart tahsis etmektedir. Bu süre ülkemizde en az 2 hafta iken, ABD’de 2-3 saate kadar düşmektedir.⁶¹ Müşteriye, durumun acilliğine göre üzerinde isim

⁶¹ Teoman, a.g.e., s.109

yazmayan boş plastik kredi kartı verilerek, hemen belirli bir limit tahsis edilmektedir. Amaç tüketimin kesintisiz bir şekilde sürmesidir.

Batı ülkelerin tersine, Doğu Blok'u ülkelerinde kredi kartları fazla kullanılmamakta; yeni yeni yaygınlaşmaktadır. Afrika ile Orta Doğu ülkelerindeki kart sayıları ve tüketim hacimleri bile, Doğu Avrupa ülkelerindeki ve Rusya'daki rakamlardan daha yüksektir.⁶²

Bu söylenenler ışığı altında, kredi kartlarını çağdaş tefecilik⁶³ olarak niteleyenlerin de varlığını yadsımadan, kartların, tüketimin ve ekonominin önemli bir aracı haline geldiği kabullenilebilir.

3.1.1. Kredi Kartlarının Milli Gelire Etkisi

Milli gelir, bir ülkede bir yıl içinde üretilen mal ve hizmetlerin para ile gösterilen gelirin net toplamıdır. Bir ulusun bir yıl içinde ürettiği toplam gelirdir. Bir ülkede belirli bir yılda üretilen mal ve hizmetlerin üretimine katılan üretim etmenlerinin üretime katılmaları karşılığında aldıkları payların toplam parasal değeri milli geliri oluşturur. Milli gelir üretim, gelir ve harcama yöntemleriyle hesaplanabilir. Bir ulusun gelişmesi, ulusal gelirin artmasıyla gerçekleşir.⁶⁴

Milli gelir seviyesini arz ve toplam talep belirlemektedir. Toplam arz ile toplam talebin eşit oldukları seviye milli gelir düzeyidir. Kredi kartları tüketim eğilimini arttırarak toplumun harcama miktarlarını arttırmakta toplam arz aynı seviyede kaldığı için fiyat artışlarına da yol açmıştır. Ancak üretim imkanlarının elverişli olduğu ekonomilerde fiyat artışı olmaksızın üretim artışına sebep olmakta bu da dolayısıyla gelir düzeyini arttırmaktadır.

Kredi kartlarının milli gelire etkisi iki açıdan alınabilir. Bunlar; kredi kartlarının tüketim talebine ve yatırım talebine etkisidir. Tüketim talebi açısından bakıldığında kredi kartı işlemlerinin kredi kartı sahiplerinin harcama eğilimlerini arttırdığı bir gerçektir. Kredi

⁶² MasterCard, "MasterCard Tüketici Bülten", www.mastercard.com.tr, sayı:11, Eylül 1998

⁶³ Özgen Acar, "Kredi Kartı: Çağdaş Tefecilik", Para Sermaye Piyasası Dergisi, 2001, s.2

⁶⁴ Mehmet Baydemir, "Ansiklopedik Emlak-Finans-Hukuk Sözlüğü", s.228

kartı hamilleri kartlarıyla, almayı hiç planlamadıkları bir malı alabildikleri gibi, kartlarını kredili kullanmak suretiyle kendilerine ilave bir satın alma potansiyeli oluşturmaktadırlar. Kişiler ellerinde hiç para olmadığı halde, daha sonraki aylarda elde edecekleri gelirlerini bugünden tüketerek ekonomide toplam efektif talebin yükselmesine katkıda bulunmaktadırlar.

Kartlı ödeme sistemlerinin tüketim eğilimini arttırdığını söylemek mümkündür. Çünkü çoğu harcama esnasında, kart hamilinden nakit çıkışı olmamaktadır. 1980'lerden sonra gelişen Pazar ekonomisi, halkın büyük kesiminde bir tüketim eğilimi oluşturduğu görülmektedir. Bu durum ekonomik olarak üretim karşılığı olmadan tüketmek yönünde bir eğilim olup, çoğunlukla pazarlama tekniklerindeki gelişmelerden kaynaklanmaktadır. Bu genel bir olgu olup sadece kartlı ödeme sistemlerine has bir özellik değildir. Tüketici ve tüketim kampanyaları (üreticilerde satış kampanyaları olmaktadır) şahısların gelecekte kazanacağı varsayılan maaş, gelir ve diğer parasal kazanımların ipotek altına alınarak harcamaya yönelmesi ancak ekonomi uzmanlarının konusu olabilecek nitelikte bir olgudur. Kredi kartı da Türkiye'deki bu genel olgudan etkilenmiştir.⁶⁵

Kredi kartı harcamalarında dikkat edilmesi gereken husus, kullanıcıların ödeme güçlerini aşmamasıdır. Ancak kredi kartının oluşturduğu psikolojik etki de maalesef ikame etmesi yönü ile bu sınırın aşılması olarak karşımıza çıkmakta; bu nedenle tüketim eğilimini arttırmaktadır. Fakat bu etki sanıldığı üzere piyasada enflasyonist bir baskı oluşturabilecek düzeyde olmamaktadır. Buna karşılık, nakit darlığı durumunda piyasayı canlandırıcı etkisi de göz ardı edilmemelidir.⁶⁶

Kredi kartı ile harcama eğiliminin artışı, efektif talebi körüklemekte, bu da koşulların uygun olması durumunda üretim artışına neden olmakta, böylece ulusal reel gelir artmaktadır. Tüketim harcamalarındaki artış çarpan etkisiyle diğer koşullar veri iken, istihdamı ve üretimi arttırmakta, sonuçta milli geliri olumlu yönde etkilemektedir. Kredi kartlarının bu etkisinin ne seviyede olduğunu ölçebilmek için kredi kartı ile ne tür harcamaların yapıldığını bilmek faydalı olacaktır.⁶⁷ Ülkemizde kredi kartı sahipleri daha çok gıda ve giyim için kredi kartı kullanmayı tercih etmektedir. Bu durum gıda ve giyim

⁶⁵ Cavit Isiyel, **Dünya Ekonomi-Politika Gazetesi Kredi Kartları Eki**, 11 Kasım 1996, s.3

⁶⁶ Cavit Isiyel, **Dünya Ekonomi-Politika Gazetesi Kredi Kartları Eki**, 6 Kasım 1995, s.2

⁶⁷ Yılmaz, a.g.e., s.60

sektöründe kendi kendine yeten ve arz fazlası olan ülkemizde kredi karı nedeniyle ortaya çıkan tüketim artışının olumsuz bir etki yapmayacağını göstermektedir.

Kredi kartı ile alışveriş yapılması durumunda fiziki paranın tedavülü kısmen ortadan kalkmakta ve ödemeler kaydı olarak gerçekleştiğinden bankadan nakit çıkışı olmamaktadır. Kartlı alışveriş sebebiyle, işyerinin kasasında ya da müşterinin cebinde bulunacak para, bankacılık sisteminde kalmaktadır. Bu şekilde bankacılık sisteminde kalan para hem daha az maliyetli; hatta maliyetsiz mevduat olmakta, bu da ülke için kullanılabilir tasarrufların bankalarda toplanmasını sağlamaktadır.

3.1.2. Kredi Kartlarının İstihdama Etkisi

İstihdam, çalışma istek, güç ve yeteneğine sahip kişilerin ücret karşılığında çalıştırılmasıdır. Daha geniş anlamda ele alınacak olursa emek, toprak ve sermaye faktörlerinin kullanımınıdır. Bu faktörler milli geliri de belirledikleri için istihdam ve milli gelir yakın bir ilişki içerisindedir.⁶⁸

İşsizlik türlerinden birisi olan yapısal işsizlik, ekonominin yapısal özelliklerinden kaynaklanan işsizlik türüdür. Yapısal işsizliğe tüketim kalıbındaki değişiklikler, transfer ödemeleri ve üretim yöntemlerindeki değişiklikler neden olabilmektedir. Yapısal işsizliğin oluşum nedenlerinden birisi de üretim ya da hizmet sunum yöntemlerindeki teknolojik yeniliklerdir. Teknolojik yenilikler, daha az işçi istihdamına yol açtığına, işsiz sayısı artar. Teknolojik işsizlik, “emek tasarrufunu gerekli kılan teknolojilerin kullanımı sonucu, ortaya çıkan işsizlik” şeklinde tanımlanabilir.⁶⁹

Son çeyrek asırda telekomünikasyon, ulaşım ve bilişim alanında çok hızlı gelişimler yaşanmıştır. Bu gelişmelerin işsizliği arttıracığı düşünülmektedir. Fakat bu gelişmeler bir taraftan vasıfsız iş gücünü işsiz bırakırken diğer taraftan da teknoloji transferi yapan Türkiye’de transferi yapılan bu teknolojiyi kullanabilecek nitelikte iş gücü talebi oluşturmuştur. 21. yüzyılda görev yapacak iş gücünde aranan nitelikler, bu güne kadar iş gücünde aranan niteliklerden oldukça farklıdır. Bu yüzyılda rekabet edebilmenin

⁶⁸ Arda Erhan, **Ekonomi El Sözlüğü**, s.399

⁶⁹ Ali İhsan Karacan, “**Ödeme Sistemindeki Gelişmeler**”, Dünya Ekonomi-Politika Gazetesi, 5 Şubat 1988 s.7

başlıca şartı verimli ve esnek bir iş gücüne sahip olabilmektir. Bu durum, teknolojiyi anlayan, uygulayabilen verimli ve kaliteli hizmet üretebilen iş gücüne ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Bankalar bu koşullar altında rekabet edebilmek için bilgi çağının gerektirdiği iş gücüne sahip olmak zorundadır.

Elektronik ticaret hacminin büyük oranlarda artmasının nedenlerinin başında, internetin hızla gelişmesi ve kartların kullanımının yaygınlaşması gelmektedir. Dünyanın neresinde olursanız olun ihtiyaç duyulan bir ürünü seçerek, sahip olunan kart numarasının sisteme girilmesiyle satın alabilme imkanı sağlanmaktadır. Uzaktan erişim sayesinde alıcı ver satıcılar doğrudan iletişime girebilecektir. Aracıların ortadan kalkması ile müşterilerine en iyi malı, en cazip fiyata sunabilen iş yerlerinin rekabetteki başarı şansları her geçen gün artmaktadır.

Genel olarak kredi kartı kuruluşlarının teknolojik gelişmeler üzerinde direkt bir etkisi bulunmamaktadır. Bu kuruluşların ana hedefleri, yeni teknolojilerin kullanımını kendi hizmet yöntemlerini uyarlamaya çalışmaktadır. Bu açıdan teknolojik gelişmeler, kredi kartı kuruluşlarını istihdamın yanı sıra pek çok açıdan etkileyen önemli güçlerden birisidir.⁷⁰

İstihdamın sınırlı kalmasındaki diğer bir etkende, vadeli ürün ve hizmet alımlarında senet ya da çek kullanımı yerine kredi kartının tercih edilerek yaygınlaşması gelmektedir. Çek ve senet işlemlerinin sisteme girişleri ve takipleri manüel olarak yapılırken, idari ve adli takip işlemleri kredi kartlarına göre daha fazla zaman alabilmektedir. Oysaki kredi kartı işlemlerinin takibi bilgisayar ortamında çok daha hızlı ve hatasız olarak yapılabilmektedir.

Kartlar şube dışında gerek mevduat hesaplarından gerekse kredi hesaplarından ATM aracılığı ile para çekebilme imkanı sunmaktadır. Banka şubesinde kredi işlemlerinin takibindeki ve gişelerdeki iş gücü sayısını azaltıcı yönde etki yapmıştır. Kredi kartı sisteminin işleyişindeki tüm aşamalar teknoloji yoğun şekilde gerçekleştirilmektedir. Kart basımı, kartların zarflanarak hamillerine gönderilmesi, dönem sonlarında hesap bildirim cetvellerinin yazıcılardan çıkartılarak el değmeden katlanması makineler vasıtasıyla

⁷⁰ İlker Parasız, **Modern Bankacılık**, Ezgi Kitabevi, Bursa, 2007, s.350

yapılmaktadır. ABD’de yapılan bir araştırmaya göre ATM’den gerçekleştirilen bir işlemin maliyeti 25-30 sent tutarken, banka personelin yaptığı aynı tür işlemin maliyeti yaklaşık 1,75 USD’dir.⁷¹

Ürün ve hizmet alımlarının banka ve kredi kartları kullanılarak yapılabilmesi neticesinde likit paralar bireylerin yanlarında değil de bankalardaki şahsi hesaplarında tutulacaktır. Bankalarda biriken bu kaynaklar kredi olarak ekonomiye kanalize edilerek üretim artışının gerçekleşmesine katkı sağlayacaktır. Kartlı sistemin yaygınlaşması bankaların ucuz fon sağlayarak müşterilerine düşük faizli kredi kullanılabilmeye olanağı sağlamasına neden olacaktır. Kredi maliyetlerinin düşmesi de yatırımların artmasına, yatırımların artması da istihdam artışına etken olacaktır. Sonuçta istihdam artışı da toplumsal refah seviyesinin iyileşmesine katkı sağlayacaktır.

Sonuç olarak kartlı ödeme sistemlerinin kullanımının yaygınlaşması yapısal işsizliğe neden olur. Yapısal işsizliği tamamen ortadan kaldırılması mümkün değildir. Yapısal işsizlikle mücadele için işgücünün, teknolojik gelişmelerden yararlandırılarak yeteneklerinin geliştirilmesi yoluna başvurulabilir.⁷²

3.1.3. Kredi Kartlarının Parasal Etkisi

Kredi kartları, mağazalardan mal hizmet satın alınmasında kullanılırken, nakit para gibi kullanılmakta ve kabul görmektedir. Tahvil, bono, senet ve çek gibi para yerine kullanılabilen birçok değişik araç olmasına karşın, hiçbiri yaşamın içinde kredi kartı kadar etkili değildir. Günümüzde ekonomide para olarak kabul edilen varlıkların sayısının artması ve bunların nitelikleri itibariyle heterojen bir yapıya sahip olmaları, para ve para benzeri aktifler arasında kesin bir ayırım yapılmasını engellemektedir. Ekonomide para olarak kabul edilen aktiflerin sayısı artmasına karşın bu para benzeri aktifler, geleneksel parasal büyüklükler ve bilançolar içinde yer almamaktadır. Bunlara örnek olarak başta kredi kartları olmak üzere kredi hattı (Credit Line) anlaşmaları, seyahat çekleri, kartlarda biriken hediye puanlar ile “Bonus” paralar ve Euro-Currency piyasası parasal akımları gösterebilir. Bu bağlamda, gelişen teknoloji neticesinde bu para benzeri aktifler artmakta ve çeşitlenmektedir. Yakın zaman içinde, sanal ortamda kullanılmaya başlanacak olan

⁷¹ Yılmaz, a.g.e., s.54

⁷² Osman Z. Orhan ve Seyfettin Erdoğan, **İktisada Giriş**, Avcı Ofset, İstanbul, 2006, s.375

“Sanal Para” bunun en yeni örneğidir. Böylece bankaların ve kurumların para oluşturma olanakları gittikçe artmaktadır. Merkez Bankalarının bu olaya müdahalesi sınırlı düzeyde kalmaktadır. Örneğin bankaların verdikleri Mil Puanlarının toplamının tüketilmesi bugünden itibaren yirmi üç yıl sürecektir. Bu rakamlar çoğu zaman bilançolarda borç olarak görülmemektedir.

Paradaki gelişmenin önemli bir dönüm noktası, ponzi finansman (harcamaların gelirden fazla olması) sağlayan kredi kartlarının yaygınlaşmasıdır.⁷³ Kredi kartı savaşları sadece VISA ve MasterCard arasında yaşanmamakta şirketler de kredi kartı çıkarmaktadır. Dünyada Ford ve General Motors, ülkemizde Migros ve Gima gibi. Dünyada kartlar konusunda öyle hızlı gelişmeler yaşanmıştır ki, bankacılık sektörü ülkemizde teknolojinin en ileri seviyede kullanıldığı bir sektör olmasına karşın, bu gelişmelerin uzağında kalmıştır. Öncelikle nakde ulaşmayı kolaylaştırmak üzere bütün ATM’ler ortak kullanıma açılmış sonra da internetten tüketim dönemine başlanmıştır.⁷⁴

Kredi kartlarının kullanımının her geçen gün yaygınlaşması ve üye işyerlerinin kredi kartını çıkaran kuruluşlar ile iş birliğine giderek taksitli (kampanyalı) satışlara yönelmeleri para talebini doğrudan etkilemektedir. Şöyle ki; taksitli satışların artması kısa vadede nakit talebinin düşmesine neden olmaktadır. Bir satış işleminde peşin ödenen tutar oranının artması para talebinin artmasına, taksitlerin uzun dönemlere yayılması ise para talebinin düşmesine neden olabilmektedir. Aynı zamanda taksitli satışlarda uygulanacak faiz oranının düşük olması, taksitli satışları teşvik eder ve dolayısıyla para talebini düşürür.⁷⁵

3.1.4. Kredi Kartlarının Enflasyona Etkisi

Kredi kartı sisteminin temel prensibi, üye işyerinin bankaya ödediği komisyonu fiyatlarına yansıtmasıdır. Buda kartlı sisteme geçen iş yerlerinin cirolarının artması ve ödedikleri komisyonların artan ciro sayesinde karlılığı etkilememesi mantığına dayandırılmıştır. Ülkemizde de petrol şirketleri haricindeki işletmeler ödedikleri

⁷³Yılmaz, a.g.e., s.64

⁷⁴ Ömer Atay Bahadır, “Yeni Kuşak Bankacılık ve Türkiye Bankacılığı”, Dünya Ekonomi-Politika Gazetesi Finans Kulüp Özel Eki, 04 Eylül 1997, s.1

⁷⁵ Hurşit Güneş, **Türkiye’de Para Arzını Kontrol Araçlarının Etkinliği**, İstanbul Ticaret Odası, Yayın No:9, 1990, s.24

komisyonu fiyatlara yansıtılmaları yasaktır. Öte yandan düşük kar marjıyla çalışan işletmeler bu yasağa uymakta zorlanmakta ve fiyatlara, ödedikleri komisyonu eklemektedirler.⁷⁶

Merkez Bankası haricindeki bankalarda kart çıkararak bir anlamda para arzı meydana getirmektedir. Buda kart sahiplerine öncelikle alım güçlerinin arttığı hissini vermektedir. Kart sahiplerinin alım güçleri artmıştır. Ama bu kart sahiplerinin önümüzdeki aydan kazanacakları gelirleri şimdiden kullanabilme olanağından kaynaklanan bir artıştır. Üretim imkanlarının yetersiz olduğu ülkelerde para arzının artmasıyla tüketim talebi de artmakta buda enflasyonun oluşmasına neden olmaktadır.⁷⁷

Kredi kartı kullanımının fiyatları yükseltici etki yaptığı şekilde bir görüş vardır. Buna karşılık kredi kartlarının çek tahsili için ödenen masrafları düşürmesi nedeniyle perakendecilerin maliyetini bile azalttığı söylenebilir. Bu konuyla ilgili yapılan çalışmalardan biri Inter-Bank Research Organisation tarafından gerçekleştirilmiştir. Belirli ürünlerden oluşan bir sepetteki fiyatlar, kredi kartı kabul eden mağazalarla kabul etmeyenler de kıyaslanmıştır. Perakende fiyatlarda büyük farklar bulunmasına karşılık farkların kredi kartından geldiğine dair açık bir eğilim tespit edilememiştir. Buna karşılık düşük değerli mallarda mağazaların müşteri çekmek için kredi kartı kabul etmelerine ihtiyaç yoktur ve nakit ödeyen müşterilerden yeterli satış hacmi elde edebilirler. Diğer yandan yüksek değerli malları satan mağazalar kredi kartı kabulüyle yeni müşteri oluşturabilmektedir. Bu nedenle yüksek değerli mallarda, düşük fiyat ve kredi kartı kabulüyle yeni müşteri çekilmesi arasında korelasyon bulunmaktadır. Bu konu üzerinde başka bir çalışma ABD’de Federal Research System tarafından 1983 yılında gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma kredi kartlarıyla satışların artışı arasında tutarlı bir ilişki bulamadığı gibi kredi kartlarının fiyatlar üzerindeki etkisini % 1’den daha az olduğunu bulmuştur.⁷⁸

Kredi kartları kullanımı, borçlanma imkanlarını genişlettiği için toplam talebin artmasına neden olmaktadır. Artan talebin ise üretimi artırması beklenir. Fakat enflasyonist

⁷⁶ Yılmaz, a.g.e., s.75

⁷⁷ Erhan, a.g.e., s.80

⁷⁸ Yılmaz, a.g.e., s.s.81-82

ortamlarda, artan talep fiyatlar genel düzeyinin de artmasına etken olmaktadır⁷⁹ bunun başlıca nedeni, kredi kartlarının dolayısıyla tüketici kredilerinin efektif talebi körükleyerek kaydı para oluşturduğu, bunun da enflasyonu artırıcı etkiye sahip olduğu görüşünden kaynaklanmaktadır.⁸⁰

3.1.5. Kredi Kartlarının Kamu Gelirlerine Etkisi

Kredi kartı ile kart hamillerinin mal ve hizmet almaları durumunda nakit yapılan alışverişlere oranla daha çok faturalı ve perakende satış fişli işlem yapıldığı bir gerçektir. Kredi kartıyla yapılan işlem tutarları üye işyerini bankadaki hesabına bir sonraki iş günü alacak kaydedildiğinden işyerleri herhangi bir vergi denetiminde cezaya tabi olmamak için bunların faturalarını zorunlu olarak kesmektedirler.

VISA'nın Avrupa Başkanı Hans Van Der Velde, kredi kartı kullanımının toplam vergi miktarını hızla artırdığını söylemiştir. "Güney Kore, kredi kartı kullanımını artırarak, toplanan vergiyi çok hızla yükseltmiştir. Bu şekilde Kore, kart kullanımında dünyada üçüncü olmuştur. Kredi kartları vergiyi artırmak için kullanıma sunulmamıştır. Ama kamu gelirlerini artırdığı da bir gerçektir. Bu yöntemin benzerini Türkiye'de de uygulanması faydalı olacaktır kanaatindeyim."⁸¹

Kredi kartı ile bu şekilde vergiye tabi işlemlerin teşvik edilmesi, kamu gelirlerinin artmasına neden olmaktadır. Bu yolla yapılan tüm ekonomik işlemler bankalara kanalize edilmekte; kayıt dışı işlemler saf dışı edilmektedir. Yurt dışı bir karta sahip turistler de burada alışveriş yaptıklarında işyerleri özellikle büyük montanlı işlemlerdir. (halı, mücevherat gibi) Sadece kredi kartlı işlem olmasıyla fatura kesmek durumunda kalmaktadırlar. Nitekim, "Maliye Bakanlığı bankalardan aldığı bilgilerle özellikle turizm yörelerindeki işyerlerinde denetimlere başladığını"⁸² basında çıkan haberlerden öğrenmekteyiz.

⁷⁹ Çırpan, a.g.e., s.100

⁸⁰ Yetim, a.g.e., s.23

⁸¹ Haldun Akpınar, **Daha Hızlı, Daha Güçlü, Daha Yüksek, Türkiye Bankalar Birliği**, Yayın No:172, Ankara, 1993, s.9

⁸² "Kredi Kartları Vergi Kaçakçıları Ele Verecek", Hürriyet Gazetesi, 29 Ekim 1999, s.9

Devlet, gelirlerinin bir kısmını işletmelerden aldıkları vergilerden elde etmektedir. Bu nedenle de devlet, işletmelerin karlılık durumları, karı oluşturan işletme gider ve gelirlerinin doğru ve gerçek olarak kayıtlara alınıp alınmadığı verginin doğru hesaplanıp hesaplanmadığı hakkında bilgi sahibi olmak ister.⁸³

Kamu gelirlerinde artış sağlayan nedenlerden bir diğeri de kart hamillerinin harcamalarına son ödeme tarihinden sonra daha ileri ki bir tarihte ödedikleri takdirde banka tarafından faiz işletilmesidir. Aynı durum kredi kartı ile nakit kredi çekiminde de söz konusudur. Bankalar bahsedilen bu kart işlemleri neticesinde gelir elde etmektedirler. Bu elde etmiş oldukları gelirlerden BSMV, KKDF ve Damga Vergisi gibi vergileri kamu idaresine ödemekle yükümlüdürler.

Türkiye’de yapılan hesaplara göre kayıt dışı ekonominin büyüklüğü ulusal gelirin yarısına yaklaşmaktadır. Vergi sisteminde ortaya çıkan bu kaçak nedeniyle, bir yandan vergilendirme de adalet ilkesi sağlanmazken, diğer taraftan devlet kayıt dışı ekonomiden alamadığı vergiler yerine bu vergi almadığı kesimlerden borç almak zorundadır. Dolayısıyla kayıt dışı kalanlar, bir yandan vergi ödemediklerinden reel gelirlerini arttırarak, vergi ödemeyen firmalara göre haksız rekabet durumu oluşturulurken öte yandan devlete verdikleri borç nedeniyle de ayrıca faiz geliri elde ederler. Bu son durumda vergilendirmede adalet ilkesinden önemli ölçüde sapmaya yol açılmaktadır.⁸⁴

Kredi kartı ile alışveriş durumunda kart hamillerinin borçlarını geç yatırmaları ve kredi kartı limitini banka şubelerinden ya da ATM’lerden nakit avans çekilmesi durumunda, ayrıca bankanın bu işlemlerle ilgili kendi lehine tahakkuk ettirdiği tüm gelirlerde devlet değişik isimler altında vergi ve fon geliri tahsil etmektedir. Bu yönden kartlar, kamu gelirlerinin artmasını sağlamaktadır.

3.1.6. Kredi Kartlarının Kayıt Dışı Ekonomiye Etkisi

Kayıt dışı ekonomi ülkemizin kaynayan yarası haline gelmiştir. Kayıt dışı ekonomi yüzünden devletin cebine girmesi gereken para tacirlerin ya da kişilerin cebinde kalmakta sonuçta hizmet bekleyen halk kaybetmektedir. Kredi kartı sistemiyle yapılan ticaretin

⁸³ Gürbüz Gökçen, **Genel Muhasebe**, İstanbul, Beta Basım Yayın, 2007, ss.4-5

⁸⁴ Orhan Şener, **Kamu Ekonomisi**, 8.Baskı, İstanbul, Beta Basım, 2006, s.348

tamamı kayıt altına alındığı için kredi kartlarının bu anlamda katkısı tartışılmayacak önemdedir.

Ekonomi, kayıtlı ve kayıt dışı ekonomiden oluşmaktadır. Kayıt dışı ekonomik faaliyetler, “piyasa faaliyetleri” ve “piyasa fiyat dışı faaliyetler” olarak iki gruba ayrılırlar. Bunlar da kayıt dışı piyasa faaliyetleri, vergi kaçağı amaçlı yasal ekonomik faaliyetlerle konusu suç teşkil eden kara para faaliyetlerinden oluşmaktadır. Piyasa dışı ekonomik faaliyetler ise geçimlik ekonomi ve ev ekonomisini kapsar.⁸⁵

Kayıt dışı ekonominin en önemli sayılabilecek olumsuz etkisi şu şekilde açıklanabilir:

Vergilenemeyen ya da eksik vergilenen faaliyetler nedeniyle vergi gelirleri azalacaktır. Bu da bütçe açığının artmasına yol açacak, neticede devlet bu açığı finanse edebilmek için gelir sağladığı vergi mükelleflerine yönelecektir.⁸⁶

Yukarıda kamu gelirlerine etkisi bölümünde bahsettiğimiz gibi kredi kartları ile yapılan işlemlerin fatura ya da perakende satış fişlerinin kesilme zorunluluğu kayıt dışı ekonomiyi azaltmaktadır. Ayrıca, kredi kartı hamilleri ceplerinde para olsa dahi kredi kartı ile alışverişi ile daha avantajlı olması nedeniyle tercih etmekte, hiçbir şekilde, fatura ve fiş vermeyen bu tür yerlerden alışveriş yapmamaktadırlar. Çağdaş Türk toplumu demokratik düzeni, mülkiyet hakkını, çalışma hakkını, ailesini, çocuklarını, gününü-geleceğini, korumak amacıyla, herkesin ve her kesimin vergi mükellefi kılınmasını, kimlik belgesinin vergi kimliği belgesine (kredi kartı işlevi de görebilecek biçimde) dönüştürülmesini, kredi kartı ile alışveriş özendirilerek bu yolla vergiyi doğrudan olayın belgeye bağlanmasını, enflasyon muhasebesine geçilmesine çabalayarak, kayıt dışı (kravatsız) ekonomiyi engellemelidir.⁸⁷

⁸⁵ Sedat Yetim, “Türkiye’de Vergi Kaçaklığı ve Kayıt Dışı Ekonomi”, Türkiye Bankalar Birliği, İstanbul, 1999, s.4

⁸⁶ Yetim, a.g.e., s.4

⁸⁷ Osman Altuğ, **Kayıt dışı Ekonomi**, Cem Ofset Matbaacılık A.Ş., İstanbul, 1994, s.380

3.1.7. Turizm Sektörüne Etkisi

Türk turizminin gelişmesine, kredi kartları önemli katkılar sağlamıştır. Bankaların kredi kartı sistemlerine yapmış oldukları yatırımlar neticesinde ATM ve POS terminali sayısı hızla artmış ve yeni teknolojik gelişmelerin sistemde kullanılması neticesinde kredi kartı işlemlerinin hızı artmıştır. Günümüzde kullanılan teknolojiler sayesinde kart sistemleri yurt dışından edinilen kartlar ile yapılan ödemelere yetkilendirme verebilmektedir.

Bireyler gerek turistik amaçlı gerekse ticari amaçlı yapmış oldukları seyahatlerde yanlarında nakit para taşımak yerine kullanımı kolay ve riski çok daha az olan kartları tercih etmektedirler. Bankalar güvenilir müşterilerine yüksek limitli kartlar tahsis etmektedirler.

Dünyanın birçok ülkesinde tek bir kart ile hiç nakit para taşımaksızın seyahat edebilme olanakları geliştirilmiş, bireylerin seyahatlerde nakit para bulundurması ve bulundukları parayı o ülkenin parasına dönüştürmede (Exchange) karşılaştıkları sorunların ortadan kalkması turizmin gelişmesine büyük katkı sağlamıştır.⁸⁸ Kredi kartları uygulaması turizm sektöründe önemli ölçüde değişikliklere sebep olmuştur. Bu nedenle harcama kapasitesini genişleten kredi kartı uygulaması her geçen gün artarak yaygınlık kazanmaktadır.

3.1.8. Dış Ticaret İşlemlerine Etkisi

İster ülke içerisinde isterse ülkelerarasında yapılsın, ticaretin amacı bireylerin refah düzeyini artırmaktır.⁸⁹ Günümüzde dünya üzerinde hiçbir ülke, tek başına izole edilmiş bir durumda bulunmamaktadır. Ulusal devletler, birbirleri ile sosyal, ekonomik, politik ve kültürel ilişkiler içinde olup, değişik ölçülerde karşılıklı bağımlılık içindedirler.⁹⁰

İhracat: Bir malın, yürürlükteki İhracat Mevzuatı ile Gümrük Mevzuatına uygun şekilde Türkiye gümrük bölgesi dışına veya serbest bölgelere çıkarılmasını ya da

⁸⁸ Talha Çamaş, Pano Dergisi, BKM A.Ş., 4, Kasım 1998, s.2

⁸⁹ İlker Parasız ve Mustafa Özer, **Bugünkü İktisadın Temelleri**, Aktüel Yayınları, İstanbul, 2005, s.497

⁹⁰ Rıdvan Karluk, **Uluslararası Ekonomi**, 7. Baskı, Beta Basım Yayım, İstanbul, 2003, s.1

Müsteşarlıkça ihracat olarak kabul edilecek sair çıkış ve işlemlere denir. İhracat bedeli dövizlerin alış, ihracatçı ile banka arasında mutabık kalınan serbest kurdan döviz alım belgesi (DAB) düzenlenmek suretiyle yapılır. İhracat Bedeli;

- Bankalar aracılığıyla havale şeklinde,
- İthalatçı, ihracatçı veya bunlar adına hareket ettiğini beyan eden Türkiye’de veya dışarıda yerleşik üçüncü kişilerce efektif olarak,
- İthalatçı, ihracatçı veya bunlar adına hareket ettiğini beyan eden Türkiye’de veya dışarıda yerleşik üçüncü kişilerce çek (Her bir GB itibarıyla 100.000 ABD doları veya eşitine kadar seyyah çeki dâhil) olarak veya
- Kredi kartı ile tahsil edilebilir.

İhracat bedelinin kredi kartıyla tahsil edildiği işlemlerde, kredi kartının yurt dışından verilmiş olduğunun tespiti şarttır. Bu işlemlerde DAB, fiş (slip) bedelinin ilgililere ödendiği tarih itibarıyla ilgisinin talebine göre her bir fiş için ayrı ayrı düzenlenebileceği gibi fiş bedellerinin tamamı üzerinden tek DAB düzenlenmesi de mümkündür. Fiş bedellerinin tamamı üzerinden tek DAB’ın düzenlendiği işlemlerde, peşin bedelin hesabı, ithalatçının onayı olmaksızın diğer firmalara gerçekleştirilen ihracatla kapatılabilir.⁹¹

İthalat: Bir ülkedeki alıcıların, başka ülkelerde üretilmiş mal ve hizmetleri satın almalarına denir. İthalat, İthalat Yönetmeliği’nde belirtilen nitelikleri haiz gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılabilir. İthalat işlemlerinin ithalat hesabının kapatılması tarihine kadar ithalatçı olabilme özelliği taşıyan temsil yetkisini haiz kişilerce de yapılması mümkündür. İthalat Bedelleri;

- Banka kaynaklarından,
- İthalatçıya ait Dış Ticaret Müsteşarlığı’ndan,
- Alış yapılmamış ihracat bedelinden,
- Kredi kartından,
- Sermaye hareketlerine ilişkin hükümler çerçevesinde sağlanan kredilerden karşılanmak suretiyle ödenebilir.

⁹¹ Hazine Müsteşarlığının 14 Şubat 1996 tarih ve 7246 sayılı yazısı.

İthalat (veya ihracat) bedelleri, TPKK Hakkında 32 Sayılı Karar, bu karara ilişkin 91-32/5 Sayılı Tebliğ ve I-M Sayılı TCMB Genelgesi ile bunlara ek olarak yapılacak düzenlemelere istinaden verilecek talimat çerçevesinde ithalatçı ile ihracatçı arasındaki sözleşmeye ve uluslararası kurallar ile bankacılık teamüllerine göre bankalar aracılığıyla konvertibl döviz (ABD doları, Avustralya doları, Danimarka kronu, Euro, İngiliz sterlini, İsveç kronu, İsviçre frangı, Japon yeni, Kanada doları, Kuveyt dinarı, Norveç kronu, Suudi Arabistan riyali) veya TL olarak ödenir (veya tahsil edilir).⁹²

Kartlı ödeme sistemleri ilk defa ABD’de kullanılmaya başlanmış ve izleyen süreçte çeşitli ülke pazarlarına girerek gelişimini sürdürmektedir. Türkiye, sistemlerin kurulabilmesi ve işletilebilmesi için gerekli yazılım ve donanımları, teknolojiyi üreten ve geliştiren ülkelerden ithal etmektedir. Kredi kartını piyasaya sürmeden önce servis sağlayıcı uluslararası bir ağ sistemi ile anlaşmak gerekmektedir. Daha sonra POS terminalleri, ATM’ler ve chipli kartlar ithal edilmektedir. İthal edilen kartlara, kart hamillerinin bilgileri basılarak dağıtılmaktadır. Bu belirtmiş olduğumuz sistemlerin bir birine bağlanarak ağ oluşturulması ve bu ağda yapılan işlemlerin kayıt altına alınması için bilişim sistemlerinin kurulması zorunluluk arz etmektedir. Bu sıralamış olduğumuz ürün ve hizmetler Türkiye’de geliştirilerek üretilmediği için ithal edilmek zorundadır.⁹³

⁹² Ferudun Kaya, **Dış Ticaret İşlemleri ve Muhasebe Uygulamaları**, 2. Baskı, Ankara, Detay Yayıncılık, 2007, ss.3-10

⁹³ Yılmaz, a.g.e, ss.83-87

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. TÜRKİYE'DE KREDİ KARTI UYGULAMASI VE SİSTEMİN İŞLEYİŞİ

4.1. Lisans Sözleşmesi

Uluslar arası kredi kartı kuruluşları kendi markaları ile kart çıkarmak isteyen kuruluşları belli bir elemenden geçirdikten sonra kart çıkartma yetkisi vermektedirler. Söz konusu kuruluşlar bankalar dışında ticari ve finansal kuruluşlara kart ihraç etme iznini vermemektedirler. Bu izin verilirken ilgili ülke kanunlarına göre kurulmuş bir banka olma, mali durumu zor durumda olan bir kurum olmama gibi kriterlere göre değerlendirme yapılmaktadır. İzin verilecek bankanın son mali durum belgeleri istenmekte ve belli kontroller yapıldıktan sonra ve bazı durumlarda bankalardan teminat da istenilerek kart çıkarma izni verilebilmektedir.

Visa ya da MasterCard logolu bir kart çıkarabilmek için ilgili bankalar bu kuruluşlara aralarında “lisans sözleşmesi” imzalamaktadırlar. Bu sözleşme imzalandıktan sonra yetki verilen bankanın teknolojik yapısının kart sistemine uygun hale getirilmesi için inceleme ve testler yapılır. Uzun süren testler ve çalışmalardan sonra kart çıkarma faaliyeti başlamaktadır.

Lisans sözleşmesi, kredi kartı kurumu ile uluslararası plastik kart markasını kullanacak banka arasındaki kurallar, sorumluluklar ve yetkileri belirlemektedir.⁹⁴

4.2. Kartların Basılması (ISSUING)

Kredi kartı çıkarabilmek için yetki alan banka yine ilgili kuruluşların güvenlik ve belirli standartların sağlanması amacıyla belirledikleri yetkili kuruluşlarda ham kartlarını hazırlatmaları ve yine manyetik kartın kurallar açısından uygun olup olmadığını

⁹⁴ Yılmaz, a.g.e., s.96

denetlemek için ilgili kredi kartı kuruluşuna onaylatmak zorundadır. İlgili kuruluş bankaya kredi kartı ya da banka kartlarında kullanılmak üzere sadece o bankaya ait olmak üzere bankayı tanımlayıcı bir BIN/Prefix numarası vermektedir. Altı numaradan oluşan bu numara ile banka belirli testlerden sonra kart ihraç etmeye (issuing) başlayabilir.

Kredi kartları ya da banka kartları yurt içindeki diğer bankalara ait ATM ve POS cihazlarında da kullanılacağından ilgili bankanın Bankalar Arası Kart Merkezi ile de “Üyelik ve Hizmet Sözleşmesi” yapması gerekmektedir. Yapılan bu sözleşme ile ilgili bankanın kartları diğer bankaların POS’larda kullanılabilen ve takas işlemleri yapılabilir.

Ham kredi kartı ya da banka kartını temin eden bankalar ya kendi bünyelerinde ya da Anadolu Kredi Kartları adı verilen şirkette manyetik bantları encond etmekte, kartın ön yüzüne kart hamilinin ismi, soy ismi, kartın vade bitimi ve kart numarasını varsa resim ve imzayı bastıktan sonra kartı paketleyerek kart hamiline göndermektedir. Kart basım süreci yoğun teknoloji gerektiren işlemleri içermektedir. Bu süreçte kullanılan makine ve teçhizatın tamamına yakın kısmı yurtdışından ithal edilmektedir. Günümüzde birçok bankada kartı basıp paketleyerek zarfa dahi yerleştiren teknoloji yoğun kart basım makineleri kullanılmaktadır.

Bazı bankalar aşırı derecede pahalı olmaları nedeniyle kart basımı, ekstre basımı, şifre basımı vb. yapan makine ve teçhizatı kendileri satın almayı bu hizmetleri bazı aracı kurumlara yaptırmaktadırlar. Bu konuda da yine en önemli kuruluş Anadolu Kredi Kartları A.Ş’dir.⁹⁵

4.3. Kredi Kartı Verilebilecek Kişiler

Mal ve hizmet satın alma yanında kredi amaçlı olarak da kullanılan kredi kartını bankalar müşterilerine verirken belirli prosedürler takip etmektedirler. Bankalar her kart talep edene kredi kartı vermek zorunda değildirler. Bankadan bankaya değişmekle birlikte bir kişiye kart verilirken aranan şartlar aşağıda sıralanmıştır :

⁹⁵ Yılmaz, a.g.e., s.96

1. Kart verilecek kişinin 18 yaşını doldurmuş olması
2. Türkiye’de ikamet etmesi
3. Borç ve taahhütlerine sadık, itibarlı ve güvenilir bir kişi olması
4. Karşılıksız çek ve senet protestosunun bulunmaması
5. TCMB kara liste kayıtlarında ilgili kişiye ait olumsuz kayıt bulunmaması
6. Kredi kartı harcamalarını karşılayabilecek düzenli bir gelire sahip olması

gibi şartlar aranmaktadır. Bu özelliklere sahip müşterilerden bankalar kredi kartı başvuru formunu doldurduktan sonra bir kimlik belgesi ve maaş durumunu gösterir bir belgeyi talep etmektedirler. Bazı bankalar ayrıca ikametgah belgesi, imza sirküleri, bir ya da birden fazla kefil ile bunlara ait belgeler istenmektedir.⁹⁶

Bankaca belirlenen şartlara sahip olan müşteriler ilgili bankaca öngörülen belgeleri tamamladıktan sonra bunları banka şubeleri ya da kredi kartı merkezlerine göndermektedirler. Bankaya gelen başvuru formları şubelerde ya da genel müdürlük birimlerinde değerlendirmeye tabi tutulur. Bu değerlendirme esnasında kişinin yasaklılık durumu veya engel durumu, ekonomik ve sosyal durumu, aylık veya yıllık ortalama geliri, diğer kart çıkaran kuruluşlarca bu kişilere tahsis edilen kredi kartı limiti ve bankalarda kullanılan skorlama sistemleri sonucu değerlendirildikten sonra kredi kartı tahsis edilemeyeceğine karar verilir.

5464 sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu’nun 9. maddesinde belirtildiği üzere; kart çıkaran kuruluş tarafından bir gerçek kişinin sahip olduğu tüm kredi kartları için tanınacak toplam kredi kartları limiti, ilk yıl için, ilgilinin aylık ortalama net gelirinin iki katını, ikinci yıl içinse dört katını aşamaz. Kendisine kredi kartı verilen ve kartın geçerli olduğu süre içerisinde haklarında herhangi bir olumsuzluk tespit edilemeyen kart sahiplerinin kartları vade sonunda bankaların kredi kartları tarafından otomatik olarak yenilenmektedir.⁹⁷

⁹⁶ Yılmaz, a.g.e., ss.97-98

⁹⁷ “**Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu**”

http://www.bddk.org.tr/turkçe/Mevzuat/Banka_Kartları_Kredi_Kartları_Kanunu/1537banka_kartları_kredi_kartları_kanunu.pdf, 03.01.2007

4.4. Kartların Kullanılması

Kredi kartları, mal ve hizmet satın almak amacıyla işyerlerinde imprinter adı verilen cihazlar ve POS adı verilen makinelerde, nakit kredi çekmek amacıyla banka şubeleri ve ATM'lerde, ayrıca telefonla sipariş, mail order ve internette ticarete kullanılabilir. ⁹⁸

Ülkemizde yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre, banka kartı kullanan mevduat sahiplerinin % 16'sı işyerlerinde alışveriş kolaylığı nedeni ile banka kartı kullandıklarını belirtmektedirler. Ancak bu oran gerçek potansiyelin yanında önemsiz kalmaktadır. Bu sistem, yapılan harcamanın işyerinin banka hesabına otomatik olarak geçmesini sağlamaktadır. ⁹⁹ Banka kartlarının kullanımı aynı kredi kartı gibi olmaktadır. Sadece, kart POS cihazından geçirildikten sonra kart hamilinden şifresini (PIN) tuşları kullanarak girmesi istenmektedir.

Kredi kartları ve banka kartları ATM'den nakit para çekmek için de kullanılabilir. Kredi kartı ile kart limiti dahilinde ve ATM'nin günlük para çekme sınırı içerisinde nakit kredi çekmek mümkündür. Banka kartı ile ise, hesabında bulunan para kadar yine ATM'nin bir günde ödeyebileceği miktarla sınırlı olmak üzere istenilen tutarda para çekilebilir. ATM'ler kullanılarak kredi ve banka kartları ile şifre değiştirme, virman, havale, ekstre alma, bakiye öğrenme, para yatırma, fon alma, hisse senedi alma, döviz alma gibi birçok işlemleri gerçekleştirmek pek çok bankada mümkündür.

Plastik kartlar kartı veren bankanın ATM'lerinde kullanılabildiği gibi bankanın ikili anlaşma yaptığı bankalar ile belli gruba ait bankaların ATM'lerinden de kullanılabilir. Ülkemizde ikili ATM anlaşmalarının yanı sıra Altın Nokta ve Ortak Nokta adlarında iki adet ATM paylaşım grubu bulunmaktadır.

Kredi kartları fiziki olarak işyerlerine götürülmeksizin de telefonla siparişte, düzenli olarak yapılan ödemelerde (dergi aboneliği, CİNE 5 aboneliği, sigorta pirim borcu

⁹⁸ Yılmaz, a.g.e., s.100

⁹⁹ Pano Dergisi, "Banka Kartlarının Alışverişlerde Kullanımı", BKM Yayını, Ağustos 1997, Sayı 1, s.3

ödeme gibi) mail order şeklinde internetten alışverişte kart numarası sisteme girilerek kullanılabilir.¹⁰⁰

4.5. Otorizasyon (Provizyon)

Kredi kartı ile alışverişlerde POS makinelerinin çalışmadığı, online olarak ilgili bankaya ulaşılamadığı, imprinter kullanıldığı ve işlem tutarının üye işyeri limitlerinin üzerinde olduğu durumlarda iş yeri görevlileri otorizasyon işlemine başvurmak zorundadır.

Otorizasyon, kart ihraç eden bankanın kendi kart hamili tarafından işyerinde yapılan alışveriş için işyeriyle anlaşmalı bankaya onay vermesi ve işlem tutarını ödemeyi garanti etmesidir.¹⁰¹

Kredi kartlarında yetkilendirme sistemi kurulmasının temel amacı, kartlı ödeme sisteminin güvenliğini sağlayarak riski minimize etmektir. Kartın limitinin müsait olup olmadığı, kartın kayıp ya da çalıntı kaydının bulunup bulunmadığının tespiti amacıyla elektronik olarak yapılan işlemlerdir. POS ve ATM cihazlarında kartın cihaza yerleştirilmesi ile yetkilendirme online olarak alınır.

Kredi kartı ile yapılan ödemelerde, POS terminali ile kartı çıkaran bankadan yetkilendirme alındığında, harcama tutarı kartın limitinden düşürülmektedir. Kart limiti dolduğunda ödemeye onay vermemekte ve POS makinesinde, harcama limitinin üstünde işlem tutarı mesajı gözlenmektedir. Dönem sonlarında kart hamili tarafından ödeme yapıldıkça, yapılan ödeme miktarı kadar limit kullanıma açılarak hamilin kullanımına sunulmaktadır.¹⁰²

4.5.1. Kredi Kartlarında Yetkilendirme (Otorizasyon Süreci)

Yetkilendirme süreci, kart kabul eden bankanın POS terminali, hamilin kartının işlem hacmi, yapılan harcamayı karşılayıp karşılamadığı hakkında, hamilin bankasından

¹⁰⁰ Yılmaz, a.g.e., s.101

¹⁰¹ Pano Dergisi, BKM, Kasım 1998, Sayı:4, s.3

¹⁰² Ferudun Kaya, “Türkiye’de Kredi Kartı Uygulaması”, Bankalar Birliği Yayını, Yayın No:263, İstanbul, 2009, s.72

onay alınmasına yardımcı olur. Şayet kredi kartı ile yapılan harcama için kartı ihraç eden bankanın kurmuş olduğu POS terminalinden harcama izni (yetkilendirme) alınmak isteniyorsa bu durumda yetkilendirme işlemi, üye işlemi, POS terminalinin bağlı olduğu banka (kart hamilinin bankası) ve kart hamilinin kredi kartı arasında gerçekleşir.

Alışveriş yapan müşterilerin sahip olduğu kredi kartını çıkaran banka ile iş yerinin POS terminallerinin bağlı olduğu banka her zaman aynı olmayabilir. Çünkü Türkiye’de faaliyet gösteren çok sayıda banka vardır ve bu bankalar kart ihraç ederek üye iş yeri sözleşmesi imzalamaktadır. Kısacası kart hamilleri, ürün satan veya hizmet sunan işyerlerindeki tüm POS terminallerinin bağlı olduğu bankaların kredi kartına sahip olamayabilmektedir. Kart ihraç eden banka ile kart kabul eden bankanın farklı olması durumunda ise yetkilendirme sürecinde tarafların sayısı beşe çıkmaktadır. Şayet bu işlem bir yabancı turistin kredi kartı ile gerçekleştirmek isteniyorsa tarafların sayısı altıya çıkmaktadır. Bu taraflar;

- Kredi kartı hamili (cardholder),
- Kredi kartı ihraç eden banka (hamile kartı veren banka-issuer),
- Kredi kartına harcama yetkisi veren banka (üye işyerindeki POS terminaline bağlı bulunduğu banka-aquirer),
- Bankalararası kart merkezi (BKM),
- Visa, MasterCard, Amex ve JCB gibi uluslar arası kart işletim sistem sağlayıcılarıdır (uluslar arası kart hamili ile üye işyerinin ülkesinin farklı olması halindeki işlemlerde).

Üye işyerlerinde kartlı ödemeye yetkilendirme veren bankalar (acquiring: kabulcülük) işyerlerinin kabul ettiği kartlı ödemeleri kayıt altına almakta ve kendilerine ulaşan mal ya da hizmet bedelini üye işyeri komisyonu kesintisi yaptıktan sonra üye işyerini hesabına işlemektedir. Kart çıkaran bankalar (issuing: ihraççılık) ise müşterilerinin hesap özetlerinde gördükleri ücret veya faizleri tespit etmektedirler.

POS sahibi bankaya ait POS üzerinden farklı bir bankaya ait kart ile işlem gerçekleştirilmek istendiğinde, işlem akışı şu şekilde özetlenebilir:

1. İşlem POS tarafından önce POS sahibi bankaya iletilir.
2. POS sahibi banka kartın ait olduğu banka bilgilerini kontrol edip hedefi belirledikten sonra ilgili hedefe gönderir (hedef BKM, Visa, MasterCard, Amex, Diners Club'dan herhangi birisi olabilir. Şayet yurtiçi banka ise hedef BKM'dir.)¹⁰³
3. BKM, kart sahibi bankaya ilgili işlemi iletir.
4. Kart sahibi banka işlem onayı (ya da reddini) BKM'ye iletir.
5. BKM, kart sahibi banka tarafından gönderilen onay (ya da red) bilgisini POS sahibi bankaya iletir. İşlem, iletilen bilginin içeriğine uygun olarak tamamlanır.

4.5.2. Kredi Kartlarında Uluslararası Yetkilendirme Süreci

Uluslar arası yetkilendirme sisteminin yurtiçindeki işleyişinden farkı, MasterCard Europay SPL ve Visa International gibi kuruluşların sisteme dahil olarak harcama yetkisi verilmesinde rol oynamasıdır.¹⁰⁴

Yurtdışı yetkilendirme işlemlerinde de yurtiçi işlemlerinde de olduğu gibi işlem limiti uygulaması yapılarak belirli limitin altında yapılan harcamalar için işyeri limiti dahilinde onay verilebilmektedir. Başka bir ifade ile alışveriş esnasında kartı çıkaran banka ile iletişime geçilmeksizin yetkilendirme verilebilmektedir.

POS sahibi bankaya ait POS üzerinden yurtdışı bir bankaya ait kart ile işlem gerçekleştirilmek istendiğinde, işlem akışı şu şekilde özetlenebilir.¹⁰⁵

1. İşlem POS terminali tarafından önce POS sahibi bankaya iletilir.
2. POS sahibi banka işlemi BIN tablolarını kontrol edip kartı çıkaran bankayı belirledikten sonra ilgili hedefe gönderir. (Bazı POS ya da ATM sahibi bankalar kendi yurtdışı (Visa, MasterCard vb.) arayüzleri olmadığından BKM Switch'in (yönlendirme) Visa, MasterCard ara yüzünü kullanmayı tercih etmektedir. Kartın yurtdışı ara yüzü olmadığı varsayılır ise hedef BKM olur.)

¹⁰³ Kaya, a.g.e., s.74

¹⁰⁴ Çırpan, a.g.e., 2000, s.4

¹⁰⁵ Bankalar Birliği, "Banka Kartları ve Kredi Kartları Uygulamaları Hakkında Yararlı Bilgiler", Bankalar Birliği Yayını, Yayın No:257, İstanbul, Nisan 2008, s.34

3. BKM, işlem yapılmak istenilen yurtdışı kartı türüne göre işlemi kart sahibi yurtdışı bankaya iletmek üzere Visa ya da MasterCard'a yönlendirir.
4. Visa ya da MasterCard sahibi yurtdışı bankanın işlem onayı (ya da reddini) BKM'ye iletir.
5. BKM, Visa ya da MasterCard tarafından gönderilen onay (ya da red) bilgisi POS sahibi bankaya iletir. İşlem, iletilen bilginin içeriğine uygun olarak tamamlanır.

POS sahibi yurtdışı bankaya ait POS (ya da ATM) üzerinden yurtiçi bir bankaya ait kart ile işlem gerçekleştirilmek istendiğinde, işlem akışı şu şekilde özetlenebilir.

1. İşlem POS (ya da ATM) tarafından önce POS (ya da ATM) sahibi yurtdışı bankaya iletilir.
2. Yurtdışı banka da bu işlemi Visa ya da MasterCard'a iletilir.
3. Visa ya da MasterCard işlemi BIN tablolarını kontrol edip hedefi belirledikten sonra ilgili hedefe gönderir. (yurtdışı ara yüzü olmaması nedeni ile BKM Switch üstünden hizmet aldığını Visa ya da MasterCard'a bildiren bankalar için hedef BKM Switch'dir)
4. BKM, işlemi kart sahibi bankaya gönderir.
5. Kart sahibi banka işlem onayı (ya da reddine) BKM2ye iletir.
6. BKM, kart sahibi banka tarafından gönderilen onay (ya da red) bilgisini Visa ya da MasterCard'a gönderir.
7. Visa ya da MasterCard da BKM'den aldığı yanıtı POS(ya da ATM) sahibi yurtdışı bankaya iletir. İşlem, iletilen bilginin içeriğine uygun olarak tamamlanır.¹⁰⁶

4.6. Kredi Kartlarında Takas Sistemi (Interchange)

Kredi kartlarından doğan alacaklar ilk dönemde manuel olarak çekilen sliplerin kartı çıkaran bankaya ibrazı yolu ile tahsil edilmekteydi. BKM'nin kurulmasıyla bugünkü düzeye gelmiş bulunmaktadır. BKM, takas sisteminde yurtiçi kartlar için takas odası görevi yapmaktadır. Bankalar kendi kredi kartı hamillerini başka banka üye işyerlerinde yaptıkları harcamalar ile kendi üye işyerlerinde yapılan başka banka kartlarına ilişkin

¹⁰⁶ Kaya, a.g.e., s.76

bilgileri raporlar halinde BKM'ye göndermektedir. BKM her bankadan bu bilgileri derleyerek ilgili bankaları borç ve alacaklandırmaktadır. EFT sistemi aracılığı ile bankalar birbirlerine olan borç ve alacaklarını ödemektedirler.

Yurtdışı kredi kartı işlemleri ile yabancıların ülkemizde yaptıkları kredi kartı işlemlerine ilişkin hesaplaşma Visa ve MasterCard bünyesinde bulunan takas sistemi aracılığı ile yapılmaktadır. Yurtdışında Türk bankalarının çıkardıkları kartlarla yapılan alışveriş ve nakit çekimleri “incoming report” adı verilen dökümanlarla kartı veren bankaya gönderilmekte, yurtiçinde yabancı bankalara ait yapılan harcamalar ise hangi bankanın üye iş yerinde işlem gerçekleştirilmiş ise o banka tarafından Visa ya da MasterCard'a “outgoing report” adı verilen dökümanlarla gönderilmektedir. Uluslar arası düzeyde yapılan tüm işlemlerin takası uluslar arası kredi kartı kuruluşlarında yapılmaktadır.¹⁰⁷

4.7. Ters İbraz Süreci (Charge Back)

Charge Back (ters ibraz), kartı veren bankanın (issuer) takas yoluyla ödediği ve kart hamiline bildirdikleri harcama bedellerinin, kart hamili itirazı ve kartın sorunlu olması (kayıp-çalıntı, borç nedeniyle kapatılma vs.) gibi nedenlere dayandırılarak harcamayı ibraz eden iş yeri anlaşmalı bankadan (acquirer) geri almasıdır.¹⁰⁸

Chargeback, Visa ve MasterCard tarafından hazırlanan ve uluslar arası geçerliliği olan kurallar çerçevesinde, belirli süreler dahilinde yapılmaktadır. Chargeback işlemleri 2 ana sebebe dayanmaktadır; kart hamili itirazı ve kartın sorunlu olması (kayıp çalıntı, borç nedeni ile kapatılmış kart vb.).

Kart hamili itirazında kartı veren banka (issuer) kart hamili itirazı olduğunda kart hamilinden itiraz dilekçesi ve itirazın türüne göre itirazı destekleyici dökümanları talep eder. Kart hamili harcamayı yapmadığını iddia ediyorsa kartı veren banka harcamayı yollayan bankadan harcama belgesini ibraz etmesini ister. Tüm dökümanlarından tamamlanmasından sonra kartı veren banka kart hamilinin itirazında kurallar açısından

¹⁰⁷ Bankalararası Kart Merkezi A.Ş., **1999 Yılı Faaliyet Raporu**, s.10

¹⁰⁸ Yılmaz, a.g.e., s.111

haklı olduğunu ispatlayabiliyorsa ya da harcamayı ibraz eden banka, harcama belgesini ispat için sunamıyorsa harcama chargeback (ters ibraz) yapılır.

İşyeri anlaşmalı banka anlaşmalı olduğu işyerinden gelen harcama bedellerini takas yoluyla kartı veren bankaya ibraz eder (ilk ibraz). Kartı veren banka, harcama bedelini ekstre yoluyla kart hamiline bildirir. Kart hamilinin itiraz etmesi halinde itiraz nedeniyle ilgili belgeler itiraz süresi içerisinde (her itiraz türü farklı sürelerle tabidir) düzenlenir ve itiraz edilen tutar yine takas yoluyla işyeri anlaşmalı bankaya geri gönderilir (ters ibraz). Ters ibraz işlemini alan iş yeri anlaşmalı banka anlaşmalı olduğu iş yeri ve işlemle ilgili tüm incelemelerini yaptıktan sonra kartı veren bankanın itirazını geçersiz kılacak yeni belgeler bulması halinde söz konusu harcamayı ilgili belge dökümanlarla birlikte ikinci kez ibraz eder (ikinci ibraz). Kartı veren banka kendisine sunulan yeni belgeleri ve dökümanları inceler.gerekiyorsa itirazı yapan kart hamili ile görüşür. Eğer sunulan belgeler yetersizse ya da kart hamili itirazında haklı görüldüyse kurallar dahilinde harcamayı takas yoluyla işyeri anlaşmalı bankaya ikinci kez geri yollar(ikinci ters ibraz).¹⁰⁹

İtirazlarda diğer önemli husus sürelerdir. Yukarıda anlatılan tüm işlemler uluslar arası kabul gören süreler ile sınırlandırılmıştır. Her itirazın içeriğine bakılarak saptanmış olan bu süreler nedeniyle bir kart hamilinin harcamasına altı ay sonra itiraz etmesi itirazında haklı olsa bile itiraza konu tutarın ters ibraz edilmesi mümkün olamayabilecektir.

Visa ve MasterCard kuralları itiraz halinde işyeri anlaşmalı bankaya aynı harcamayı iki kez ibraz etme, kartı veren bankaya da aynı harcamayı iki kez ters ibraz etme hakkı tanımaktadır.¹¹⁰ Söz konusu haklar kullanıldıktan sonra iki bankadan herhangi biri Visa/MasterCard, harcama yurtiçinde yapılmışsa BKM hakemler kuruluna zararının karşılanması için başvurabilir (arbitration). Hakemler kurulunun vermiş olduğu karar kesindir ve bu kurulun sonucunda yapılan incelemeler ve kurulla ilgili diğer masraflar kusurlu görülen tarafca ödenir.

Ters ibraz suretiyle anlaşamayan üyeler uyuşmazlıklarını yurtiçinde yukarıda belirttiğimiz BKM bünyesinde oluşturulan Hakem Komitesi'nde yurtdışı işlemlerde ise

¹⁰⁹ Visa International, Operating Regulations, Volume II, Dispute Resolution Rights

¹¹⁰ Visa International, Operating Regulations, Volume I Chapter 7

MC/EC veya Visa Arbitration Committee'ye başvurarak çözümlenmektedirler. Bu kuruluşların tarafları bağlayıcı nitelik arz etmektedir.

4.8. Kartlarda Güvenlik Sorunu

Kredi kartlarında ya da daha genel olarak kredi kartları da uygulamada önemli sorunlara yol açan, dolandırıcılık ve kötüye kullanım halleri görülmektedir. Bu durumlardan biri, kartın çalınması ya da herhangi bir nedenle kaybolması durumunda hamilin bunu öğrendiği an kart çıkaran kuruma bildirmesi gerektirir.

Ancak, bu ihbarın belli bir süre içinde örneğin 24 saat içinde yapılmaması durumunda zarar ve ziyan riskinin hamil tarafından yüklenimi sözleşmede hüküm var ise söz konusu edilmeyecektir. Ancak, hamil ihmalkar davranmış veya geç öğrenmiş ve dolayısıyla bildirim yükümlülüğünü de geç yerine getirmiş ise bu durumda doğacak zararı önemli bir kısmı, sigorta var ise sigorta dışındaki kısım üzerinden hamil tarafından yüklenilecektir.

Kredi kartları ilk kullanılmaya başlandığı günden bu yana aynı nakit parada olduğu gibi dolandırıcılık ve sahtecilik işlemlerine konu olmuştur. Nakit paranın nasıl kalpazanlık yapılarak sahtesi üretiliyorsa plastik kartlar da benzer şekilde sahtekarlık amaçlı kullanılmaya başlanmıştır. Kayıp çalıntı kartların kullanılması, kartların sahtelerinin üretilmesi nedeniyle kredi kartı kuruluşları ve kart çıkaran bankalar sürekli ortaya çıkana dolandırıcılık çeşitlerine karşı tedbir aramışlardır. Kredi kartlarında imza örneğinin bulunması, kartların belirli yerlerde bastırılması, manyetik bant, resimli ve imzalı kart, hologram gibi tedbirler zaman içerisinde aşama aşama kartlar için alınmış tedbirlerdir. Ancak, her dönemde alınan tedbirlerin bir açığı bulunmuş, sahtekarlık ve dolandırıcılık işlemleri devam etmiştir. Dolandırıcılık olayları devam ettikçe de kredi kartları güvenlik servisleri olayların önlenmesi, en erken müdahale edilmesi hususlarında ve yukarıda belirtilen görev tanımları çerçevesinde çalışmalarını sürdürmektedirler.¹¹¹

1984 yılına kadar plastik sahtekarlığı ciddi bir şekilde gerçekleşmemiş ancak kart sahteciliğini daha da zorlaştırmak için kartlara bir hologram eklenmiştir. Bu hologram üç

¹¹¹ Clough, Bryan, **Cheating at Cards-Plastic Fraud: Sharp Practices and Navie Systems**, Hideway Publications, London, 1994, p.24

boyutlu bir resim şeklinde ve kart numarasının sonuna hatta bazı sayıların ilgili hologram üzerine gelebilecek şekilde karta yerleştirilmiştir.¹¹²

“Duyarlılık Testleri” kartlarda başka bir güvenlik tedbiridir. İlk kez Bank Of America tarafından sistem kompüterize edilerek kart kullanımları kontrol edilmiştir. Şayet bir kişi günde üç defadan fazla harcama yapıyorsa ya da daha önce sadece petrol istasyonunda kartını kullanırken başka yerde harcama yapmaya başlamışsa ya da farklı bir yerde harcama yapıyorsa kart merkezleri kişi ile telefonla konuşarak harcamaların kendisine ait olup olmadığını denetlemektedirler.¹¹³

Plastik kart dolandırıcılığını ve sahteciliğini önleyebilmek amacıyla bir günde, haftada hatta ayda kullanılan kartlı işlem adetlerine sınırlamalar getirilmekte, yine bu amaçla çok kullanım raporları alınmakta ve kart harcamaları sürekli kart merkezleri tarafından kontrol edilmektedir.

Dünyanın en büyük ödeme sistemi olan Visa, başlatacağı yeni uygulama ile kart müşterisinin “tansiyonunu” ölçecek. Visa, CRIS (Kart Hamili Risk Tespit Merkezi) adlı sistem sayesinde müşteri bildirmese de çalıntı ve kayıp kartları 10 dakikada tespit edilebilecek. “tansiyon ölçme” adı verilen bu sistem ile, her kart müşterisinin harcama alışkanlığını bir bilgi bankasında toplayan Visa kart sahibinin alışmış harcama miktarının dışında bir davranışta bulunması halinde, kart sahibine ve bankaya uyarıda bulunacak.¹¹⁴

Kayıp çalıntı kartlarının en çok kullanıldığı iş grubunu % 40 oranı ile benzin istasyonları oluşturuyor. Benzin istasyonlarını % 18 oranı ile süper marketler ve giyim mağazaları izliyor. Yani daha açık bir anlatımla bir kredi kartı çalan veya bulan şahıslar öncelikli olarak soluğu benzin istasyonlarında alıyor. Ve arabalarına benzin doldurtuyorlar. Bu sonuçlar banka arasında yapılan “Kayıp Çalıntı Kart Anketi” konulu araştırmadan alınmıştır.

Buna göre, kayıp çalıntı kart başına dolandırıcılık amaçlı ortalama kullanım tutarı 100 milyon TL. Ayrıca kart başına dolandırıcılık amaçlı ortalama kullanım 30 defa.

¹¹² Clough, B, a.g.e., p.47

¹¹³ Clough, B, a.g.e., p.24

¹¹⁴ Sertaç Çelikyılmaz, “**Visa, kart hırsızını 10 dakikada bulacak**”, Hürriyet Gazetesi, 25 Mart 1998, s.9

Çalınan kartlar ortalama 7 gün süre ile dolandırıcılık amacıyla kullanılıyor. Ve kart ile ilk işlemin gerçekleştirilmesi ağırlıklı olarak (% 48) aynı gün oluyor. Aynı gün yapılan işlemlerin % 16 ise 1-6 ise saat arasında gerçekleşiyor.¹¹⁵

Türkiye’de gerek para taşımanın zorluğu gerekse alışverişlerde sağladığı kolaylıklar nedeniyle son yıllarda kredi kartı kullanımını hızla yaygınlaştırırken, kredi kartı dolandırıcılığı da giderek arttı. Emniyet Genel Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı’nın yaptığı araştırmaya göre günlük hayatın bir parçası haline gelen kredi kartlarında tam 10 dolandırıcılık yöntemi var. Kredi kartlarında tespit edilen 10 dolandırıcılık yöntemi şöyle :¹¹⁶

1. Kayıp ve çalıntı kartlar: Dolandırıcılar, kimlik ve imza kontrolü yapılmayan iş yerlerindeki alışverişlerde kayıp ya da çalıntı kartları kullanıyorlar. Bunu engellemek için kredi kartı kaybolan kişinin en kısa sürede bankasına bildirim yapması gerekiyor.
2. Ele geçmeyen kartlar: Kart hamilinin müracaatı sonucu banka tarafından çıkartılan kartlar posta, özel kargo şirketleri ve banka şubesi aracılığı ile kart hamiline ulaştırılmıyor. Kartı ele geçiren kişi ise, arkasını imzalayarak başkasının kartını iş yerlerinde kullanıyor.
3. Boş plastik (White Plastic): Kredi kartı boyutundaki boş plastik plaklara gerçek kredi kartlarına ait numaralar basılıyor. Müşteri sanki alışveriş yapmış gibi, bu kart imrinter cihazından geçilerek satış belgesi düzenleniyor. Sonra bu para bankadan tahsil edilmek suretiyle dolandırıcılık gerçekleştiriliyor. Bu dolandırıcılıkta işyerinin de parmağı bulunuyor.
4. Değiştirilmiş kart: Dolandırıcının kendisine ait ya da bir başka şekilde ele geçirdiği kredi kartındaki numara, ütüleme yöntemiyle yok ediliyor ve yerine yeni başkasına ait bir numara basılmak suretiyle dolandırıcılık yapılıyor.
5. Sahte kart: Sahte para gibi önce sahte kredi kartı basılıyor. Dolandırıcılık, kartın arkasında bulunan manyetik şeride, encoder (kodlayıcı) adı verilen bir cihazla gerçek kredi kartı bilgilerinin kodlanması suretiyle gerçekleştiriliyor.

¹¹⁵Murat Oray, “Kartı Çalan Soluğu Benzin İstasyonunda Alıyor” Dünya Ekonomi-Politika, Kredi Kartları Eki, 24 Kasım 1997, s.1

¹¹⁶ “Kredi Kartı Dolandırıcılığında 10 Yöntem” <http://www.ntvmsnbc.com/news/195214.asp>, 03.03.2007

6. Manyetik şerit sahteciliği: Dolandırıcı, kendisine ait kredi kartının arkasındaki manyetik bilgi şeritlerini siliyor ve encoder cihazıyla başkasına ait bilgileri yüklüyor.
7. Kart kopyalama: Alışveriş yapan müşterilerin kartları müşteri görmeden encoder cihazından geçirilip kopyalanıyor sonra bu bilgiler, üretilen sahte bir kartın şeridine aktarılıyor. Bu, en tehlikeli dolandırıcılık olarak nitelendiriliyor, karttaki bilgiler gerçek olduğu için yolsuzluğun ispatlanması zor oluyor.
8. ATM dolandırıcılığı: Dolandırıcı bankaya gelen müşteriden önce ATM'nin kart giriş hazinesine bir cisim yerleştiriyor. Sonra gelen müşterinin kartı ATM cihazında kalınca, dolandırıcı, yardım etmek bahanesiyle şifreyi öğreniyor. Müşterinin bankadan ayrılmasından sonrada kartı ATM cihazından çıkarıp kullanıyor.
9. İnternette mal siparişi: Dolandırıcı, internette şirket ve kişilerin güvenlik şifrelerini aşarak, kart numaraları ve özlük bilgilerini çalıyor ve bu bilgilerle sipariş veriyor.
10. Hesap yönlendirme: Kart sahibinin kimlik bilgileri, kredi kart bilgileri öğrenilerek bankaya telefonla veya başvuru formuyla müracaat ediliyor. Eldeki bilgilerle kartın adresi değiştiriliyor ve bir süre sonra kaybolma bahanesiyle yeni adrese yeni kart isteniyor. Gelen kartın arkasına imza atan dolandırıcı kartı kullanmaya başlıyor.¹¹⁷

Plastik kartların güvenliği hem kartın basılmasından kişiye gönderilmesine, bu sektörde çalışan kişilerin güvenilirliğini ve kartın kullanımına kadar her aşamada söz konusu olmakta ve tüm tarafların titiz bir şekilde ortaklaşa ve iyi niyetle çalışmalarını sağlanabilmektedir.¹¹⁸

MasterCard International'ın güvenlikle ilgili rehber kitaplarında bankaların güvenlik birimlerinin sorumluluklarının kapsamı şöyle tanımlanmaktadır:

- Kredi kartları bünyesinde çalışacak olan personelin araştırılması

¹¹⁷ Oray, a.g.e., s.1

¹¹⁸ Yılmaz, a.g.e., s.119

- Kartların üretilmesi, nakliyesi, muhafazası, basılması, manyetik şeritlerin oluşturulması ve kart hamillerine ulaştırılmasının planlanması ve denetlenmesi
- Kredi kartları binasının fiziki yapısını planlanması ve denetlenmesi
- Potansiyel üye iş yerlerinin araştırılması
- Dolandırıcılığı tespit edebilecek erken uyarı sistemlerinin hazırlanması ve takibi
- Tüm dolandırıcılık ve sahtecilik olaylarının araştırılması
- Hukuki mercilerle sürekli irtibatın sağlanması
- Kart hamilleri ve üye işyerleri için eğitimler düzenlenmesi
- MasterCard ve Visa'da görevli güvenlik yetkilileri ile sürekli iletişimin sağlanması
- Bütün kötü kullanımların dolandırıcılık raporlama sistemlerine bildirilmesi.¹¹⁹

Ülkemizde bazı bankalar söz konusu güvenlik problemleri nedeniyle çıkardıkları kredi kartlarının internette kullanımını engellememektedir. Bazı bankalar kartların internette kullanılmasını isteyen müşterilerden normal kredi kartı sözleşmesine ilave olarak ek internet kullanım sözleşmesi almakta ve ortaya çıkabilecek mali sorumluluğu kart sahiplerine yüklemektedirler. Bazı bankalarda normal kredi kartı sözleşmelerine bir madde ekleyerek internette kullanımdan dolayı ortaya çıkabilecek mali sorumluluğu kart sahiplerine aktarmaktadırlar. İnternette kartların kullanılması durumunda sorumluluğun hangi tarafta olacağı konusunda mevzuatta açık bir hüküm bulunmamaktadır. Sözleşmede bir hüküm bulunmaması ve kart hamilinin talepte bulunmadığı halde kartları internette kullanıma açık olan bankalar bu sorumluluğu ya kendileri üstlenmekte ya da müşteriye yansıtmaktadırlar. İtiraz durumunda mahkemelerde açılacak dava sonucuna göre mali yükümlü saptanmaktadır.¹²⁰

4.9. Plastik Kartlarda Risk Takibi

Tüm kredilerde olduğu gibi kredi kartlarında da ödemelerinde problem oluşturan kart hamilleri, kart kuruluşlarının hukuk servislerine intikal ettirilmektedir. Kredi kartlarındaki risk oranının düşük olması nedeniyle ülkemizde birçok banka bu sektöre girmiş bulunmaktadır. Ancak şu unutulmamalıdır ki, gerekli tedbirler alınmadığı sürece

¹¹⁹ MasterCard Security Officers Guide, Section 2, p.95

¹²⁰ Yılmaz, a.g.e., s.121

kredi kartları da bankalar açısından büyük kredi problemlerine neden olabilmektedir. Kredi kartları nedeniyle dünyada bazı bankaların iflas ettiği de bir gerçektir.

Bankalar kredi kartı borçlarını zamanında ödemeyen kart hamillerini telefonla ya da uyarı mektupları yoluyla ikaz etmektedirler. Uyarılara rağmen borçlarını ödememekte ısrar eden ya da kart limitini sürekli aşımli kullanan kart hamilleri hakkında hukuki takibat yapılmaktadır.¹²¹

Takip bölümü idari ve yasal olmak üzere iki aşamadan oluşmaktadır. İdari takip aşamasında borç tutarı, eklenen gecikme ve temerrüt faizleri ile birlikte şubece ya da genel müdürlükteki ilgili birimler aracılığıyla tahsil edilmeye çalışılır. İdari takip aşamasında borç kapatılırsa dosya yasal takibe aktarılmaz ve TC Merkez Bankası sakınca kaydı bildirimini yapılamaz veya yapılan tahsilat yetersiz kalırsa dosya hukuk birimine iletilir ve yasal takip aşamasına geçilir. Bu aşamada nüfus bilgileri, şahsi bilgiler (anne kızlık soyadı) ve adres bilgileri hazırlanarak TC Merkez Bankası sakınca kaydı bildirimini yapılır. TCMB kayıtları borçlu başvuramazsa beş yıl; başvurursa üç yıl boyunca sistemde görünmektedir. Yasal takibe geçilen kişiye ait bilgiler Kredi Kayıt Bürosu'na da bildirilmektedir.

1990'lı yılların başından itibaren giderek önem kazanan ve hızlı gelişen bireysel kredi pazarlama faaliyetleri, “Kredi Risk Yöntemi” , “ Müşteri İlişkileri Yöntemi” ve “ Veri Ambarı Yöntemi” gibi çağdaş kavramları da beraberinde getirmiştir. Özellikle, bireysel kredi portföy hacminin hızla büyümesi, kredi kararı aşamasında kredi riskinin doğru olarak ölçülebilmesine olanak sağlayan yöntemlerin önemini daha da artırmıştır.¹²²

4.10. Bankalararası Kart Merkezi

Ülkemizde de 1990 yılından itibaren risk merkezi ihtiyacı duyulmaya başlanmıştır. Bireysel kredilerin artan önemi, değişen kredi ve nakit plasman politikaları bu ihtiyacı artırmıştır. Kartlı ödeme sistemi içerisinde ortak sorunlara çözüm bulmak, ülkemizdeki banka ve kredi kartları kural ve standartlarını geliştirmek amacıyla 1990 yılında, 13 özel ve kamu Türk bankasının ortaklığıyla Bankalararası Kart Merkezi (BKM A.Ş.) kurulmuştur.

¹²¹ Yılmaz, a.g.e., s.123

¹²² **Kredi Kayıt Bürosu A.Ş'nin Tarihçesi**, http://www.kkb.com.tr/content/tr/sirket_profilu/tarihce.php, 10.03.2007

Kart hamillerinin yaptıkları alışverişlerden kaynaklanan borç ve alacaklarının bankalar arasındaki takası, BKM bünyesinde, yurtiçi takas ve hesaplaşma aracılığı ile gerçekleşir. Bankalar arasındaki otorizasyon işlemini yürütmek, kredi kartı ve banka kartı sektöründe bulunan bankalar arasında uygulanacak prosedürleri geliştirmek, yurtiçi kuralları oluşturmak, standardizasyonu sağlamaya yönelik çalışmalar yaparak kararlar almak, yurtdışı kuruluş komisyonlar ile ilişkiler kurmak ve gerektiğinde üyelerini bu kuruluşlarda temsil etmek, halen her banka tarafından devam ettirilen işlemleri daha güvenli, süratli ve daha az maliyetli, tek bir merkezden yürütmek BKM'nin ana faaliyetleri arasında yer alır.

1993 yılında, bankalararası yurtiçi kredi kartı ve banka kartı otorizasyonunun gerçekleştirilmesi, Türk bankalarının ATM ve POS sistemi ağlarının karşılıklı olarak müşterilerinin kullanımına açılması, Visa Base I ve Europay EPS-NET gibi uluslararası

İletişim ağlarına tek noktadan bağlantı olanağı sağlanması, Türk bankaları tarafından ihraç edilmiş banka kartlarının gerçekleştirilebilmesi amacı ile Switch Sistemi devreye alındı. 1999 yılında BKM Switch Sistemi'nin yeni teknoloji ürünü ikinci aşamasının devreye girmesiyle, işlem kapasitesi eski sisteme oranla büyük ölçüde arttı ve tam bir verimlilik ile çalışarak kesintisiz hizmet sağlandı.

4.10.1. Bankalararası Kart Merkezi'nin Başlıca Stratejileri

BKM'nin kuruluşu sırasında ana sözleşme gereği belirlediği stratejiler:

- Bankalararası yetkilendirme ve takas işlemlerini en düşük maliyet ile gerçekleştiren üyelerin tüm ihtiyaçlarını uluslararası servis sağlayıcılarının kalitesini artırmak ve ayarında eksiksiz bir şekilde yerine getirmek,
- Türk kartlı ödeme sektörü alt yapısının gelişimi için tüm imkan ve fırsatları yakından takip ederek değerlendirmek,
- Kartlı ödeme sistemleri ile ilgili kural ve standartları oluşturmak,
- Kartlı ödeme sektörüne ilişkin tüm taraflar (bankalar, kart kullanıcıları, kural koyucu kurum/kuruluşlar) arasında iletişim ve yöntemi sağlamaktır.

4.10.2. Bankalararası Kart Merkezi'nin İdari Yapısı

4.10.2.1. BKM'nin Ortakları

BKM AŞ'ye faaliyetini sürdüren on banka ortaktır. BKM'nin ortakları, aşağıda verilmiştir.¹²³

- AKBANK
- FİNANSBANK
- GARANTİ
- HALKBANK
- İNGBANK
- TEB
- TÜRKİYE İŞ BANKASI
- VAKIFBANK
- YAPIKREDİ
- T.C. ZİRAAT BANKASI

4.10.2.2. BKM'nin Üyeleri

BKM'ye halen 27 finansal kuruluş üyesidir. Türkiye sınırları dahilinde BKM'ye üye olmak için müracaat eden tüzel kişilerin;

- 4389 sayılı Türk Bankalar Kanunu'na tabi olan ve kendi isimleri altında banka kartı ihraç eden veya ihraç etmeyi planlayan banka veya
- Visa International, MasterCard International kuruluşlarından en az birine üye olarak kabul edilmiş banka ya da kuruluş olmaları gerekir.

Ayrıca, BKM Yönetim Kurulu'nun onayına tabi olmak üzere Türkiye'de yerleşik olmayan yabancı bankalar BKM'ye üyelik için başvurabilir.

¹²³ Bankalararası Kart Merkezi A.Ş., www.bkm.com.tr/bkm.html, (21.04.2011)

Yeterli ve uygun belgeler ile BKM'den hizmet almak üzere başvuru yapan ve başvuru için yeterliliğe sahip olan banka ya da kuruluşların müracaatları, BKM Yönetim Kurulu'nca gündeme alınıp görüşülerek onaylanır veya reddedilir. Müracaatın onanması halinde sonuç, kabul yazısı ile başvuran banka ya da kuruluşa bildirilir. Müracaatın kabul edilmemesi halinde de gerekçesi ile yine de müracaat eden tarafa bildirilir.¹²⁴ BKM'nin başlıca üyeleri aşağıda verilmiştir.¹²⁵

- ALTERNATİFBANK A.Ş
- AKBANK
- ALBARAKA
- ANADOLUBANK
- AKTİFBANK
- BANKASYA
- CITI
- DENİZBANK
- EUROBANK
- FİNANSBANK
- GARANTİ
- HALKBANK
- HSBC
- İNGBANK
- KUVEYTTÜRK
- MİLLENNİUMBANK
- PROVUS
- ŞEKERBANK
- T-BANK
- TEB
- TEKSTİLBANK
- TURKISHBANK
- TÜRKİYE FİNANS
- TÜRKİYE İŞ BANKASI

¹²⁴ Kaya, a.g.e., s.22

¹²⁵ Bankalararası Kart Merkezi A.Ş., www.bkm.com.tr/bkm.html, (21.04.2011)

- VAKIFBANK
- YAPIKREDİ
- T.C. ZİRAAT BANKASI

4.10.3. Bankalararası Kart Merkezi'nin Komiteleri

Güvenlik komitesi, kart sahtekarlığını ve dolandırıcılığını önleyici çalışmalar yaparak, güvenlik önlemlerini saptamak, bu amaçla yapılacak hukuki düzenleme, standart, spesifikasyon, kural, prosedür ve yönetmelik çalışmalarına katkı sağlamak, sahtecilik tür ve gelişimini takip etmek, emniyet müdürlükleri ve jandarma ile ilişkileri sürdürmek, kart güvenliği konusunda yurtiçi ve yurtdışı piyasalardaki gelişmeleri takip edip, üyelere bilgi aktarımını sağlamak ve/ veya Yönetim Kurulu kararına sunmak amacıyla rapor hazırlamak üzere kurulmuştur.¹²⁶

Operasyon ve Teknoloji Komitesi, Uluslararası Kartlı Ödeme Sistemlerinin kural, prosedür ve yönetmenliklerini takip ederek bunların yurtiçi Kartlı Ödeme Sistemlerine etkilerini belirlemek, yurtiçi standart, spesifikasyon, kural, prosedür ve yönetmelikleri üzerinde çalışmak, yeni ürün / hizmet / uygulamalara ilişkin kuralları belirlemek, kural ihlallerini ve üyelerarası problemleri değerlendirmek ve takip etmek, standartları, operasyonel akışları, uygulamaları tariflemek ve gelişimini takip etmek, operasyonel ve kurallar ile ilgili olan ceza ve ücretleri görüşmek, değerlendirmek, revize etmek, üyelere bilgi aktarımını sağlamak ve/veya Yönetim Kurulu kararına sunmak amacıyla rapor hazırlamak üzere kurulmuştur.

Pazar Geliştirme Komitesi, yurtiçinde ödemeler için kullanılan kartlara talebi artırmak, kart hamillerinin kart kullanım alanını artırmak ve kullanımı yaygınlaştırmak, teşvik etmek, ödeme aracı olarak kart kabul eden işyeri pazarını geliştirmek, bilinçlendirmek ve bu amaçlarla yapılacak reklam kampanyalarını ve basın duyurularını yönlendirmek, pazarı geliştirmeye yönelik yeni uygulama ve geliştirmeleri değerlendirmek, yeni uygulama ve servislere yönelik yatırım kararlarına temel olacak çalışmaları değerlendirmek, istatistikler aracılığıyla güncel piyasa analizlerini oluşturmak, kartlı ödeme sektörünün gelişimini takip etmek ve gelişimi artırıcı uygulama önerileri

¹²⁶ Bankalararası Kart Merkezi A.Ş., www.bkm.com.tr/bkm.html, (21.04.2011)

oluşturmak, teşvik/ceza uygulamaları geliştirmek, gerekli görülmesi halinde tüketici ve işyerlerinin kartlı işlemlerde güvenlik ve kurallarla ilgili bilgilerin yanı sıra eğitici, öğretici içeriklerinde yer alabileceği, muhtelif yayın içerikleri hazırlamak, ve Yönetim Kurulu'nun onayına sunmak amacıyla rapor hazırlamak üzere kurulmuştur.¹²⁷

İş Geliştirme Komitesi, üye kuruluşlara verilebilecek yeni iş geliştirme ve hizmetlerin ve/veya kuruluşlar tarafından ortam ihtiyaç duyulabilecek yeni hizmetlerin / uygulamaların / ürünlerin / teknolojilerin konu, kapsam ve standartlarını belirlemek, bunlara yönelik politika / strateji / proje / analiz / fizibilite önerilerini hazırlamak, kartlı ödeme sistemlerindeki teknolojik gelişmeleri takip etmek ve Yönetim Kurulu'nun onayına sunmak amacıyla rapor hazırlamak üzere kurulmuştur.

Hakem Komitesi, üye kuruluşlar arasında doğabilecek harcama itirazları ile ilgili ihtilafların, kredi ve banka kartlarına ilişkin yürürlükteki Visa, MasterCard ve BKM kuralları çerçevesinde çözümlenip karara bağlanmasını sağlamak amacıyla kurulmuştur.

4.10.4. Bankalararası Kart Merkezi'nin İşlevleri

4.10.4.1. Yurtiçi Takas ve Hesaplaşma/YTH

Yurtiçinde işlem yapan ve BKM ile Üyelik ve Hizmet Sözleşmesi bulunan bankaların, Visa, MasterCard, Diners Clup, JCB gibi uluslararası ödeme sistemi işlemlerinin, merkezi ve standart bir işleyiş mekanizmasında, ücretlendirme, takas ve hesaplaşmalarını gerçekleştirmektedir.¹²⁸

İşlemler Kapsamı;

- Yurtiçi kredi kartlarına ait onlineve/veya offline işlemlerin batch gönderimleri
- Yurtiçi banka kartlarına ait yalnızca offline işlemlerin batch gönderimleri

¹²⁷ Bankalararası Kart Merkezi A.Ş., www.bkm.com.tr/bkm.html, (21.04.2011)

¹²⁸ Bankalararası Kart Merkezi A.Ş., www.bkm.com.tr/bkm.html, (21.04.2011)

İşlemler Üzerindeki Fonksiyonlar;

- Kredi kartı işlemlerine ait bankalararası ücretlendirme, takas ve hesaplaşma

Banka Kartı Offline İşlemlerine Ait Bankalararası Takas

- BKM basamaklı ücret tarifeleri ve genel ya da özel tanımlanabilen üye komisyon ücretlendirmeleri
- Üyelerin Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası tek hesabında anapara ve komisyon hesaplaşmaları
- Kredi kartı / Banka kartı sahtekarlık bildirimlerinin toplanması, diğer sistem ve modullere aktarımı
- Taksit ve Ödül Puan Paylaşımı için ücretlendirme desteği
- Üyelere detaylı takas faturalarının oluşturulması
- İstatistiksel ve konsolidasyonu ve sektör hizmetine sunulması

4.10.4.2. Mesaj Yönlendirme / Switch Sistemi

BKM Yönlendirme Sistemi, üyelerimize yurtiçi ve yurtdışı banka kartı ve kredi kartı yönlendirme hizmeti vermek üzere, 1 Ağustos 1993 tarihinde uygulamaya alınmıştır.¹²⁹

BKM Yönlendirme Sistemi ile üyelerimize aşağıda yer alan hizmetler verilmektedir:

- Kredi Kartı Online Otorizasyon
- Kredi Kartı Yerine Otorizasyon
- Banka Kartı ATM Paylaşımı
- Şifre Yönetim
- Visa (Base I), MasterCard (BANKNET), AmEx ATM Acquiring Yönlendirme

¹²⁹ Bankalararası Kart Merkezi A.Ş., www.bkm.com.tr/bkm.html, (21.04.2011)

4.10.4.3. Raporlama

BKM, aylık dönemler itibariyle üyelerinden Kartlı Ödeme Sektörü'ne yönelik istatistiki bilgi toplamaktadır. BKM'de oluşan bu üyelerde toplanan veriler konsolide edilerek Pazar payları, farklı kısımlarda (kredi kartı, banka kartı, ödeme sistemi, nakit, alışveriş, üye işyeri, sektör, il, taksitli, on-us, not-on-us, yurtiçi, yurtdışı, EMV, MO/TO, e-ticaret, vb.) kartlı ödeme sektörü işlem adet ve ciroları, kart, müşteri, hesap, işyeri, POS, ATM, sanal POS, şube/ofis, üye çalışan sayıları, yurtiçi/yurtdışı sahtecilik ve dolandırıcılık işlem adet ve tutarları, dönem sonu hesap bakiyeleri, ücret bilgileri gibi konularda raporlar oluşturulmakta, BKM Online aracılığı ile üyelerimizle paylaşılmaktadır.

4.10.4.4. Yönlendirme (Switch) İşlem Ücretlendirme

BKM Switch (Yönlendirme) Sistemi üzerinden geçen banka kartı işlemlerinin ücretlendirme ve hesaplaşma ihtiyacını karşılamaktadır. Merkezi ve standart bir işleyiş mekanizmasında, banka kartı işlemlerinin ve bankalar arasındaki kredi ve banka kartlarına verilen hizmetlerin ücretlendirme ve hesaplaşmalarını gerçekleştirmektedir.¹³⁰

İşlemler Kapsamı

- Yurtiçi/yurtdışı banka kartlarına ait online yönlendirme kayıtları
- Yurtiçi/yurtdışı kredi kartlarına ait online yönlendirme kayıtları
- Offline gerçekleşen yurtiçi banka kartlarına ait işlemlerin batch gönderimleri

İşlemler Üzerindeki Fonksiyonlar

- Kredi kartı finansal ya da finansal olmayan online işlemlerine ait bankalararası ücretlendirme

¹³⁰ Bankalararası Kart Merkezi A.Ş., www.bkm.com.tr/bkm.html, (21.04.2011)

Banka Kartı Online ya da Offline İşlemlerine Ait Bankalararası Ücretlendirme ve Hesaplaşma

- BKM basamaklı ücret tarifeleri ve genel ya da özel tanımlanabilen üye komisyon ücretlendirmeleri
- Üyelerin Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası tek hesabında anapara ve komisyon ücretlendirmeleri
- Üyelere detaylı takas faturalarının oluşturulması
- Kaynak ve hedef üye, işlem tipi, kabul, ret, yerine otorizasyon kabul, yerine otorizasyon ret ve iptal bazında istatistiksel veri konsolidasyonu ve sektör hizmetine sunulması
- Üye performanslarının değerlendirilmesi

4.10.4.5. Güvenli İnternet Alışverişi (3-D Secure)

İnternette güvenli alışveriş yapılmasını sağlamak üzere geliştirilen uluslar arası çözümün, BKM’de oluşturulan altyapıyla, tek kullanımlık dinamik şifre ve mobil imza güvenlik unsurlarıyla da desteklenerek BKM üyelerinin etkin ve verimli kullanımı sağlanmaktadır.¹³¹

4.10.4.6. En Yakın ATM Uygulaması

BKM, tüm Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türkiye Cumhuriyeti içinde üyelerine bağlı ATM’lerin adresleri üzerinden GPS noktalama projesini tamamlamış, harita üzerinde ise ek olarak kullanıcıların konumlarının tespit edilerek, kendilerine en yakın ATM’yi bulabilmesini sağlamayı hedeflemektedir.

4.10.4.7. BKM Veri Ambarı

Kartı Ödeme Sektörü’ndeki otorizasyon ve takas kayıtlarının sahtekarlık, istatistik, Pazar araştırma ve Pazar geliştirme amaçlı olarak saklanmasına, gerektiğinde üyeler ve BKM tarafından sorgulanmasına ve analiz edilmesine yönelik hizmetlerdir.

¹³¹ Bankalararası Kart Merkezi A.Ş., www.bkm.com.tr/bkm.html, (21.04.2011)

4.10.4.8. Chargeback Doküman Yönetim Sistemi

Üyeler arasındaki uyuşmazlık durumlarında, paylaşılmasına ihtiyaç duyulan dokümanların, Yurtiçi Takas ve Hesaplaşma Sistemi ve Marka Paylaşım Takas ve Hesaplaşma Sistemi verileriyle ilişkilendirilerek, interaktif olarak elektronik ortamda üyeler arasında iletilmesini, süreçlerinin kontrol edilmesini ve merkezi olarak kayıt altına alınmasını sağlar.

4.10.4.9. Merkezi İşyeri Veritabanı

BKM'ye üye olan bankaların Kartlı Ödeme Sektörü'ne dahil olan işyerlerine ait bilgilerinin bir merkezde toplanarak, birden fazla BKM üyesiyle anlaşmaya sahip işyeri kayıtlarının eşleştirilmesini, her işyerine tekil bir numara verilmesini ve işyerlerinin bu numara üzerinden takibini sağlar.

4.10.4.10. Marka Paylaşım Takas ve Hesaplaşma

Üye banka/kuruluşlar arasındaki kredi kartı marka paylaşım işlemlerinin takası, tarafların tüm özel talep ve komisyon oranlarını içerir bir şekilde bu sistem ve Takas Merkezi üzerinden gerçekleştirir. Bu işlemler sonucunda doğan borç ve alacakların T.C.Merkez Bankası nezdindeki BKM hesabında net olarak hesaplaşması sağlanır.¹³²

4.10.4.11. Ortak POS Yönetim Sistemi

Türkiye genelinde, bankaların Ortak POS Operasyonlarının tek bir çatı altında yönetilmesi amacıyla geliştirilmiştir.

OPYS üzerinde POS Kurulum/Değişim, POS Geri Alım, POS Versiyon Silme, POS Mülkiyet Değişikliği, POS'a Banka Ekleme çağrılarını oluşturulabilmektedir. Ayrıca, paylaşım katılmak isteyen bir banka POS Kurulum ve Banka Ekleme Talebi de oluşturulabilir. Kurulum sırasında Tekli POS firması seçilmesi halinde, diğer bankaların paylaşım çağrısını/teklifini cevaplamaması ya da reddetmesi durumunda Tekli POS

¹³² Bankalararası Kart Merkezi A.Ş., www.bkm.com.tr/bkm.html, (21.04.2011)

Kurulumu da oluşturulabilmektedir. Web arayüzü üzerinden manuel olarak yapılabilen tüm işlemler alternatif olarak Banka Entegrasyonu kanalı ile de desteklenmektedir. İş emirleri POS Servis Firmalarına otomatik olarak gönderilmekte ve gelen geri bildirimler kullanıcılarla sistem üzerinden paylaşılmaktadır. Çeşitli raporlar ile tüm çağrıların akıbeti, Banka ve POS Servis Firma performansları izlenebilmektedir.

4.10.4.12. Uluslararası Hesaplaşma Sistemi-AmEx Modülü

AmEx ATM acquiring hizmeti veren üyelerle AmEx Ödeme Sistemi arasında takaslaşma altyapısı sağlar.

4.10.4.13. BKM Online

BKM ve üyeler arasında yetki sınırları içerisinde iletişim ve bilgi paylaşımına altyapı oluşturur.

4.10.4.14. Birleşik Uyarı Listesi

Üyeler tarafından çevrimiçi bildirilen sakıncalı kartların konsolidasyonunun yapılıp, tüm BKM üyeleriyle periyodik paylaşılmasını sağlar.¹³³

4.10.4.15. Güvenlik

Yurtiçi, yurtdışı kart kuruluşları ile BKM koordinasyonunda yapılan bilgi paylaşımı, dolandırıcılık riskinin önlenmesini ve Kartlı Ödeme Sektörü'ne duyulan güvenin artmasını sağlamaktadır. Ayrıca, kolluk kuvvetlerinin yaptığı operasyonlarda ele geçirilen sahte kart ve sahte yapımında kullanılan cihazların ekspertiz incelemeleri yapılmaktadır. Ekspertiz incelemeleri sonucunda, sahte kart ve cihazlardan tespit edilen kart bilgilerinin üyelere ve yurtdışı kart kuruluşlarına duyurularak, sahte kart kullanımları değerlendirilmektedir. Kredi kartı sahtecilik ve dolandırıcılık şekillerinin rakamsal boyutları tespit edilerek, riskin önlenmesi amacı ile kural/prosedür ve proje çalışmaları yapılmaktadır.

¹³³ Bankalararası Kart Merkezi A.Ş., www.bkm.com.tr/bkm.html, (21.04.2011)

4.10.4.16. Kurumsal İletişim ve Pazarlama Faaliyetleri

BKM, Kartlı Ödeme Sistemleri konusunda kart kullanıcılarının ve üye işyerlerinin ortak platformlar oluşturarak bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi amacını taşıyan faaliyetler yürütmektedir. Yoğun ve sürekliliğe dayalı reklam ve PR programlarıyla, kart kullanıcıları ve üye işyerleri gerek kredi kartı, gerekse banka kartı kullanımı ve yeni yöntemler konusunda bilgilendirilmektedir. Periyodik olarak düzenlenen eğitim ve seminerler ile Kartlı Ödeme Sistemleri içinde yer alan tarafların bir araya gelmesi sağlanmakta, Kartlı Ödeme Sistemleri konusunda taraflar arası bilgi paylaşımı gerçekleştirilmektedir. BKM, kartlı ödeme sektörünü desteklemek ve BKM'nin bilinirliğini artırmak amacıyla, Finans Zirvesi, Cardist gibi finansal sektörü ilgilendiren organizasyonlarda sponsorluk faaliyetlerinde bulunmaktadır.¹³⁴

¹³⁴ Bankalararası Kart Merkezi A.Ş., www.bkm.com.tr/bkm.html, (21.04.2011)

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. EKONOMETRİK UYGULAMA

5.1. Uygulamanın Amacı

Kredi kartı ile yapılan harcamaların, kredi kartı sayısı, POS sayısı ve enflasyon oranının sanayi üretim endeksi üzerindeki etkisini analiz etmektir.

Türkiye’de Ocak 2002 – Aralık 2010 aylar itibariyle gerçekleşen yerli ve yabancı kredi kartlarının yurt içi kullanımı toplam işlem tutarları, ilgili dönemlerdeki kredi kartı sayısı, POS sayısı, enflasyon oranı ve sanayi üretim endeksi (SUE) değişkenlere bağlı olarak açıklanmaya çalışılmıştır.

5.2. Kullanılan Yöntem

Çalışmada, kredi kartı harcamalarının ekonomik büyümeye ve enflasyona etkisini belirlemeye yönelik çoklu regresyon analizi ve değişkenlerin zaman serisi özelliklerine ilişkin durağanlık testleri yapılmıştır.

Regresyon analizi, bağımlı veya açıklanan değişken Y ile bağımsız veya açıklayıcı değişken X (ya da X’ler) arasındaki ilişkiyi tanımlama ve bu ilişkinin derecesini hesaplama ile ilgilidir.¹³⁵

Olabilecek en basit çoklu regresyon modeli, bir bağımlı, iki açıklayıcı değişkeni olan üç değişkenli regresyondur.¹³⁶ Bağımsız değişken sayısının birden fazla olduğu regresyon modellerine çoklu regresyon modelleri denir.¹³⁷ Çoklu regresyon analizinde amaç, bağımsız değişkenlerin, bağımlı değişken üzerinde önemli bir etkiye sahip olup

¹³⁵ Recep Tarı, **Ekonometri**, Alfa Yayınevi, 2006, s.17

¹³⁶ Domador Gujarati, **Temel Ekonometri**, Literatür Yayınevi, İstanbul, 2006, s.23

¹³⁷ Erdem Devrim ve diğerleri “**Regresyon Analizi**”, 2006,

www.istatistik.gen.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=31&Itemid=2, (23 Temmuz 2006)

olmadığını araştırmaktır.¹³⁸ Çoklu regresyon analizi, bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkinin matematiksel bir fonksiyonla ifade edilmesi için model oluşturmak gerekir.¹³⁹

Türkiye’de kredi kartı ile yapılan harcamaların ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin belirlenmesine yönelik aşağıdaki değişkenler ele alınmıştır.

Y : Sanayi Üretim Endeksi (SUE)

X₁ : Yerli ve Yabancı Kredi Kartlarının Yurtiçi Kullanımı Toplam İşlem Tutarları

X₂ : Pos Sayısı

X₃ : Kredi Kartı Sayısı

X₄ : Enflasyon Oranı

Kredi kartı kullanımının ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin incelenmesi amacıyla yapılan çalışmanın uygulama bölümünde kullanılan veriler Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Elektronik Veri Dağıtım Sistemi (EVDS), Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK) ve Bankalararası Kart Merkezi (BKM) resmi internet sitelerinden alınmıştır. Araştırmada, Ocak 2002 – Aralık 2010 dönemi aylık verileri (108 gözlem) kullanılmış ve analizler Eviews 5.0 paket programı yardımıyla gerçekleştirilmiştir. Sanayi Üretim Endeksi (1997=100) deflatörü reel hale getirilmiş, yerli ve yabancı kredi kartlarının yurtiçi kullanımı toplam işlem tutarları, Tüketici Fiyat Endeksine bölünerek analizlerde reel rakamlar kullanılmıştır. Çünkü cari fiyatlar gerçek değişimleri yansıtmamaktadır. Daha sonra her bir değişkenin doğal logaritması alınarak modellerde analize dahil edilmiştir.

5.3. Birim Kök Testi ile Serilerin Durağanlık Sınaması

Çok değişkenli zaman seri analizlerinde yer alan değişkenlerin durağanlık yapılarının test edilmesi gerekir. Serilerin durağan olup olmadığını sınamanın yollarından birisi de birim kök sınamasıdır.

¹³⁸ Tari, a.g.e., s.17

¹³⁹ Fahriye Sarıyıldız, “Bankaların Kredi Satış Öngörüsünde Çoklu Doğrusal Regresyon Çözümlemesinin Kullanımı ve Bir Uygulama Denemesi.” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi FBE, 1991, s.4

Zaman serilerinde istatistik yöntemlerin uygulanıp doğru sonuçların elde edilmesi için, seride trend'in olmaması ve durağan olması gerekir. Fakat zaman serisi analizindeki değişkenlerin özellikleri gereği, artış ya da azalış yönünde bir eğilime sahip oldukları görülmektedir. Bu durumda trend'in ortadan kaldırılması ve zaman serisinin durağanlaştırılması gerekmektedir. Bu çalışmada ele alınan sanayi üretim endeksi (SUE), reel kredi kartı harcamaları, pos sayısı, kredi kartı sayısı ve enflasyon oranı (TUFEE) değişkenlerinde serilerin durağan olup olmadığını incelemek amacıyla birim kök testi uygulanmıştır.

Zaman serilerinin modellenmesinde ve nedensel ilişkilerin belirlenmesinde serilerin durağan olması arzu edilir bir özelliktir.¹⁴⁰

Bu çalışmada bütün değişkenlerin birim kök testi ile durağanlık analizleri yapılmış olup, elde edilen sonuçlar aşağıda özetlenmiştir.

$H_0 : \delta=0$ (Seri birim köke sahiptir, yani seri durağan değildir.)

$H_1 : \delta \neq 0$ (Seri birim köke sahip değildir, yani seri durağandır.)

Değişkenler arasındaki koentegrasyon ilişkisinin araştırabilmesi için bu değişkenlerin birinci farkının durağan olması gerekmektedir. Bu nedenle, öncelikle değişkenlerin durağan olup olmadıklarını tespit etmek için Genişletilmiş Dickey-Fuller (Augmented Dickey-Fuller-ADF) Birim Kök Testleri uygulanmıştır. Yapılan testler sonucunda elde edilen değerler özetlenmiştir.

Tablo 1: Kredi Kartı Harcamaları, POS Sayısı ve Kredi Kartı Sayısı Değişkenlerine İlişkin Durağanlık Testi Sonuçları

Değişkenler	Sabitli		Sabitli ve Trendli	
	ADF Test istatistiği	%10 Değer	ADF Test istatistiği	%10 Değer
LX₁	-3,486748	-2,583371	-3,911282	-3,155161
LX₂	-5,187422	-2,581313	-0,713363	-3,151673
LX₃	-4,242075	-2,582846	-2,046387	-3,153171

¹⁴⁰ Erkan Işığışık, **Zaman Serilerinde Nedensellik Çözümlemesi**, Bursa, Uludağ Üniversitesi Basım Evi, 1994, ss.46-47

Tabloda da görüldüğü üzere; üç değişkene ait düzey verilerinin yani kredi kartı harcamaları, POS sayısı ve kredi kartı sayısı verilerinin ADF test istatistiklerinin mutlak değerleri %10 anlamlılık düzeyinde MacKinnon kritik değerlerinin mutlak değerlerinden küçüktür. Bu üç değer için de $ADF \geq CV$ koşulu sağlanmakta ve orijinal seri için durağandır denilebilmektedir.

Tablo 2: Sanayi Üretim Endeksi (SUE) ve Tüketici Fiyat Endeksi (TUFE) Değişkenlerine İlişkin Durağanlık Test Sonuçları

Değişkenler	1. Farkında Sabitli		1. Farkında Sabitli ve Trendli	
	ADF Test istatistiği	%10 Değer	ADF Test istatistiği	%10 Değer
LSUE	-2,616864	-2,583192	-2,526566	-3,154859
LTUFE	-5,677509	-2,581453	-6,272096	-3,151911

ADF test istatistiğinin mutlak değeri çeşitli anlamlılık düzeylerindeki MacKinnon kritik değerlerinin mutlak değerlerinden küçük olduğundan, seri de birim kök olduğu, yani serinin durağan olmadığı anlaşılmaktadır. Buna karşın, LSUE ve LTUFE değişkenlerinin birinci farklarında ADF test istatistiğinin mutlak değeri %10 anlamlılık düzeyinde MacKinnon kritik değerinin mutlak değerinden büyüktür. Dolayısıyla, LSUE ve LTUFE değişkenlerinin birinci farkında durağan olduğu anlaşılmaktadır.

5.4. Analiz Sonuçları

Çalışmada, kredi kartı harcamaları, sanayi üretim endeksi, pos sayısı, kredi kartı sayısı ve enflasyon oranına ait değişkenlerin zaman serisi özelliklerine ilişkin ADF test istatistikleri uygulanmıştır. Ancak, LSUE ve LTUFE birinci devresel farkında durağan iken diğer değişkenler seviyesinde durağan bulunduğu için, Nedensellik ve Koentegrasyon analizleri yapılmamıştır. Oluşturulan çoklu regresyonda devresel her değişken durağan olduğu düzeyde dahil edilmiştir. Bu yüzden regresyon yöntemi ile kredi kartı kullanımının sanayi üretim endeksi üzerine etkisi daha sonra enflasyon oranı üzerine etkisi bağlamında uygulanmıştır. Elde edilen bulgular model içerisinde değerlendirilmiştir.

5.4.1. Kredi Kartı Harcamalarının Sanayi Üretim Endeksi Üzerine Etkisi

$$\text{Model 1: } \Delta \log \text{SUE}_t = \beta_0 + \beta_1 \log X_1 + \varepsilon_t$$

Bu aşamada kredi kartı harcamaları ile sanayi üretim endeksi arasında ilişki olup olmadığı araştırılmaktadır. Bu bağlamda; bağımlı değişken sanayi üretim endeksi, bağımsız değişken ise kredi kartı harcamalarıdır. Analiz sonuçları tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3: Kredi Kartı Harcamaları Sanayi Üretim Endeksi Üzerine Etkisi

Dependent Variable: DLSUE				
Method: Least Squares				
Date: 03/24/11 Time: 23:03				
Sample (adjusted): 2002M02 2010M12				
Included observations: 107 after adjustments				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.511805	0.579503	-0.883179	0.3792
LX ₁	0.056269	0.063010	0.893018	0.3739
R-squared	0.007538	Mean dependent var		0.005656
Adjusted R-squared	-0.001914	S.D. dependent var		0.079324
S.E. of regression	0.079400	Akaike info criterion		-2.210119
Sum squared resid	0.661960	Schwarz criterion		-2.160160
Log likelihood	120.2414	F-statistic		0.797480
Durbin-Watson stat	2.716613	Prob(F-statistic)		0.373890

Kredi kartı harcamaları ile sanayi üretim endeksi arasında anlamlı bir ilişki yoktur. Nitekim parametrelerin probability (olasılık) değerlerine bakıldığında 0,10'dan büyük olduğu görülür. Bu da parametrenin bireysel anlamda anlamsız olduğu anlamına gelir. Ayrıca F istatistiğinin probability (olasılık) değeri de yine 0,10'dan büyüktür. Yani regresyon bir bütün olarak da anlamsızdır. Ayrıca kullanılan açıklayıcı değişkenlerin bağımlı değişkeni açıklama konusunda oldukça zayıf olduğundan bulunan düşük R-kare değerinden de görülebilir.

5.4.2. Kredi Kartı Sayısının Sanayi Üretim Endeksi Üzerine Etkisi

$$\text{Model 2: } \Delta \log \text{SUE}_t = \beta_0 + \beta_1 \log X_2 + \varepsilon_t$$

Bu aşamada kredi kartı sayısı ile sanayi üretim endeksi arasında ilişki olup olmadığı araştırılmaktadır. Bu bağlamda; bağımlı değişken sanayi üretim endeksi, bağımsız değişken ise kredi kartı sayısıdır. Analiz sonuçları tabloda gösterilmiştir.

Tablo 4: Kredi Kartı Sayısının Sanayi Üretim Endeksi Üzerine Etkisi

Dependent Variable: DLSUE				
Method: Least Squares				
Date: 03/24/11 Time: 23:18				
Sample (adjusted): 2002M02 2010M12				
Included observations: 107 after adjustments				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	0.093491	0.231509	0.403832	0.6872
LX ₂	-0.006328	0.016670	-0.379610	0.7050
R-squared	0.001371	Mean dependent var		0.005656
Adjusted R-squared	-0.008140	S.D. dependent var		0.079324
S.E. of regression	0.079646	Akaike info criterion		-2.203924
Sum squared resid	0.666073	Schwarz criterion		-2.153965
Log likelihood	119.9100	F-statistic		0.144104
Durbin-Watson stat	2.752454	Prob(F-statistic)		0.705001

Kredi kartı sayısı ile sanayi üretim endeksi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Yani parametrelerin olasılık değerlerine bakıldığında 0,10'dan büyük olduğu görülür. Bu da parametrelerin bireysel anlamda anlamsız olduğu sonucuna varılır. Ayrıca F istatistiğinin olasılık değeri de yine 0,10'dan büyüktür. Yani genel olarak bakıldığında regresyon bir bütün olarak anlamsızdır. R-kare değerinin düşük olması, kullanılan açıklayıcı değişkenlerin bağımlı değişkeni, açıklama konusunda oldukça zayıftır.

5.4.3. POS Sayısının Sanayi Üretim Endeksi Üzerine Etkisi

$$\text{Model 3: } \Delta \log \text{SUE}_t = \beta_0 + \beta_1 \log X_3 + \varepsilon_t$$

Bu aşamada ise POS sayısı ile sanayi üretim endeksi arasında ilişki olup olmadığı araştırılmaktadır. Bağımlı değişken sanayi üretim endeksi, bağımsız değişken ise POS sayısıdır. Analiz sonuçları tabloda gösterilmiştir.

Tablo 5: POS Sayısının Sanayi Üretim Endeksi Üzerine Etkisi

Dependent Variable: DLSUE				
Method: Least Squares				
Date: 03/24/11 Time: 23:26				
Sample (adjusted): 2002M02 2010M12				
Included observations: 107 after adjustments				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	0.131855	0.350492	0.376201	0.7075
LX ₃	-0.007341	0.020382	-0.360150	0.7195
R-squared	0.001234	Mean dependent var		0.005656
Adjusted R-squared	-0.008278	S.D. dependent var		0.079324
S.E. of regression	0.079652	Akaike info criterion		-2.203787
Sum squared resid	0.666164	Schwarz criterion		-2.153828
Log likelihood	119.9026	F-statistic		0.129708
Durbin-Watson stat	2.752226	Prob(F-statistic)		0.719459

Analiz sonuçlarına bakıldığında POS sayısı ile sanayi üretim endeksi arasında anlamlı bir ilişki yoktur. Parametrelerin olasılık değerleri 0,10'dan büyük olduğu görülmekte bu da parametrelerin bireysel anlamda anlamsız olduğunu göstermektedir. Ayrıca F istatistiğine olasılık değeri de yine 0,10'dan büyüktür. Yani regresyon bir bütün olarak anlamsızdır. Açıklayıcı değişkenlerin bağımlı değişkeni açıklama konusunda oldukça zayıf olduğundan bulunan düşük R-kare değerinden de görülebilir.

5.4.4. Kredi Kartı Harcamalarının Enflasyon Oranı Üzerine Etkisi

$$\text{Model 4: } \Delta \log \text{TUFE}_t = \beta_0 + \beta_1 \log X_1 + \varepsilon_t$$

Bu aşamada enflasyon ile kredi kartı harcamaları arasındaki ilişki basit tek denklemlilik ve çoklu regresyon yöntemi ile ortaya konulmaya çalışılacaktır. Burada yapılacak regresyonun amacı yapısal bir analizdir. Dolayısıyla kredi kartı harcamalarının veya enflasyonun belirleyicilerinin ortaya konmaya çalışılacağı bir denklem yerine enflasyon ile kredi kartı harcamaları arasındaki ilişkinin derecesini verecek bir denklem tercih edilmiştir. Bağımlı değişken olarak enflasyon ele alınacak bunun yanında bağımsız değişken olarak kredi kartı harcamaları kullanılacaktır. Yani, bu regresyon denkleminde amaç, kredi kartı harcamaları ile enflasyon arasındaki ilişkinin yönüdür. Yoksa enflasyonun belirleyicilerini ortaya koymaya çalışan bir model değildir.

Tablo 6: Kredi Kartı Harcamalarının Enflasyon Oranı Üzerine Etkisi

Dependent Variable: DLTUFE Method: Least Squares Date: 03/24/11 Time: 23:43 Sample (adjusted): 2002M02 2010M12 Included observations: 107 after adjustments				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	0.335220	0.056949	5.886343	0.0000
LX ₁	-0.035476	0.006192	-5.729272	0.0000
R-squared	0.238162	Mean dependent var		0.008974
Adjusted R-squared	0.230906	S.D. dependent var		0.008897
S.E. of regression	0.007803	Akaike info criterion		-6.850158
Sum squared resid	0.006393	Schwarz criterion		-6.800198
Log likelihood	368.4834	F-statistic		32.82456
Durbin-Watson stat	1.208468	Prob(F-statistic)		0.000000

Bu denklemden de görüleceği gibi enflasyonla kredi kartı harcamaları arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Yani kredi kartı harcamaları belli bir düzeye kadar arttıkça enflasyon azalmaktadır. Kredi kartı harcamalarının katsayısı istatistiki olarak

beklenen işaretin tersine çıkmaktadır. Bu verilere göre de enflasyon ile kredi kartı harcamaları arasında ters yönlü bir ilişki bulunmaktadır.

Kredi kartı harcamaları, borçlanma imkanlarını arttırdığı için toplam talebin artmasına neden olmaktadır. Bu durumda artan talebin üretimi artırması beklenir. Fakat enflasyonist ortamlarda artan talep fiyatlar genel düzeyinin artmasına da neden olmaktadır. Bunun başlıca nedeni, kredi kartlarının dolayısıyla tüketici kredilerinin efektif talebi körükleyerek kaydi para oluşturduğu, bununda enflasyon artırıcı etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

5.4.5. Kredi Kartı Sayısının Enflasyon Oranı Üzerine Etkisi

$$\text{Model 5: } \Delta \log \text{TUFE}_t = \beta_0 + \beta_1 \log X_2 + \varepsilon_t$$

Bu aşamada kredi kartı sayısı ile enflasyon oranı arasında ilişki olup olmadığı araştırılmaktadır. Bağımlı değişken olarak enflasyon ele alınacak bunun yanında bağımsız değişken olarak kredi kartı sayısı kullanılacaktır. Yani, bu regresyon denkleminde amaç, kredi kartı sayısı ile enflasyon arasındaki ilişkinin yönüdür. Analiz sonuçları tabloda gösterilmiştir.

Tablo 7: Kredi Kartı Sayısının Enflasyon Oranı Üzerine Etkisi

Dependent Variable: DLTUFE				
Method: Least Squares				
Date: 03/24/11 Time: 23:45				
Sample (adjusted): 2002M02 2010M12				
Included observations: 107 after adjustments				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	0.118942	0.023662	5.026620	0.0000
LX ₂	-0.007923	0.001704	-4.649956	0.0000
R-squared	0.170761	Mean dependent var		0.008974
Adjusted R-squared	0.162863	S.D. dependent var		0.008897
S.E. of regression	0.008141	Akaike info criterion		-6.765383
Sum squared resid	0.006958	Schwarz criterion		-6.715424
Log likelihood	363.9480	F-statistic		21.62209
Durbin-Watson stat	1.145238	Prob(F-statistic)		0.000010

Kredi kartı sayısı ile enflasyon oranı arasında anlamlı fakat negatif yönde bir ilişki olduğu görülmektedir. Parametrelerin probability değerlerine bakıldığında sıfır olduğu görülmektedir. Kredi kartı sayısının katsayısı istatistiki olarak beklenen işaretin tersine çıkmaktadır. Bu verilere göre de enflasyon ile kredi kartı sayısı arasında ters yönlü bir ilişki bulunmaktadır.

5.4.6. POS Sayısının Enflasyon Oranı Üzerine Etkisi

$$\text{Model 6: } \Delta \log \text{TUFE}_t = \beta_0 + \beta_1 \log X_3 + \epsilon_t$$

Bu aşamada POS sayısı ile enflasyon oranı arasında ilişki olup olmadığı araştırılmaktadır. Bu bağlamda; bağımlı değişken enflasyon oranı, bağımsız değişken ise pos sayısıdır. Analiz sonuçları tabloda gösterilmiştir.

Tablo 8: POS Sayısının Enflasyon Oranı Üzerine Etkisi

Dependent Variable: DLTUFE				
Method: Least Squares				
Date: 03/24/11 Time: 23:46				
Sample (adjusted): 2002M02 2010M12				
Included observations: 107 after adjustments				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	0.178227	0.035699	4.992469	0.0000
LX ₃	-0.009845	0.002076	-4.742245	0.0000
R-squared	0.176399	Mean dependent var		0.008974
Adjusted R-squared	0.168555	S.D. dependent var		0.008897
S.E. of regression	0.008113	Akaike info criterion		-6.772205
Sum squared resid	0.006911	Schwarz criterion		-6.722246
Log likelihood	364.3130	F-statistic		22.48889

POS sayısı ile enflasyon oranı arasında anlamlı fakat negatif yönde bir ilişki olduğu görülmektedir. POS sayısının katsayısı istatistiki olarak beklenen işaretin tersine çıkmaktadır. Bu verilere göre de enflasyon ile POS sayısı arasında ters yönlü bir ilişki bulunmaktadır.

SONUÇ

Kredi kartları, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de yaygın olarak kullanılmaktadır ve günümüzde bankaların en önemli bireysel bankacılık ürünlerinin başında yer almaktadır. Hızla gelişen teknoloji, artan tüketici ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla teknolojiyle uyumlu ve pratik ödeme araçlarının gerekliliği sonucu ortaya çıkmıştır. Kredi kartları nakit para taşımaksızın alışveriş yapabilme ve kullanım kolaylığı sağlaması açısından daha cazip hale gelmiştir. Hatta nakit para olmaması durumunda bile ATM'lerden nakit çekebilme imkanı olması da bunun bir sonucudur. Kredi kartı kullanılarak yapılan ödemelerin hızlı, kolay ve güvenilir bir biçimde yapılması, kredi kartı kullanıcılarının ve işyerlerinin bu kartları kullanımını daha da artmıştır.

Ülkemizde 1980'li yıllardan itibaren dışa açılması ile birlikte bankacılık kesiminde hızlı gelişmeler görülmekte ve kredi kartı sistemi her geçen gün artmaktadır. Bu nedenle tüm bankalar bireysel bankacılık işlemleri üzerinde yoğun bir şekilde çalışmaktadırlar. Müşterilerin ihtiyaçlarına göre kredi kartlarında çok sayıda çeşit ve özellik bulunmaktadır.

Kredi kartı kullanımının giderek yaygınlaşması durumunda, kart hamillerine, üye işyerlerine, kartı çıkaran banka ya da diğer kuruluşlara etkileri yanında ülke ekonomisine de önemli etkileri bulunmaktadır. Kredi kartları paranın alternatifi olması nedeniyle aynı para gibi ekonomi üzerine etkisi de bulunmaktadır. Bu da kredi kartı kullanıcılarında harcama eğilimini artırmaktadır. Kart hamili almayı düşünmediği bir malı bile kredi kartı var diye yani sonra öderim düşüncesiyle alabilmektedir. Bu da talebi artırmaktadır. Toplam talebin artması neticesinde toplam arzdaki artışla karşılandığı sürece milli gelir seviyesi de yükselecektir. Toplam arzda artış yaşanmadığı takdirde ise fiyatlarda yükselmeye ve dolayısıyla enflasyon rakamlarının artmasına neden olacaktır. Ayrıca gelişmiş ekonomilerde olduğu gibi kredi kartlarının etkin bir biçimde kullanılmasını sağlayacak yasal bir alt yapının olması durumunda, kayıtdışı ekonominin kontrol altına alınması ve küçültülmesi durumunda kartlı ödeme sistemlerinin önemi oldukça yükselecektir.

Bu çalışma kapsamında Türkiye’de kredi kartı kullanımının ekonomik büyüme ve enflasyon üzerindeki etkisi incelenmiştir. Veriler Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Veri Dağıtım Sistemi (EVDS), Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ve Bankalararası Kart Kurumu (BKM) resmi internet sitelerinden alınmıştır. Araştırmada, Ocak 2002 – Aralık 2010 dönemi aylık verileri (108) gözlem kullanılmış ve analizler Eviews 5.0 paket programı yardımıyla gerçekleştirilmiştir. İlk olarak değişkenlerin zaman serisi özelliklerine ilişkin durağanlık testleri yapılmıştır. Değişkenlerin aynı seviyede durağan olmaması nedeniyle koentegrasyon analizi uygulanamamıştır. Bu yüzden çoklu regresyon analizi uygulanarak elde edilen bulgular değerlendirilmiştir. Kredi kartı kullanımı, kredi kartı sayısı ve POS sayısının ekonomik büyüme üzerine etkisi ne kadar anlamsız çıksa da, enflasyon üzerine etkisi anlamlı fakat beklenen işaretin tersine çıkmaktadır. Yani negatif yönlü bir ilişki olduğu gözlenmektedir.

Kredi kartı harcamalar, borçlanma imkanlarını arttırdığı için toplam talebin artmasına neden olmaktadır. Bu durumda artan talebin üretimi artırması beklenir. Fakat enflasyonist ortamlarda artan talep fiyatlar genel düzeyinin artmasına da neden olmaktadır. Bunun başlıca nedeni, kredi kartlarının dolayısıyla tüketici kredilerinin efektif talebi körükleyerek kaydi para oluşturduğu, bunun da enflasyonu artırıcı etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Yani kredi kartı kullanıcılarına paraya sahip olmaksızın tüketim yapabilme olanağı sağlaması nedeniyle talebi artırıcı yönü bulunmaktadır. Para arzını arttırdığında toplam talep artmakta bu da üretim imkanları yetersiz ya da üretim sistemi tam kapasite çalışıyorsa enflasyonist eğilimler çoğalacaktır.

Bunun tersi düşünüldüğünde ise; kredi kartlarının kullanılması ile piyasada akit sirkülasyonu azalmaktadır. Bu durumda nakit paranın azalmasının enflasyona etkisi düşünüldüğünde kredi kartlarının enflasyonu azaltıcı etkisi olduğu da söylenilebilecektir. Yani tüketimdeki artış ekonomik olarak enflasyonu artırmakla birlikte talebi de artıracak, arz yeterli olduğunda piyasa optimum fiyatlarda dengelenecektir. Yalnız bu durum Türkiye örneği için doğrulanamamıştır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Acar, Özgen, “**Kredi Kartı: Çağdaş Tefecilik**”, Para Sermaye Piyasası Dergisi, 2001
- Akipek, Şebnem, **Türk Hukuku ve Mukayeseli Hukuk Açısından Tüketici Kredisi**, Ankara, 1999
- Akpınar, Haldun, **Daha Hızlı, Daha Güçlü, Daha Yüksek**, Türkiye Bankalar Birliği, Yayın No:172, Ankara, 1993
- Altuğ, Osman, **Kayıt dışı Ekonomi**, Cem Ofset Matbaacılık A.Ş., İstanbul, 1994
- Bahadır, Ömer Atay, “**Yeni Kuşak Bankacılık ve Türkiye Bankacılığı**”, Dünya Ekonomi-Politika Gazetesi Finans Kulüp Özel Eki, 04 Eylül 1997
- Bakır, Hasan, “**Türkiye’de Plastik Kartlar ve Plastik Kartların Geleceği – Akıllı Kartlar (Smart Card)**”, Eskişehir Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 16, sayı 1-2, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2007
- Bankalar Birliği, “**Banka Kartları ve Kredi Kartları Uygulamaları Hakkında Yararlı Bilgiler**”, Bankalar Birliği Yayını, Yayın No:257, İstanbul, Nisan 2008
- Bankalararası Kart Merkezi A.Ş., 1999 Yılı Faaliyet Raporu
- Bankalararası Kart Bankası, Basın Bülteni, 10 Haziran 2008
- Baydemir, Mehmet, “**Ansiklopedik Emlak-Finans-Hukuk Sözlüğü**”
- Baydemir, Mehmet, **Her Yönüyle Kredi Kartları**, İstanbul, Ohan Matbaacılık, 2004
- Bryan, Clough, **Cheating at Cards-Plastic Fraud : Sharp Practices and Navie Systems**, Hideway Publications, London, 1994
- Buhur, Oğuzhan, **Tüketici Kredisi Açısından Kredi Kartı Uygulaması**
- Çamaş, Talha, Pano Dergisi, BKM A.Ş Sayı:4, Kasım 1998
- Çeker, Mustafa, **Kredi Kartı Uygulaması ve Özel Hukuk Açısından Kredi Kartının Hukuka Aykırı Kullanımı**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1997,
- Çelikyılmaz, Sertaç, “**Visa, kart hırsızını 10 dakikada bulacak**”, Hürriyet Gazetesi, 25 Mart 1998

- Çırpan, Belgin, **Kredi Kartlar**, 1. Baskı, Bursa: Ezgi Kitabevi, 2000
- Dağistanlı, Ayşe, “**Kredi Kartlarının Tarihçesi**”, Para ve Sermaye Piyasası Dergisi, Nisan 1990
- Devrim, Erdem ve diğerleri “**Regresyon Analizi**”, 2006, www.istatistik.gen.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=31&Itemid=2, (23 Temmuz 2006)
- Drury, Tony, Ferrier, Charles W., **Credit Cards**, Butterworths, London 1984
- Ekinci, Mustafa, **Ceza Hukuku Uygulamasında Banka ve Kredi Kartları**, Ankara Adalet Yayınevi, 2002
- Erhan, Arda, **Ekonomi El Sözlüğü**, 2002
- Gökçen, Gürbüz, **Genel Muhasebe**, İstanbul: Beta Basım Yayın, 2007
- Graham, Stephenson, **Credit, Debits & Cheque Cards, Law & Practise**, Birmingham, 1993
- Gujarati, Domador, **Temel Ekonometri**, (Çev. Ümit ŞENESEN) Literatür Yayınevi, İstanbul, 2006
- Güneş, Hurşit, **Türkiye’de Para Arzını Kontrol Araçlarının Etkinliği**, İstanbul Ticaret Odası, Yayın No:9, 1990
- Güney, Alptekin, **Banka İşlemleri**, İstanbul: Beta Yayıncılık, 2007
- Hanson, D.G., **Service Banking; The Arrival of the All-Purpose Bank**, 2. Baskı (The Institute of Bankers, London 1983)
- İsiyel, Cavit, **Dünya Ekonomi-Politika Gazetesi Kredi Kartları Eki**, 11 Kasım 1996,
- İsiyel, Cavit, **Dünya Ekonomi-Politika Gazetesi Kredi Kartları Eki**, 6 Kasım 1995
- İşığışok, Erkan, **Zaman Serilerinde Nedensellik Çözümlemesi**, Bursa, Uludağ Üniversitesi Basım Evi, 1994
- Karacan, Ali İhsan, “**Ödeme Sistemindeki Gelişmeler**”, Dünya Ekonomi-Politika Gazetesi, 5 Şubat 1988:7; aktaran, Yılmaz, 2000
- Karluk, Rıdvan, **Uluslar arası Ekonomi**, 7. Baskı: Beta Basım Yayın, İstanbul, 2003
- Kaya, Ferudun, **Dış Ticaret İşlemleri ve Muhasebe Uygulamaları**, 2. Baskı: Ankara, Detay Yayıncılık, 2007
- Kaya, Ferudun, “**Türkiye’de Kredi Kartı Uygulaması**”, Bankalar Birliği Yayını, Yayın No:263, İstanbul, Ocak 2009

- “**Kredi Kartlarında İşlem Türleri**”, Pano Dergisi, (Aralık 1999), Sayı 6, s.8.
- “**Kredi Kartları Vergi Kaçakçılarını Ele Verecek**”, Hürriyet Gazetesi, 29 Ekim 1999
- Lindsey, Ian, **Credit Cards, The Authority ve Guide to Credit and Payment Cards**, Bedfordshire Rushmere Wynee Ltd.
- Mayer, Martin, **Yeni Kuşak Bankacılık**, İstanbul:BZD Yayıncılık, 1997
- Mcandrews, J.J. “**Network Issues and Payment Systems**”, Federal Reserve Bank of Philadelphia Business Review, Nov./Dec. 1997
- Orhan, Osman Z. ve Erdoğan Seyfettin, **İktisada Giriş**, Avcı Ofset, İstanbul, 2006
- Oray, Murat, “**Kartı Çalan Soluğu Benzin İstasyonunda Alıyor**” Dünya Ekonomi-Politika, Kredi Kartları Eki, 24 Kasım 1997
- Pano Dergisi, “**Banka Kartlarının Alışverişlerde Kullanımı**”, BKM Yayını, Ağustos 1997, Sayı 1
- Pano Dergisi, BKM, Kasım 1998, Sayı 4
- Parasız, İlker ve Özer, Mustafa, **Bugünkü İktisadın Temelleri**, Aktüel Yayınları, İstanbul, 2005
- Parasız, İlker, **Modern Bankacılık**, Ezgi Kitabevi, Bursa, 2007
- Reisoğlu, Seza, “**4491 Sayılı Yasa ile Değişiklik Bankalar Kanunu Şerhi**”, Doğu Matbaacılık, Ankara, 2000
- Sarıyıldız, Fahriye, “**Bankaların Kredi Satış Öngörüsünde Çoklu Doğrusal Regresyon Çözümlemesinin Kullanımı ve Bir Uygulama Denemesi.**” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi FBE, 1991
- Şener, Orhan, **Kamu Ekonomisi**, 8.Baskı, İstanbul, Beta Basım, 2006
- Tarı, Recep, **Ekonometri**, Alfa Yayınevi, 2006
- Teoman, Ömer, **Hukuki Yönden Kredi Kartı Uygulaması**, 1.Basım,(İstanbul 1989)
- The Monopolies and Merges Comission Credit Cards Services**, A Report on Supply of Credit Card Services in The United Kingdom, London, 1989
- Türetken, Bedi, “**Kredi Kartı ve Türkiye’deki Uygulaması ;Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri**” Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Ens.1994
- Visa International, **Operating Regulations**, Volume II, Dispute Resolution Rights

Visa International, **Operating Regulations**, Volume I Chapter 7

Yalçınkaya, İsmail, “**Aylık Toplam Kredi Kartı Cirosu 50 Milyar Lira**”, Para ve Sermaye Piyasası Dergisi, 2000

Yetim, Sedat, **Kredi Kartları ve Tüketici Kredileri**, birinci basım, Ankara, Sermaye Piyasası Kurulu 1997

Yetim, Sedat, **Kredi Kartları ve Tüketici Kredileri**, Sermaye Piyasası Kurulu Yayınları Yayın No:69

Yetim, Sedat, “**Türkiye’de Vergi Kaçakçılığı ve Kayıt Dışı Ekonomi**”, Türkiye Bankalar Birliği, İstanbul, 1999

Yılmaz, Eyyüp, **Türkiye’de Kredi Kartı Uygulaması ve Ekonomik Etkileri**, İstanbul:Türkmen Kitabevi, 2000

“**Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu**” http://www.bddk.org.tr/turkçe/Mevzuat/Banka_Kartları_Kredi_Kartları_Kanunu/1537banka_kartları_kredi_kartları_kanunu.pdf, 03.01.2007.

BKM, www.bkm.com.tr/bkm.html (07.07.2007)

Garanti Bankası, www.gaaranti.com.tr/kredi_kartlari/bonus_card/cevreci_bonus.html (20.09.2007)

“**Kredi Kartı Dolandırıcılığında 10 Yöntem**” <http://www.ntvmsnbc.com/news/195214.asp>, 03.03.2007

MasterCard. “**MasterCard Tüketici Bülten**”, www.mastercard.com.tr, sayı:11, Eylül 1998

ÖZGEÇMİŞ

1986 yılında Akçaabat'ta doğmuŐtur. İlköğretim ve lise öğrenimini Düzköy'de tamamlamıŐtır. 2004 yılında İnönü Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Ekonometri bölümünde lisans eğitime başlamış, 2008 yılında mezun olmuştur. Aynı yıl içinde Karadeniz Teknik Üniversitesi Ekonometri Ana Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans eğitime başlamıştır. Orta derecede İngilizce bilmektedir.